

Ціна 1.25 дол.

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УКРАЇНСЬКИЙ УНІВЕРСАЛЬНИЙ ЖУРНАЛ

РІК XXXII

ЛИПЕНЬ-СЕРПЕНЬ — 1981 — JULY-AUGUST

Ч. 7-8 (377-378)

NOWI DNI

A Ukrainian Monthly published every month
except August by the Nowi Dni Co. Ltd.
in Toronto, Ont., Canada

Editor-in-Chief: M. Dalney

Second Class Mail Registration Number 1668
International Standard Serial Number ISSN 0048-1017

Засновник і редактор 1950-1969 П. К. Воліняк

Видає

Спілка "НОВІ ДНІ" з обм. відповідальністю

РЕДАГУЄ КОЛЕГІЯ

Мар'ян Дальний -- головний редактор

Члени Редколегії: Тоня Горохевич, Василь І. Гришко,
Дмитро Кислиця, Олексій Коновал, Іван Манастир-
ський, Карпо Роговський.

Адміністратор — Григорій Мороз, тел. 252-4553

РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА:

КАНАДА — 12 доларів

США — 12 доларів

АВСТРАЛІЯ — 11 австрал. доларів

Всі інші країни рівновартість 12.00 доларів
американських.

Чеки і грошові перекази виписувати на
"NOWI DNI".

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Австралії:

Mr. T. Myronenko, P. O. Box 302
Parramatta, N. S. W. 2150 Australia

У Великобританії:

Mr. A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London W. 11, England

На Чикаго і околиці:

Mr. D. Sawertailo,
1745 Junied Terr., Des Plaines, Ill. 60016, USA

На Філадельфію і околиці:

Mr. S. Jewsevsykyj,
420 Woodhaven Place, Philadelphia, Pa. 19116
USA

На Тандер Бей і околиці:

Mr. P. Swyrydenko, 133 Bethune Street
Thunder Bay "F", Ont. P7C 2G4

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ:

NOWI DNI

Box 126, Postal Station "N"

TORONTO, ONT., CANADA

M8V 3S4

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Дмитро Кислиця — БЛАЖЕННІШИЙ МИТРО- ПОЛИТ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ МСТИСЛАВ	1
Михайло Муха — ПОДОРОЖ ДО НАШОГО ПАНТЕОНУ	4
о. Василь Романюк — ЛІРИЧНІ РОЗДУМИ З УВ'ЯЗНЕННЯ	6
А. Г. Горбач — ДО ПОРТРЕТУ о. В. РОМАНЮКА	6
Леся Богусалевць — СМЕРТЬ МАТЕРІ	9
Петро Косенко — ТРИ СОНЕТИ	10
Віталій Бендер — СКОРБОТА ПОЛЬСЬКОГО ТАНГА	11
Ф. Миколаєнко — "КРИСТЕФАНГЕНЕР"	13
Дмитро Стріч — ВІЗ, КІНЬ ТА КОЗА — ЦЕ СВОБОДА	16
Лев Яцкевич — ПРИРЕЧЕНИЙ СВІТ ЧЕСЛАВА МІЛОША	19
Чеслав Мілош — ВІРШІ	21
Юрій Соловій — КОНСТРУКТИВІЗМ ТАТЛІНА	22
Петро Одарченко — УКРАЇНСЬКА МОВА В АМЕРИЦІ (26)	24
Віктор Топчій — ВОСЬМИЙ ДЕНЬ (2)	26
Михайло Гава — НАБЛИЖАЄТЬСЯ 25-ЛІТТЯ "КОЗУБА"	27
Леонід Лиман — ПРО МУЗЕЙ ГОГОЛЯ	29
Михайло Добрянський — ДВІ КНИЖКИ, НАПИСАНІ КРОВ'Ю...	29
Ігор Лисевич — СТАРОДАВНІ МІТИ ОЧИМА СУЧАСНИКА	31
Мар'ян Дальний — ЛІТЕРАТУРНА СПАДЩИНА Г. СНЕГІРЬОВА ВИЙДЕ КВРЕМОЮ	33
ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ	34

На першій сторінці збірки:

Митрополит Української Православної Церкви
в Америці й УАПЦ в Європі БЛАЖЕННІШИЙ
МСТИСЛАВ.

- Передруки і переклади дозволені за поданням джерела.
- Статті з поданими іменами авторів не конче висловлюють погляди редакції.
- Незамовлених матеріалів редакція не повертає.
- Редакція не відповідає за зміст платних оголошень і застерігає собі право виправляти і скорочувати надіслані матеріали.

Література, наука, мистецтво, суспільне життя

**БЛАЖЕННІШИЙ МИТРОПОЛИТ УКРАЇНСЬКОЇ
ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ МСТИСЛАВ**

В історії Української Православної Церкви, як і в історії українського національного руху нинішній Владика Митрополит МСТИСЛАВ — один із найдіяльніших, найвідоміших і найзаслуженіших світочиз. Однаково — тут і там, серед українців у розсіянні по всьому світі сущих і серед українців на матірній землі та не зі своєї волі розкинутих по всій московській модернізованій імперії. Тут, себто поза СРСР, усім нам відомі його славні діла в церковній і світській сферах, бо ми Його діла бачимо, від нього безпосередньо чуємо — їх ніхто не має сили затемнити чи заглушити. Там, на нашій не своїй землі, про Владику Мстислава довідуються через прерізні канали, яких безліч тепер, а чи не найбільше — з офіційних радянських злослівних виступів проти великого Мстислава джерел, як радіо й преса.

А якщо й тут, серед нас, знаходяться хулители світлої постаті Владики Мстислава — церковного діяча, то вони лиш помагають підносити велику славу Владики, бо їхнє немудре й лукаве слово аж надто тхне відголоском московської та київської пропаганди.

Хіба немає серед нас і таких, що велику цивільну відвагу Владики Мстислава ладні скваліфікувати як його негативну рису або й лиху вдачу, навіть як невміння себе смиренно та смирно тримати, а недобачають, — бувши гречкосіями убогими. — в тому мужності і конечности, коли доводиться до кінця доводити почате чи задумане велико діло. Були ж свого часу нарікання на таких наших великих і "зухвалих", як Михайло Грушевський (діяч учений, адміністративний і державний) або Олександр Кошиць (геніальний у мистецтві й умінні залізну дисципліну хористів тримати). А що ми бачимо, оглянувшись у не таке й далеке ще минуле: як саме ті світочі досягали великої цілі — "безцеремонний" Грушевський і "сердитий" Кошиць?...

Не задля своєї слави чи якоїсь особистої цілі Владика доконував і далі доконує великі діла,

водночас і малих не занедбуючи (про них далі скажемо); приміром, воздвиг всесвітньо відомий комплекс у Бавнд Бруку поблизу міста Нью-Йорку — з Церквою-Пам'ятником і справжнім національно-українським пантеоном (цвинтарем), духовною вищою школою-академією, музеєм і бібліотекою, що стали вже українською Меккою — для українців усіх віровизнань; Церква-Пам'ятник із Пантеоном коло неї — це символ слави нашим лицарям великим і водночас вогненна пересторога людству, чого воно може сподіватися від того, хто нищив нас і нашу Україну — віками і тепер.

Тож буде у віках світ згадувати й нашого великого Подвижника Митрополита Мстислава — як великого сина великого українського народу, який своєчасно доконав на землі Вашингтона такого лицарського чину.

Наш час такий, що саме такий нам і потрібний церковний найвищий зверхник, в ділах якого церковне й світське так гармонійно поєднується, завжди неподільне. По приклади — далеко не ходити, коли поглянемо на інші народи, що борються за свою кращу долю. Пригадаймо, хто як не Владика Мстислав — рука об руку діючи з Митрополитом Германюком — рятував справи одного з недавніх Світових конгресів вільних українців (Торонто); хто тепер своїм віщим і сильним голосом закликає нас усіх до мудрого правопорядку в наших світських загальноукраїнських осередках нашої сили — наприклад, в УККА, — як не Владика Мстислав?! А що деструктивні сили, махновського типу анархісти й узурпатори наших духовних і матеріальних надбань улаштовують відьомський шабаш проти Владики Мстислава, то це диявольські напасті, що мають збудити й розсердити нас (за словами доньки президента Регена) на спільну боротьбу за праведне діло — для загального добра. Обороняючи від лихих нападів Владику Мстислава та його послідовників і сподвижників, ми боремось проти руїни, дбаємо про закріплення і по-

множення наших успіхів у наших спільних, всенародних цілях!

**

Владика Митрополит Мстислав (в мирі Степан Іванович Скрипник) народився 10-го квітня 1898 р. в м. Полтаві. Батько його був з роду полтавських козаків — Іван Скрипник. Мати Владика — Маріямна, рідна сестра Симона Васильовича Петлюри, Головного Отамана військ УНР, Голови Директорії УНР, який також походив з роду полтавських козаків, хоч його батько — Василь Петлюра — був уже приписаний до міщан міста Полтави.

Родина Скрипників була вельми побожна: батько й дід Владика були багато років церковними старостами Воскресенської і Кладбищенської церков у Полтаві. А рід Петлюри мав багато родичів духовного стану. Наприклад, бабуса Маріямни була ігуменею і співзасновницею Теплівської монастиря біля Теодосії в Криму; дід Маріямни, материн батько, овдовівши — постригся в ченці й помер як ієромонах.

Дитячі та юнацькі роки Владика провів у рідному місті Полтаві, де й закінчив Першу класичну гімназію. У школі й дома зформувався його національний світогляд, а як вихований в українському патріотичному дусі на час національно-державного відродження України — він служив у роки 1917-1921 в дійових частинах Української Армії.

Після гетьманського перевороту молодий український старшина Степан Скрипник покинув ("демобілізувався") у 1918 році Перший Гайдамацький полк кінноти ім. кошового отамана Костя Гордієнка, себто той полк, що його розформували німці за гетьманського уряду. А перебуваючи в Симона Петлюри — готель "Прага", там жив С. Петлюра як Голова Всеукраїнського Союзу Земств, — був він заарештований разом із Симоном Петлюрою та його братом полковником Олександром Петлюрою. Полковника Ол. Петлюру з племінником Степаном Скрипником звільнено з Лук'янівської в'язниці аж під час повстання проти гетьмана.

Як старшина Армії УНР потрапив — після відступу до Польщі — С. Скрипник до сумнозвісного табору інтернованих у Каліші. Звільнений із того табору він виїздить на Волинь, але звідти його польська влада усуває. Переїзд до Галичини, праця в українських культурно-освітніх та кооперативних установах. Року 1926 — знову на Волині, працює в самоврядуванні, зрештою навчання в Вищій школі політичних наук у Варшаві, яку закінчує 1930 р.

Року 1930 — депутат до польського сейму від волинського українського населення аж до 1939 року. Прославився депутат Степан Скрипник своїми виступами в сеймі — відважно обороняючи українські православні церкви: це було в ті часи, коли поляки хотіли й на Волині перевести православних українців на католицизм, а ще перед тим зруйнували в 1938 році понад 140 українських православних церков та вимагали польонізації решти церков. Діяльну участь брав

С. Скрипник у церковних з'їздах духовенства і мирян у Почаєві — року 1922, у Луцьку — р. 1928, а потім і в 1933 знову в Почаєві. Наслідком цих з'їздів Волинь мала вже двох своїх єпископів — Полікарпа (Сікорського) та Олексія (Громадського).

Крім того, С. Скрипник був постійним членом президії в Товаристві ім. Петра Могили в м. Луцьку, був засновником і головою товариства "Українська школа" в Рівному, де він постійно перебував.

Року 1940 тоді ще Степан Скрипник був заступником голози Холмської Епархіальної Ради, на чолі якої був Митрополит Іларіон. А восени 1941 р. обирають Ст. Скрипника заступником голови Української Церковної Ради на Великій зв'язковій цієї Ради з Усеукраїнською Церковною Радою в Києві.

Бувши на той час уже вдівцем, з початком німецько-радянської війни і після втечі більшовиків з України — вирішує наш теперішній Владика Мстислав присвятити решту свого життя рідній церкві. У квітні 1942 р. приймає дияконство, стає священником. На початку травня того самого року постригається в ченці, приймаючи ім'я МСТИСЛАВ. 12-го травня він уже єпископ, а 14 травня — хіротонія на єпископа Переяславського. Хіротонію довершили п'ять єпископів на чолі з бл. п. Владикою Ніканором в Андріївському Соборі в Києві.

Від червня 1942 року почав Владика Мстислав об'їздити Україну — Переяславщину, Кременчук, Лубні, Хорол, рідну Полтаву... Далі Харків, де зустрів старенького Митрополита Теофіла Вулдовського, який, буди колись у Полтаві священником, охрестив немовля Степана Скрипника... А тепер Владика Мстислав приєднує Митроп. Теофіла до нашої церкви... У серпні німецька окупаційна влада забороняє Владикі Мстиславі служити й навіть перебувати в Київському генерал-губернаторстві як на лізому, так і правому березі Дніпра. За непослух — наказ виїхати геть. І так беззастанні заборони, переїзди — аж до жовтня, коли Владика німці арештують у Рівноному, везуть до в'язниці гестапо в Чернігові, а звідти до такої самої в'язниці в Прилуці, де й перебував аж до весни 1943 р., звідки його перевезли до Києва; тут, нарешті, звільнили його наприкінці квітня з в'язниці гестапо, але заборонивши виїздити поза межі Києва і відправляти богослуження.

Так було до вересня 1943 року, коли вже німці покидали Київ. Далі — небезпечні для життя Владика пересування на захід при сприянні приятелів-українців, де й як тільки можна було оминаючи "опіку" німців, аж поки опинився під Варшавою й таємно перебував якийсь час під захистом Митрополита Діонісія. У дальшій мандрівці на захід Владика втратив під час бомбардувань свого батька Івана Скрипника, але продовжує виконувати доручення Митрополита Полікарпа — супроводити через Австрію й Німеччину евакуйоване духовенство з родинами та пізніше розміщувати всіх у більш безпечних місцях.

Велика й неоціненна була заслуга Владика

Мстислава в організуванні й упорядкуванні українського православного життя в усіх країнах Західної Європи після закінчення війни — в Німеччині, Франції, Бельгії, Англії... Поки у Франції та Англії не було ні одного священика, Владика Мстислав сам-один подавав там усім і всюди духовну опіку. Перебуваючи в Англії, Владика багато зробив, удаючись до урядових інстанцій, у справі звільнення з полону членів 1-ої української дивізії УНА.

На весні 1947 р. Собор Єпископів УАПЦеркви підніс Владика Мстислава до титулу Архiepіскопа, а восени того ж року він виїхав до Канади, щоб там очолити УГПЦ, маючи ще з весни того року запрошення від консисторії з Вінніпегу. По трьох роках великих зусиль — як Архiepіскоп Вінніпегу і всієї Канади — не зміг Владика Мстислав здійснити заповітної мрії, з якою їхав туди, — довести до поєднання всіх православних українців в одній Українській Православній Церкві. У наслідок цього та інших причин — розбіжностей у поглядах на принципові справи між ним і Консисторією УГПЦ Канади — Владика Мстислав склав свої повноваження зверхника УГПЦ Канади й перейшов до Української Православної Церкви США (1950 р.).

З ініціативи Владика Мстислава у США відбувся року 1950 Собор Поєднання Української Православної Церкви, у наслідок якого була посилена та церква, що її очолював Митрополит Іоан, а заступником його і головою Консисторії став тоді Архiepіскоп Мстислав. З властивою йому енергією й винахідливістю Владика Мстислав швидко ввійшов у життя цієї Церкви, зміцнив її організаційно, збудив до діла великі резерви й збільшив кількість парафій, подбав про поліпшення хорів у церквах і оживив українознавче навчання при парафіях.

**

Як уже згадувано, завдяки великій прозорливості та організаційному хистові Владика Мстислава майже чудом церква спромоглася набути маєток недалеко від Нью-Йорку — в місцевості Бавнд Брук. Тут став відтоді осередок усього життя УПЦеркви США, туди перенесено Консисторію та інші установи. Тоді-таки — в 1950-і роки — тут побудовано за проєктом неперевершеного дотепер церковного архітекта Юрія Кодака (це син письменника Степана Васильченка) величний храм — Церкву-Пам'ятник, а коло неї відкрито український пантеон — православний цвинтар, на котрому, вже значно розширеному територіально, знайшли собі місце вічного спочинку визначні й заслужені особи нашого церковного й національного життя, причому не тільки з-поміж тих, що упокоїлись у США, а й у Канаді та інших краях світу — як напр. Василь Григ. Кричевський з Венесуелі. Ростуть і збагачуються тут цінний український музей, бібліотека, видавництво з власною друкарнею, Український науково-богословський інститут, постійно виходить за редакцією Владика Мстислава місячний журнал "Українське православне слово", діє Рада української школи та ін.

Владика Мстислав завжди дбав і дбає про поєднання українських православних церков у всьому світі. Ставши Митрополитом — по смерті Митрополита Іоана — і не зважаючи на свій соціальний вік, не припиняє своєї кипучої і великої діяльності — не тільки в церковному, а й світському житті. Як усім відомо, Владика Мстислав належить, зокрема, до Секретаріату СКВУ, де він своїм мудрим словом і неспокоїною вдачею не дає дрімати й набагато молодшим за себе всенародним борцям.

Нехай нагородить Господь нашого славного сеньйора, передового і м'ятежного церковного й світського діяча Блаженнішого Владика МСТИСЛАВА ще на довгі літа міцним здоров'ям і благословить його на дальші й великі успіхи перемогати зло й творити добро.

Д. КИСЛИЦЯ

ДЕСЯТИЙ СОБОР УПЦЕРКВИ В США

У кінці місяця травня ц.р. Український православний осередок св. Андрея в Бавнд Бруку був місцем 10-го Собору УПЦеркви Америки.

Протягом 27-31 травня 172 делегати, включаючи 60 священиків, розглядали життя і діяльність Церкви міжсоборного періоду, аналізували сучасні проблеми і явища та унапрямували шляхи і плани на майбутнє. Соборові передували урочисті Богослуження із співучастю церковної ієрархії на чолі із Блаженнішим митрополитом Мстиславом, сповіді й причастя делегатів, вибір членів президії.

Відкриваючи Собор, Владика митрополит Мстислав пригадав делегатам ювілейні дати 60-ліття відродження УАПЦ у 1921 році та 30-річчя українського церковного поєднання в США. Доповідь Митрополита була виповнена вагомими інформаціями із життя Церкви, — про її матеріальні і духовні здобутки поруч ряду труднощів, які доводилося розв'язувати і перед якими ще стоїть наша Церква та її вірні.

"Нема такої проблеми, якої при добрій волі і спільних зусиллях не вдалося б подолати" — поблизи заключні слова Первоієрарха. Архiepіскоп Константин, ствердивши, що "майбутнє випливає із минулого", говорив про потреби духовного оновлення і поглиблення віри, наголошуючи на праці із молоддю та її участі у житті Церкви.

Архiepіскоп Марко інформував про свою працю, численні відвідини парафій та окремі проблеми церковного життя. З уваги на обмежене знання української мови окремих делегатів, згадані доповіді, як і наступні виступи на Соборі по змозі перекладалися англійською мовою.

Широку картину багатогорської внутрішньо-церковної, фінансової і господарської діяльності подав звіт голови Консисторії о. А. Селепини та ряду підзвітних осіб, які керували дорученими їм ділянками: музей, семінарія, друкарня, журнал "У. П. Слово", цвинтар, відпочинкова оселя і, зокрема, імпозантний новозбудований Дім Української Культури, у просторах приміщення якого відбувався Собор.

ПОДОРОЖ ДО НАШОГО ПАНТЕОНУ

Довідавшись з преси про намір Проводу Української Православної Церкви в США висвятити нового єпископа для європейської митрополії УАПЦ, на місце св. п. Архiepіскопа Ореста Іванюка, — торонтяни-волиняки Микола Валері панство Дубилки та їхній земляк-холмщак — автор цих рядків — відбули 13-годинну втомлюючу подорож автoм і в суботу 23 травня ввечері прибули до славетного Українського Православного Центру в Бавнд Бруку.

Як було заплановано, висвята високодостойного о. прот. Анатолія Дублянського, довголітнього відомого священника і редактора часопису "Рідна Церква", відбулася в неділю вранці перед св. Літургією. Імпозантна церква-пам'ятник не могла вмістити всіх делегатів і гостей, що прибули на цю урочистість з різних віддалених міст. Довершив висвячення Владика митрополит Мстислав при співучасті численного духовництва. Церемоніал висвячення і св. Літургія проводились дуже врочисто.

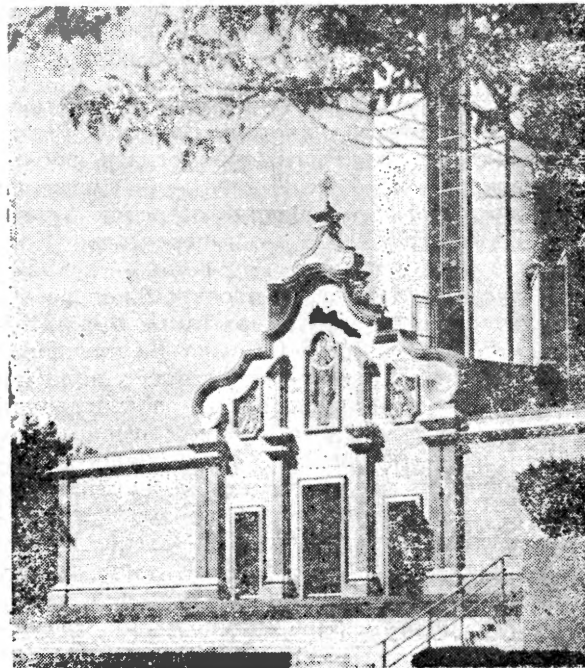
Владика Мстислав привітав нововисвяченого єпископа Анатолія як обранця Собору Церкви, обранця гідного й заслуженого. Згадавши про велику відповідальність і тяжкі обов'язки, які чекають Владика Анатолія, Митрополит Мстислав вручив йому єпископський жезл — символ єпископської влади.

Після виступу з подякою новообраного єпископа, Владика Мстислав звернувся до присутніх у церкві з словами: "Єпископ Анатолій незабаром від'їде до своєї єпархії в Європі, а нам усім відомо, що ця єпархія бідна, тому, будь ласка, принесіть велику тарілку". І солідного розміру тарілка появилася поруч єпископа Анатолія. Вірні, підходячи з привітом до єпископа, пам'ятали заклик митрополита Мстислава і не скупилися на пожертви.

Після Богослуження мав відбутися в новому просторому будинку Центру Української Культури обід для всіх присутніх, але сталася затримка з доставою обіду і ми, щоб не тратити часу, нашвидку пообідали в готелі й пішли оглядати цвинтар — широковідомий український пантеон

у США. Незабутнє враження він робить на кожного, хто оглядає його. Я був тут уперше десять років тому. І тоді вже понад половину площі тодішнього цвинтаря займали численні могили з пам'ятниками. Виглядало, що наявна площа буде недостатньою. І ось трапилась нагода цю площу значно побільшити. Поруч цвинтаря знаходилась велика ферма з різними забудовами. І цю посілість Церква набула за два мільйони доларів. Тепер тут височіє монументальна будова Центру Української Культури з величезною модерною залєю на 3.000 осіб. У ній і відбувався останній Собор Церкви. Коло будинку — площа на 350 авт. І величезний цвинтар з найрізноманітнішими розміром і виглядом пам'ятниками на могилах. Треба доброго півдня, щоб їх оглянути. Написи на пам'ятник свідчать, що це — без перебільшення — наш національний пантеон.

Тут спочивають вічним сном найвидатніші постаті нашого церковно-релігійного життя, включно з Владиком митрополитом Іваном. Похоронено тут також чимало видатних наших політичних, культурних, суспільно-громадських і військових діячів (згадати б хоч президента УНР в екзилі д-ра Степана Витвицького, проф. П. Ковалева, д-ра Миколу Шлемкевича, ред. Олега Штуля, д-ра Дениса Квітковського, ген. Ол. Загородського — цей список можна продовжити на

Фрагмент Церкви-Пам'ятника у Баунд Бруку

Широкі дискусії над звітами говорили про переведену велику працю, здобутки, жертвенність вірних.

Собор радісно привітав наречення в єпископи отців Анатолія Дублянського та Івана Щерби.

У зв'язку із звітами та пропозиціями окремих комісій на форумі Собору виступило багато делегатів із висловами власних поглядів та поради на актуальні проблеми в церковному житті.

Прийняттям резолюцій, вибором членів Консistorії та спільним святочним обідом закінчився Х-ий Собор УПЦеркви.

цілі сторінки). Очевидно, поруч відомих усіх нашій громаді діячів тут похоронено ще більше звичайних наших людей, які нічим не відзначилися для суспільства, але згідно з своїм бажанням спочивають тут, сплативши Церкві те, що за це належалося заплатити. Чимало є й таких, що поставили собі тут пам'ятники ще за життя і часто їх відвідують.

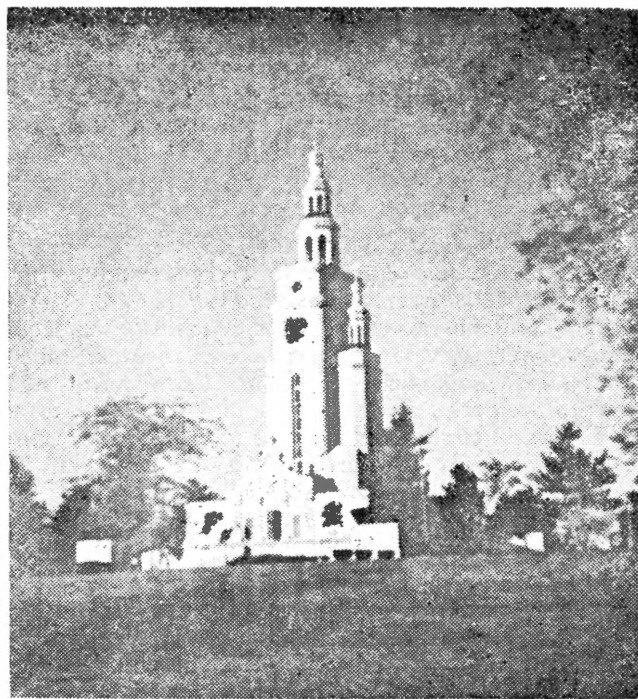
Кілька слів про пам'ятники торонтян у Бавнд Бруку. Найвибагливішим з них є пам'ятник, побудований Олексієм Воскобійником, який у Торонто був скромним плумбером, а в США збудував величезні будинки, — деякі є його власністю, — що займають цілі квартали. Тож і не дивно, що цей меценат української науки (подавав на український Гарвард 100.000 дол.) і української демократичної преси, гідно вшанував свою матусю і свого батька, замордованого на нашій не своїй землі, величавим пам'ятником. Недалеко від нього — могила і великий, з чорного мармуру пам'ятник довголітньому диригентові катедри св. Володимира в Торонто сл. п. Юрію Головкові. Неподалік від нього стоїть крематорій. В іншому місці цвинтаря спочиває чоловік д-ра Зої Плітас.

Дивлюсь на цей величний цвинтар, ідея якого належить нашому митрополитові Мстиславу і, мимоволі, зі словами вдячності йому, зроджується думка, що хоч усі ті наші брати й сестри спочивають тут, на американській землі, вона для них не є чужою, бо належить Українській Православній Церкві в США і як довго вона існуватиме, так довго ніхто не посміє порушити спокій тих, що тут спочивають...

А ось і будинок Центру Української Культури, де відбувається закінчення Собору. За президентським столом Владика митрополит Мстислав і секретарі, за круглими столами — делегати й гості. Голос Владики Мстислава слабший ніж раніш і він має втомлений вигляд. Та це й зрозуміло, коли взяти під увагу підготовку до Собору з висвятою нового єпископа, тяжку недугу, що на довгий час була прикувала Владика до ліжка, і 83 роки життя, з них майже 40 років архипастирського служіння в надзвичайно тяжких умовах.

Та не зважаючи на все, Владика Мстислав твердою рукою керує великою Церквою, як досвідчений керманіч провадить корабель серед бурхливих хвиль моря. Наради мають спокійний діловий характер, без сліду емоцій. Затверджуються бюджетні асигнування на різні потреби, обираються різні церковні комітети. Серед іншого затверджено склад членів до спільної комісії для підготовки і переведення 1000-ліття Хрещення України. Делегати уважні, вносять свої побажання, поправки чи доповнення до даної справи. Голосують у спокійній атмосфері, повній пошани до Владики Митрополита.

Серед іншого було подано пропозицію, щоб маестро В. Колісник об'їхав з концертами США і Канаду для здобуття коштів для переведення святкувань 1000-ліття Хрещення. Владика Мсти-

Церква-Пам'ятник у місячному сяйві

слав радо прийняв цей внесок і обіцяв негайно розглянути пропозиції п. Колісника як тільки отримає їх на письмі.

Владика Мстислав пригадав делегатам, що Церква має виконувати величезні завдання, а це вимагає великого вкладу праці і коштів. Внески від парафій вистачають лише на покриття найконечніших потреб. А тому "ми маємо моральне зобов'язання перед нашими братами й сестрами, які спочивають або будуть спочивати на нашому цвинтарі, — заявив Владика, — бо вони допомогли нам сплатити величезний борг, їхні вплати допомогли нам побудувати дім Центру Української Культури і виконати ряд інших важливих завдань".

На це я звертаю увагу особливо членів катедральної Громади в Торонто, що плянують розгорнути подібне будівництво на відзначення 1000-ліття Хрещення України.

Перед закінченням Владика Мстислав повідомив, що до нього телефонічно звертались представники "організації визвольного фронту", які мали намір прислати на Собор групу своїх однодумців "для розмов у чотири очі" у справі їхніх невгаваючих нападів на Владика як він висловив свою тривогу за долю УККА. Владика Митрополит відповів їм, що в справах Церкви він завжди виступав і буде далі виступати відверто і прилюдно, а не "в чотири очі".

Втомлююча й далека дорога з Торонто до українського Пантеону й Центру Української Культури в Бавнд Бруку. Але навіть коротривале перебування тут наглядно переконає кожного, скільки корисного й потрібного можна зробити при наявності відповідних керівників.

ЛІРИЧНІ РОЗДУМИ З УВ'ЯЗНЕННЯ

ДО ПОРТРЕТУ О. В. РОМАНЮКА

"Найчільніша Сосновська постать — отець Василь, і я мав щастя, що зустрів таку колосальну особистість на життєвому шляху, і радий, що наші погляди на Сосновську одісею двоєдині... іще раз прошу повірити мені: найчільніша, найбільш шанована Сосновська постать — отець Василь.

Тяжкі уроки Сосновки, але невичерпні для пізнання людської психіки, що є людина? Я радий навіть, в цьому пляні, що перебув оцю колотнечу і зумів поруч, крок-у-крок з великим своїм приятелем, колосальною особистістю отцем, честю нашою загальною, спільним надбанням нашим — вистояти проти вітрів з усіх усюд".

Е. Кузнєцов

Цей уривок з листа колишнього спів'язня, що разом з о. Василем Романюком пробув 7 літ у таборі рецидивістів у Сосновці, де виникли були в 1976 р. неабиякі конфлікти між нашими в'язнями, про які довгий час курсували різні здогади, аж поки Едуард Кузнєцов не оприлюднив дещо зі своїх спогадів і вражень про Сосновку, хай послужать як вступ до скромного портрету о. Василя, що бажаємо тут накреслити.

Відкриті листи о. Романюка були в минулих роках друковані в пресі — українською і переважно німецькою мовою (майже всі його самвидавні документи, вдалося видати по-німецьки у серйозних серіях та журналах, що займаються проблематикою релігії та атеїзму в СРСР, в перекладі авторки цих рядків), рівнож його проповіді (деякі по-українськи, більше по-німецьки). В проповідях о. Василь часто вказує, яке місце повинна зайняти наука Христова у нашому житті, він звертає увагу на небезпеку, яку несе для спасіння душі байдужість, той стан бути "ні холодним, ні теплим", на небезпеку, що її несе для морально-етичних вартостей людського буття поширення атеїзму.

Тут хочемо познайомити наших читачів з досі невідомою ширшому загалові сторінкою його діяльності, — спробою поділитися своїми роздумами релігійного, морально-етичного характеру.

Ліричні роздуми з ув'язнення — це в'язка ритмізованих мініатур на різні теми, над якими застановлявся о. Василь під час важких Сосновських років. Ці мініатюри, невимогливі у своїй літературній формі, торкаються однак вічних питань нашого буття і вчать нас, що віра в Бога це єдиний дороговказ і рятунок у чорному морі неодоли і смутку. Ця віра і допомагає вічна-віч з свавіллям і безвірством остатися людиною, шукати в своєму ближньому брата. І хоч

авторові довелося пережити й бачити як люди збайдужіли до чужого горя, він не перестає закликає до добра і взаємлюбови: "Я б хотів слово сказати, що живить омертвілі серця"...

У роздумах о. Василя знайдемо закиди на адресу людей, що занапастили самі себе, жаль за втраченим світом молодости, повним гармонії і щирої віри простолюддя: "І запах п'яний доноситься мені із зелені рідних лісів, я чую пісні якісь дивні, що дівчата співали в маївкові дні...", біль за всі ті народні сили, які лягли жертвою за кращу долю народу, але й закиди всім виродкам, що "б'ють поклони ідолам і співають їм святі пісні", а також тим, що криво свідчили проти своїх братів і в "тьму кромішню їх продали".

Мова о. Василя, це мова св. Письма, з неї він черпає переважно свої образи і промовисті звороти.

О. Василь Романюк походить з Тернопільщини, народився 1925 р. і був 1945 р. вивезений з батьками в Сибір. При спробі втечі з табору застрелено його меншого брата, батько загинув на засланні, а сам отець молодим чоловіком був засуджений у таборі на 10 років ув'язнення. Після повернення в Україну 1956 р. він студіював богослов'ю і працював священиком офіційної Православної Церкви в багатьох парафіях на Прикарпатті. За те, що він ревно любив свою працю і закликав народ триматися своїх традицій, його часто переносили з парафії в парафію. Ще з кінця 1960-их років він дружив з нашими правозахисниками, зустрічався з ними у Львові та Києві. Тому причиною його арешту в січні 1972 р. не були тільки протестні листи в оборону тоді засудженого В. Мороза, але також його любов до рідної культури. В 1972 р. його засуджено на 7 літ ув'язнення та 3 роки заслання.

До вересня 1981 р. о. Василь Романюк ще перебуватиме на засланні в місцевості Сангари в Якутській АРСР. Від щирого серця побажаймо йому щасливого повернення в Україну, де його ждуть пані-матка Марія та син Борис.

А. Г. ГОРБАЧ

Я веду битву велику, змагаюся в лютий січборні, що ведеться на полі серця мого, в глибинах моєї душі. Не покинь, Господи, на самоті, бож війна ця, знаєш Ти, не проти тіла і крові, але проти царства темноти, що безмежно панує у повітрі цьому, та мою незлічиму невидиму рать; як полишиш, на одинці пропаду, самому мені не встоять. Звідусіль мене оточили сини невірства і зради, та в пастку темні сили мене

затягли. Я став немов олень, той, що загнаний мисливцями в болото, зацькований собаками в нетрях лісів. Спаси мене, Владико, від погибелі, вирви із морока лукавих днів. (1974)

МУКА

Я маю муку свою, я маю страждання такі, що нікому про них не скажу, вони знані тільки мені. Я міг би людям розказати, щоб про мене знали усі, покаюння чи сповідь написати, як Августин в давнині. Але ж негідний до святих рівнятися, не хочу притчею в ялиціх бути, і посміховищем по людях тинятись, та спокусами слабих зводити. Не хочу, щоб у віках глумились, бо ж напевно сказали б колись: "Бач як славу марну любив, до великих себе рівняв!" А я краще житиму з мукою своєю мовчки, та вповання на Тебе, Отче, покладу, і в мирі зі світу зйду. (1974)

Я стою на роздоріжжі забутих віків, і дивлюся в морок минулих днів, там кружляють худерлиці криваві, і криють прахом славу батьків. Там замовкли забуті пісні, там квіти замерзли у лютий зимі, там чути скигління голодних вовків, нема обелісків на могилах борців. (1975)

Я хотів би слово таке сказати, що живить омертвілі серця, що дає сліпим прозріти, і спочилих піднімає з небуття. Я б хотів слово таке сказати, щоб освітило морок наших днів, і щоб ніхто закинути не посмів, він даром життя провів! О коли б глагол такий проректи, щоб громом прогримів на віки, і щоб підняв отупілих із тління і мертвоти, та серця студені напоїв нектаром доброти. (1976)

Знаю, блаженний той, Господи, що по закону Твоєму живе, він на раду лукаву не піде, і блудну дорогу мине. Заповіддями Твоїми полонене серце його, день і ніч він мріє про мудрість Твою, і ніяка буря не штовхне його у чорну пропасть лиху. І життя його буде квітнути, як дерево над водними потоками, і засвітить він плодами дивними, як весняні ранки росами. І чутиме він пісню вічну, пливтимуть радісні дні, лукаві стріли не вразять його, і мрії здійсняться всі. (1976)

Чогось люди бунтуються, марять думи лихі, збираються на ради чорні, хочуть зруйнувати мирні дні. Кажуть: Пірвемо пута, знищимо кайдани всі, нащо нам Господь Владика, ми без Нього дамо мир землі. Але, пам'ятай, роде лиходіїв, зрозумій себе в нікчемності своїй, що все, що ти зробиш без Нього, шеол проковтне, перетворить у гній. (1976)

Осінь принесла нам скроні білі, життя наше засіяно в дні минулі, і здобутків не ждемо впереді, не вернеться нам те, що загублено в імлі. Але ж нам хочеться бігати, ходити, і мріяти на давніх дитячих стежках, нам хочеться пісні ті чути, що співали ми в юних днях. Смуток думи наші огортає, жаль і щем за душу бере, що старого дуба вже немає, і вулиця носить ім'я нове. (1970).

СМУТОК

Прийшов до мене смуток, не сьогоднішній, ні, далекий. Прибрів у темний мій закуток, і гнітить, як біль пекучий. Прийшов з давнього дитинства мого в нинішні вже не молоді мої дні, застукав у двері віку старого і щемить на днищі душі. Щось там плаче та шепоче, та ніжно сміється, а часом пісня десь далеко вітрами прибіється. Заспіває задзвонить, то досвітною зорею зійде і в днях студених заіскрить. А інколи хтось принесе пахощі рідних полів, і нагадає щось наче давно забуте, давно пам'яттю затерте, кинуте в імлу, але чомусь таке любе, дороге та миле серцю моєму. (1975)

Коли наступлять смертельні ночі, і останні часниці життя відміряють прощальні кроки, то ніщо нас не потішить, коли марно прогайновані роки. І почує наша бідна душа, що згубила щось святе на блудних дорогах життя, чого вернути не може вона. Ми здобували тлінний світ і його оманливі принади, а тоді почуємо смуток і гніт і не знайдемо потіхи і поради. У цій останній миті, нам уже нічого не треба, ми згубили дні прожиті і закрили вхід до неба. Усе пішло у забуття, ми непотрібні на землі, ми покидаємо світ і життя, нас покидають друзі і рідні. Тільки, може, десь колись, в кого-небудь вряди-годи, майне про нас тиха мить, що попливе в забуті води. (1975)

Господи, як прагне душа моя жити в домі Твоєму, де насліддя святих, і линути у висоти безмежні, де царство вічних синів Твоїх. Допоможи стежками рівними ходити, а серце очисти від скверни гіркої, щоб лукавим словом близьких не ранити, та зцілитись у ріках води живої. Дай сили через спокуси люті і пропасті чорні в мирі пройти, бо тільки той скуштує вечері Твоїї, що зможе в темряві Тебе знайти. (1977)

Я ходжу по стежках пам'яті моєї, може, знайду десь скарби які. І дивлюся в нетрі глибокі, заглядаю в минулі дні. Зогострюю слух, широко розкриваю очі, ловлю все, що кажуть минулі весни та давно забуті ночі. І запах п'яний доноситься мені із зелені рідних лісів, я чую пісні якісь дивні, що дівчата співали в маївкові дні. Ой, як швидко все минуло наче ввісні, уже немає співачок тих на світі, померли у скрутах тяжких ще молоді, давно вже лежать у порохах змелі. Де ж дівчатка ви загубились, нащо родились у лукаві дні? Ніжки ваші не стояли на вінчальнім рушнику. (1973)

МОГИЛИ МУЧЕНИКІВ

Стоять собі без імени — німі,

наче чужі, без титла і знака, вінків на них не кладуть, нема ні обеліска, ні хреста. Ніхто не знає, хто лежить? Ким і за що убитий? Тільки калина одинока стоїть, та шепоче щось під вечір тихий (1970)

Вічно буде душа в тривозі
поки не знайде притулку в Тобі,
ходитиме по блудній дорозі
та даремно тратити дні.

Летять у безвість роки прожиті, зникають десь
невідомо в імлі, чорні бурі і пастки лукаві по-
глинають мрії мої. Але вірю в силу Твого слова,
знаю, Отче, що життя в Тобі, і дики слуги ше-
ола не вчинять зла мені. (1975)

На початку було живе слово, що народилося
раніше всіх віків, в ньому вічне життя цвіло, що
немає початку ні кінця днів. По велінню Його із
темряви засвітились зорі-світи, зашуміли моря-
океани, ріки потекли, повіяли вітри. Загрімилі
громи далекі, закресали блискавки вогняні, задзвє-
нілі пісні крилаті, в горах зашуміли сосни і
смереки. І тілом сталося те Слово, і до людей
воно прийшло, але ж між людьми те Слово при-
тулку не знайшло. Князі його відцурались, ба-
гаті сміялись і глумились, одні на Нього надія-
лись, інші сумнівались. Стало воно каменем спо-
ткання, спокусою для сліпих сердець, причи-
ною заздрости й нарікання, і за грішників пішло
на смерть. Але влади смерть над ним не мала,
земля од жаху здригнулась, як в лоно Його
приймала. А на світанку третього дня, як засві-
тилась досвітня зоря, Марія Магдалина до гро-
бу прийшла, але тіла Його не знайшла. І ви-
йшла відтіль у смутку вона, і зустріла дивного
садівника, що сказав їй: "Маріє, чого плачеш?
Це я!" (1978)

Шумить і лютє життєйське море, і хвили
несуть нас у незвідану даль, послухайте ви, дру-
зі, мене, і одженіте від серця печаль. Хай не
лякає вас світ жахами, будьте тверді на своєму
путі; не переймайтесь марними принадами, бо
вони завада в святому житті. Не лякайтесь бру-
дних хвиль, що штурмують вам ковчег, бо на
капітанським містку стоїть наш великий кормчий
і стратег. Він знає, куди веде своїх, бо сказав:
"Отче, тих, що Ти дав мені, ніхто не вирве з
рук моїх, бо вони в мені, а я в Тобі!" (1974)

Довго темні сили Веззеула в обіймах мене
цупко тримали, та клоаці гріховній мов викидок
той щоденно купали. Але надію на порятунок,
я ні на мить не втрачав, і на світильник Твій,
що десь у мороці світив, я уперто споглядав.
Але ворог людський не вгавав, ішов за мною і
на вухо шептав: "Не надійся на Нього, він тебе
не зна, для таких як ти, вороття нема!" Але під-
шептав лукавим я віри не йняв, і на мудрость
їх надію не клав. У лютому горі все линув до
Тебе, і в лабеті хижі Ти мене не дав. Ти до
мене, як колись до Закхея, у домівку на учту
завітав, гріхи мої, як блудниці з Магдали,
без докору і нарікання простив, і сказав: "Чого
плачеш маловіре, я ж за тебе на Голгофі вми-
рав". (1975)

Сидить на ослончику дідусь одинокий, Бог
знає для чого приїхав у ці краї, метелиця гру-

днева позамітала його дні. Залишилося уже їх
трішки, як листя пізньої осені на вербі. Нікому
не потрібний чужий, ніби завада усім на цій зе-
млі, зайвий людям і собі, висушений роками як
рослина вітрами в дикім пустирі. Але ж має сер-
це і душу, хотів би їх відкрити, облегшити тяж-
ку ношу, щось комусь сказати, та нишком Богу
помолитись і піти в комірку відпочити. Та люди
людям тепер не милі, кожен думає про себе й
гребе собі, нема співчуття до брата, всі холодні
і чужі, що їм до його душі?

ПСАЛОМ 137

По тернистих дорогах стрімких
нас гнали, голодом морили,
по чужинах далеких
як вівці без пастиря блудили.
Братів своїх проклинали,
та гризлись наче звірюки ті,
ворогам на бандурах співали
і лукавили в своїй душі;
Порвіть кайдани іржаві,
що вгризлись у ваші серця
Оживітьє ви словом вогняним,
щоб прийшла до вас воля свята!
Хіба ж не бачите здичіння
ваших блудних синів,
Що тягнуть віками кормигу гріха
та засмоктались безпліддям
сірих днів?
Знайте,
що раби ви нікчемні,
і не бачить во вік вам отчої землі,
за що ж б'єте поклони ідолам
і співаєте їм святі пісні?
Покайтесь, осквернений Сіон очистьте!
Бо язик ваш заніміє, умре,
і десниця навіки відсохне,
як Єрусалим наш святий пропаде.
А кривдників наших, Господи,
по правді своїй Ти суди,
хай навіки пам'ять їх зникне
і в шеолі пропадуть вони.

(1972)

СИН ЛЮДСЬКИЙ

Він прийшов, щоб мир дати, всім людським осе-
лям і господам, щоб серця людей злом не огор-
тати, щоб усі зодяглись у розкішні шати. Він при-
ніс на світ життя, як сонце весняне на замерзлі
поля, зігнав із душ омертвіння і гніт. — Будьте
бадьорі — сказав, — я переміг світ. І коли на
вас, сини землі, нападуть велика студінь і люті
дні, пам'ятайте, що вам сказав: "Ви не одні, я з
вами нині і на вічні віки!" (1975)

Було на світі рабство всяке: рабство рідне, і
рабство чуже, одне називається новітнє, а інше
старе. Одне накладає кайдани на душу, а друге
хомут на плече. Але ще рабство таке, що само

в душу влазить, і як шашіль отой точить і гризе. А дехто вибирає сам собі гірку неволю на волі, а інший в розпусті та гульні, даремно тратить свої дні. А другий добровільно вибере зло, та якесь тавро на душу прийме, і весь вік несе його, та лукаво каже, що легке, не пече, хоч добре чує, що ноша тяжка, в три погибелі його зігнула, що душа мохом обросла і пільма чорна обгорнула. І нема вже для нього вса́ття. А той тьму гріхів як кожух реп'яхів на себе начіпляв, і каже, що праведник він, бо нікого не вбив, не обікрав. А те, що криво свідчив, що безліч своїх братів у тьму кромішню продав, що наклепи лукаві строчив, каже, що він не при чім, що законів не писав, світу не творив і нічого не знав. Живуть люди так, живу і я. Чого ви прискіпались до мене? Є, друзі, рабство і таке!

Леся БОГУСЛАВЕЦЬ

СМЕРТЬ МАТЕРІ

Мама в лікарні. Два тижні тому, перед Різдом, мала серцевий припадок. Надворі спека. День у день температура сягає майже до 40° С. Кожного дня ми ідемо її провідувати. Їй уже краще. Незабаром її відпустять додому.

Ранок. Чоловік підходить до мене і каже: "На жаль, я маю погану новину". Я дивлюся на нього і читаю в його очах жахливу правду. Смерть! Досі це слово стосувалося до когось іншого, а це вперше, так несподівано, прийшло впритул до мене. Смерть Матері!

Спочатку я не усвідомлюю всієї дійсності. Автоматично роблю хатню роботу, думаю, коли має бути похорон, що треба для нього зробити, відмовляюся від попередніх зобов'язань. Почуваюся втомлена, але праця — це єдиний рятунок. Цілий час щось роблю. І тихі сльози течуть по обличчі. І все не віриться. Я уявляю маму живою. Ось зараз я поїду до батьків і вона вийде на поріг...

Надходить ніч. Яка вона довга! І знову день. Іду робити всі потрібні закупки для похорону. Дивлюся на всіх навколо і думаю: а мамі вже немає, всі живуть, а мамі немає. Вона завжди була повна енергії, чому вона вмерла? Інші хворі на серце живуть роки. І проноситься думка: скрипуче дерево довго живе. Я ридаю. Мені не соромно перед людьми. І починаю згадувати дитинство й пізніші роки. Мама постає в пам'яті зовсім молодою, якою бачила її багато років тому.

Дивлюся на молоду матір з дитиною і думаю: я теж колись такою була. Які то були щасливі часи! І згадую усе своє життя і такий жаль охоплює душу. Я маю в серці стільки любови до матері, чому я все це їй не сказала. Чому частіше не відвідувала, не слухала уважніше її розмову? І багато інших чому. Мама не любила по-

казувати почуття. Вона рахувала це за слабкість. Соромилась ніжності. Чи це характер чи такі часи, хто знає? І всі ці роки в мені була ота невисловлена любов.

Останніми роками, щось підсвідомо, казало мені бути приготованою і все ж скільки можна було зробити інакше...

Ідемо в похоронне бюро вибирати труну. Спершу сама думка, що маю робити, наводить на мене жах, але свідомість, що це потрібно — перемагає.

Там оформлюють якісь папери, чекаємо. Робітник намагається жартувати. А я дивлюся на нього і думаю: Я не мушу всміхатися, не мушу говорити про нісенітницю і погоду. Це мій час смутку і... плачу. Ідемо вибирати квіти. Надворі чудовий гарний день. І приходить думка: В мамі тяжке було життя, добре, що вона вмерла в гарний день. І згадую усю тяжку працю, що пришлося їй робити в своїм житті.

Ідемо востаннє попрощатися насамоті з її тілом. Раніше я обминала чужі похорони "десятою дорогою". А коли була присутня, не відважувалася підійти до померлих. Але тепер все міняється. Нас заводять в кімнату. Мама лежить у труні в своїй вишитій сукні. І я усвідомлюю, що вона вмерла. Немає ні трохи страху перед тілом, бо це моя мама. Я підходжу прощатися, і всоте прохаю в думках пробачити за те все, що могла зробити для неї і не зробила. Як усе стає в іншому світлі!

Я дивлюся на маму і розумію, що це вже лише її тіло, мамі в ньому немає! Це видно по виразі обличчя, це відчуваю я душею. Ще одна довга ніч! День похорону. Вся родина стоїть біля труни. Цілий час я дивлюся на неї і прощаюся. Чую ридання сестри. Вона єдина зрозуміє мене сьогодні. Мама виглядає збоку дуже реально, як жива. Потім люди підходять, висловлюють співчуття. І мені згадуються інші похорони, коли я потішала людей. Коли говорилося, що, мовляв, добре, що покійна не мучилася, швидко померла, а коли мучилась, то добре, що померла і не страждає. Про те, що це вже старший вік і така, мовляв, Божа воля. Все це тепер верталось мені. Я слухала всі ці потіхи, що сама колись висловлювала іншим і вперше зрозуміла: людині у горі не треба виправдувань — чому, чи краще так, чи інакше. В цю хвилину потрібне лише співчуття, звичайне співчуття.

А все ж частка мене й досі не могла сприйняти смерті. Ввесь похорон здавалося якимсь кошмаром — сном. Наче всі ми грали якусь репетицію п'єси. Здавалося зараз хтось закричить: Спиніть, це був лише лихий жарт! Вона жива. Це лише, щоб ти знала, як воно може бути.

Але ні, все далі йшло по пляну. Священик і люди навколо робити все по припису і грали цю жахливу інсценізацію.

Збоку я бачу як ревно плаче знайомий. Я знаю, він переживає наново втрату щойно похованого сина. І я благала б Всевишнього: Змилуйся, не дай діждати такого горя! Дай моїм діткам щастя і здоров'я!

Потім їдемо на цвинтар. І знову вперше, зауважую, як багато тут лежить наших людей. Це цвинтарна українська громада. Всі тут рівні, всі мирно лежать поруч. Вони, мовчки, приймають маму до себе. Опускають труну. Я думаю про людське життя. Якими дивними тепер здаються всі ті турботи, що ними переймалася мама. Як змінюється погляд: що саме важливе в житті. Я вперше усвідомлюю, що все лихе, що стається іншим, може статись мені. Все можливе. Досі я була присутня і брала участь в народженні, досі життя давало мені, а тепер прийшов час давати. Смерть також належить до життя. Це заключний його момент.

Труну закидають землею. А я думаю: пуповину відрізують при народженні дитини, але насправді, невидима, вона існує між матір'ю і дитиною все життя. І думаю також, що разом з матір'ю ховають моє дитинство. Бо хто інший пам'ятає дитину малою, лише мати. Але також зрозуміла, що мама для мене не вмерла. Вона живе в моїм серці. Всі наші спільні тяжкі і радісні хвилини будуть жити в моїй пам'яті. І навіть після моєї смерті, вона житиме в моїх дітях.

Коли приходить їхати з цвинтаря, я згадую як моторошно мені було не раз думати, що після похорону, рідня розходиться, а близька їм людина, лишається в землі. Але тепер цього почуття немає. Бо знаю, що мами вже там не буде, лише тлінні останки, оселя, де вона жила, це все, що залишиться в землі. І думаю, мені добре, бо я старша донька, я мала маму найдовше і пам'ятаю її ще молодшою, а сестрі мусить бути тяжче.

А ті два тижні в лікарні — то справді Бог дав нам час попрощатися з мамою.

Ми говорили, жартували, та часом мама робила зовсім не типові їй зауваження наче дивилася на все вже з іншої площини. І це дивувало мене і лякало. Я переконана, що мама не знала про смерть, але перебування так близько до неї, змінило її погляди на життя.

Кажуть, у біді пізнаєш друзів. Яка правда! І я згадую як часто мама точно оцінювала характер людей. Вона так не любила фальшу. Не любила робити "для годиться". Я гадаю, що вона одобрила б те як відбулися похорони і була б задоволена з усіх присутніх, що прийшли попрощатися з нею.

Після похорону я дивлюся на старого батька. І задумуюся про те, як живуть люди в похилій віці, коли зостаються самі. Як складається життя тих людей, що завжди були активні, виконували громадські обов'язки, вічно для когось мусили щось зробити. Що стається з ними, коли немає дружини чи чоловіка, коли лишаються самі і вперше в житті їм потрібно трохи уваги і співчуття!?

Скільки нових передплатників
ви приєднали для "Нових днів"?

Петро КОСЕНКО

ТРИ СОНЕТИ

МАТЕРІ

*Матусе! Скільки літ блукаю я по світі,
І скільки бачив я і скільки пережив, —
Ти не повіриш, рідна, скільки справжніх див
Кружляє навколо понашій же орбіті!*

*А ти трусилась вік в твоїй життєвій кліті,
Щоб не схопив мене який зловіщий див...
Пригадуєш твій жах, коли я переплив
Вузеньку річечку одного разу вліті?*

*І все твоє життя не тільки від води, —
Ти берегла мене від всякої біди,
Та, бач, не вберегла: не ріки — океани*

*Судилось навіку мені переплисти
І згадки про твої тривоги і омани
До санного шляху з любов'ю донести.*

10. 8. 1979, Рочестер Н. Й.

КАЛМИЧКА

*В її очах-щілинках небо, мов криничка,
З живими зайчиками на тьмнім дні,
Широкі вулиці і коси смоляні —
Така була між нами остівка калмичка.*

*Благенька кофточка... Полатана спідничка...
Дірява хусточка.. Колодочки тісні...
Затиснені уста — дві брили крем'яні...
Нескореність і міць худесенького личка...*

*Коли щілинка ті смертельний смуток крив
Я зайчики живі в душібоготворив
І в тім признався їм. Звелась дугаста вія:*

*—Невже? Не треба... Ні... Хоч ти й нє без
прикмет,*

*Але тебе чекає десь твоя Марія,
За мною ж тужить десь незрівняний Ахмет!*

29. 10. 1979, Рочестер, Н. Й.

СКРИПАЛЬ

*Гремить, буя театр в екстазі неймовірнім
В хрипоті пузанів і їх помпезних краль.
Їх тішить дивне диво — молодий скрипаль
Вужем звивається в шаленнім рондо спірнім.*

*Іще один пасаж і в Сі бемоль чарівнім
Завмер музика. Вмить чудова пастораль
Знялась з магічних струн і полетіла вдаль
Згубившись десь навік в просторі неозірнім.*

*Спускається завіса, скрипка завмира
Німіє зала. Раптом: — Браво! Біс! Ура!
Але скрипаль вже зник. Шкодї його шукати,—*

*В сльозах він біг на самий край землі —
У нього з голоду померла вчора мати
У розкуркуленім херсонському селі.*

29. 11. 1979, Рочестер, Н. Й.

Віталій БЕНДЕР

СКОРБОТА ПОЛЬСЬКОГО ТАНґА

Субота 21-ше червня 1941-ий рік... Вечоріє. Нас восьмеро: четверо хлопців і четверо дівчат. Усі — студенти. Сидимо на довгій лаві в міському парку, а перед нами — застиглий, як дзеркало, ставок, у якому головою вниз відбиваються дерева і червоняве сонце між ними.

Вже засвітилися ліхтарі на алеях. Озвалася духовна оркестра біля одного з танцювальних кругів. Ми ліниво перемовляємося, насміхаємося один з одного і поміж шпильками нараджуємося, де і як заокруглити цей чудовий вечір. Йти до кіна? Дуже душно. На танцювальне коло? Ні, краще вже збідніти на одного карбованця, але таки забавитися в тансінгу.

І ми рушаємо. Всі хлопці в білих сорочках із заковченими рукавами, в широких модних штанах, у білих брезентових черевиках, свіжо пофарбованих зубним порошком. Дівчата — в легеньких літніх сукнях, власними руками перекрояних і сяк-так підігнаних під західні стилі. Відразу видно, що це — студентський гурт.

На танцювальних колах у парку можна було забавлятися безкоштовно, але ми крутили носами. В тансінгу завжди збиралася вишуканіша, "порядніша" публіка, краще зодягнена, з добрим знанням балових танців: студенти, молоді урядовці, свіжо спечені армійські офіцери із своїми дамами. А на танцювальних колах переважно вбивало час "простолюддя" — робітники, рядові солдати, молоді залізничники та працюючі дівчата. Там завжди звучала "Катюша" в ритмі фокстрота та ще, може, "Чайка" в розмірі вальсу. А решта — краков'яки, польки, навіть гопакі. До того ж, в тансінгу завжди награвала професійна легка оркестра і по притемненій залі бігали наввипередки "зайчики" від кулі-рефлектора, що звисала із стелі. У величезній залі пливли пари під звуки добірних танг, бостонів, румб, тустепів. Ступивши в тансінг, візитер почувався неначе враз опинився серед вищого суспільства. Можливо, що це розформування на "кляси" було всього-навсього плодом нашого молодечого снобізму, а може суспільство довкола нас уже розпалося на виразні групи-кляси і ми сприйняли цей факт автоматично, машинально, і в результаті норовили плавати у "своїх водах".

Я особисто був у піднесено-винахідливому настрої. Жарти вдавалися дуже легко, товариство сміялося, і всі обличчя навколо видавалися добрими, милими, лагідними. Всім еством я відчував щастя і радість буття. Це був іспитовий

період, мій перший інститутський рік добігав кінця. Студентське життя, голодне й холодне, але по вінця насичене жвавистю, гумором і молодечими витівками, я полюбив всією душею. Залишалося ще здати два іспити — і двомісячні вакації. А восени — знову у вир студентського життя.

На перерві, десь під 11-ту годину, гуртом ми пішли до поближного кафетерію. Це була велика, недавно зведена будівля, чудово оздоблена в інтер'єрі, світла, з високою стелею. Але дістати там щось соліднішого — котлети, ковбаски, пиріжки — рідко коли вдавалося. Коли не зайдеш, було, то окрім морозива, печення та ерзац-кави нічого більше не дістанеш.

Ми купили по порції морозива і розсілися поруч великого відчиненого вікна, в яке заглядало гілля пахучої липи. Розмова була мілка, але жвава й весела. Це був один з тих вечорів, коли кожне слово, кожна репліка взірцево пасували до загального настрою і викликали стверджуючу і вдячну реакцію. Довго ми сиділи, і про тансінг забули. Один з молодих продавців, офіційно насупившись, суворо відчеканив нам, що кафетерій є "установою громадського харчування", а не місцем для посиденьок. Тож довелося ще раз прочищати свої кишені, шукаючи копійок для нової порції морозива.

Рушили ми до гуртожитку далеко за північ. Центральні бульвари міста, прихорошені рядами дерев та осипані електричним саявом, вже на той час спорожніли, і якось було дивно, що велетенське місто ніби припинило і на щось чатує. Трамваї вже не ходили. Порожніми вулицями пленталися ми додому, часто спочиваючи на лавах під каштанами та липами.

Насміялися, набрикалися ми тієї незабутньої суботи — останнього дня мирних часів. Немов би передчували, що завтра опинимося перед проваллям. Дорогою додому домовились виїхати завтра гуртом в одну з позаміських балок, щоб там на лоні природи хоч бігло перейти в конспектах та підручниках іспитовий матеріал, бо в понеділок ми мали здавати діямат — діалектичний матеріалізм.

Гуртожиток був розділений на дві частини — хлоп'ячу й дівочу. Взаємні візити дозволялися лише вдень. З трьома іншими хлопцями я жив у кімнаті середнього розміру. Наші ліжка й тумби стояли попід стінами, а в центрі чимало місця займав старий, пошкрябаний стіл, за яким ми споживали страву та вчили лекції.

Один з моїх співжильців привіз з дому патефон, який, коли приходили гості, — дівчата — він витягав з-під ліжка і розкладав на столі. На одній із стін була приладнана радіо-точка, тобто чорний голосник, який включався і виключався вимикачем.

Наступного дня, в неділю, 22-го червня ми підвелися з ліжок пізнувато, десь під одинадцятую годину ранку. Швидко прибралися, освіжилися, напилися чаю з халвою і хлібом — незмінний і невід'ємний студентський харч. А там і дівчата наспіли — ми ж збиралися їхати до балки. Та в міжчасі ми відсунули стіл до вільної стіни. З'явився патефон, залунало танго. І ми зачовгали по підлозі.

Я мав дві власні платівки. На одній з них були записані два танга у виконанні англійської оркестри під орудою Віктора Сильвестра. Її мені подарував один третьокурсник, коли він взимку залишив інститут і поступив до лейтенантського училища. А другу я купив сам на товкучці. Це була досить незвична на ті часи платівка. З плястику, червоного кольору, тонка, еластична (можна було безпечно перегнути вдвоє), вона майже просвічувалася як скло. В одному місці скраю вона була розірвана, тріщина йшла вглиб плити на яких два-три сантиметри. Такою я її купив, і через те купив дуже дешево. Пізніше, один із місцевих студентів забрав її до якоїсь майстерні, в якій працював його батько, і там тріщину вдало склеїли. Залишився лише тоненький рубець, переїжджаючи через який адаптор витискував такий глухуватий удар.

На обидвох боках цієї еластичної платівки також були танга, бо танго в ті часи ще залишалося в злеті, сягало свого апогею. Одне називалося "Циган", дуже популярний у ті часи мотив, що вже починав приїдатися. На зворотному боці, в центрі, де мав би бути округлий ярлик з усіма відомостями, прямо на плястику білими друкарськими літерами було вибите лише одно слово: "Танго". Ні назва мелодії, ні прізвище композитора та виконавців не були подані. І ніде на обидвох боках не зазначалося, коли, де, на якому заводі ця платівка зроблена. Ця деталь нас усіх дуже інтригувала.

Часто, коли в нашій кімнаті збиралася компанія і озивався патефон, то вкортці хтось обов'язково звертався до мене:

— Ану, знайди, свою перлину...

Я діставав з валізи свій червоний диск і закладав у програвач. І з першого такту враз усе замирало. Мелодія, що називалася одним словом "Танго", таки була перлиною. З кожного інструменту, з кожної фрази, з ритму спадала невимовна скорбота, печаль і жура, болючий жаль за чимось чи кимось. Співав, як і у всіх інших тангах, закордонних і радянських, тенор середнього тембру. Не знаю, з якої причини, але тоді так велося в світі, що танга виконували лише чоловіки, і то одинаковим, як під гребінець, теноровим голосом.

Це було польське танго і відкривалося воно словами:

Ти жичиш мене, я вем то, але кохам...

З усього того милозвучного ридання я розумів лише два слова: "але кохам". Я, та й інші, просто згоряли від цікавості дізнатися про весь зміст пісні, такою проймаючою й діткливою вона була. Але на ту пору вже не було кого спитати.

Десь у сороковому році в місті появилось чимало завербованих галичан, приїхали на працю. Вони ходили в дорогих костюмах не тутешнього крою, в жовто-шкіряних, начищених до блиску черевиках, у краватках і з багатою хвилястою шевелюрою. Двоє з них — Богдан і Мирослав — зрідка приходили на невелике спортове грище біля гуртожитку, грали з нами у відбиванку, а опісля, весь час переглядаючись, розказували нам дивною українською мовою про своє бідкування під панською владою. Частенько, злегка напідпитку, вони співали нам польські шлягери, особливо добре у них виходила "Умовілемсесь з нью на дзевйонту". Незабаром увесь інститут почав мугикати цей життєрадісний мотив. І зміст пісні ми знали, бо ж вони, відспівавши якусь пісню, обов'язково перекладали текст українською мовою. На жаль, червоної платівки у мене в ту пору не було.

Тепер же, влітку 1941-го року галичан у місті майже не залишилося — всі вони повтікали додому, і запитати про таємничий зміст "Танга", яке кінчалось словами "Мне вшистко едно, мне вшистко едно" не було кого.

Цього разу також мене попросили знайти "перлину". І коли поляк заговорював з патефону незрозумілими словами, всі, враз роскисли, вийшли на підлогу, щоб лише коливатися в такт чиєсь проймаючої жури.

І раптом — двері навстіж. У кімнату влітає захеканий студент.

— Динамик, включіт мерщій динамик! Молотов говорить!

Блискавично він з няз з платівки адаптор і патефон завмер, просто на повноті. Стрибнув ло голосника і ввімкнув його.

— ...віроломний німецький фашизм... — заклекотіло в голоснику.

У кімнаті абсолютна тиша. Лише марлева куртина на відкритому вікні злегка лопотить, та ще голос Молотова.

— Нашим військам наказано викинути німецьких загарбників з радянської території, — далі клекотало в динаміку.

"То вони вже й вклинилися в територію", враз зглянулися ми всі.

Нерухомо я стояв з партнеркою посеред кімнати, відчуючи як полотніло моє обличчя. Як увірвався ритм з патефону, так ми й завмерли як мумії. Десь там у грудях і животі зроджувався неприємний холодок і я чув, як почала пересмикуватися шкіра на спині, на литках, на щоках. Фізичного страху я не відчував. Лише здавалося, що немов би неприємний велетенський тягар навісив на кімнату, на все місто, на цілий світ, і серце ходило ходуном. І це гнітюче відчуття як

зціпило мене тоді в кімнаті, так вже й не покидало протягом усієї війни.

Товариство розсипалося, розтало. Куди там уже в балку. В абсолютній тиші на столі стояв розкритий патефон з червоною платівкою на диску.

Наступного дня, в понеділок, інститут був майже порожній. Испити чомусь відклали. Мені раптом захотілося бути самому і я довго блукав без ніякої цілі по місту, яке поволі вгрузло в трясовину непроглядного хаосу. Я блукав по алеях спорожнілого міського парку, зупинявся біля безлюдних танцювальних кругів, і увесь час над моїм вухом зуділо обірване польське танго:

Ти жуєш мнє...

А над вечір я спакувався і від'їхав додому. Такий був розбитий і розгублений, що так і не зняв з патефону червоної платівки. Там вона й лишилася. І вже більше ніколи я не чув тієї вижткової польської туги, хіба що лише в уяві.

Під ту пору я вже перебував на військовому обліку і знав, що не сьогодні, то завтра прийде й моя черга йти у вир побоевищ. Так раптово обірвалося польське танго, а з ним — і моя юність. На мене тепер чекав непривітний, похмурий дорослий світ...

У воєнній хуртелиці довелося сходити багато доріг, побувати в ближчих і далеких сторонах, побачити нові світи. І часто, виснажений, голодний і бездомний, я хапався за рятувальний проблиск думки і разом з ним втікав назад, до далеких сонячних літ. Але у всіх цих втечах мене чомусь завжди перестривало оте злочасне 22-ге червня, студентський гуртожиток і раптово обірвана мелодія:

Ти жуєш мнє...

Далі дороги не було, я прокидався з задуми і неохоче повертався в жахливу дійсність, а мені все приспівував невідомий польський тенор і ще більше наповнював серце й душу безпорадністю, безвихіддям і невимірною тугою, так немов би він хотів переконати мене, що 22-го червня обірвалися назавжди танго, моя юність і мирний час.

Поспішають роки, вилаштовуються в довгу вереницю і втікають поодинокі кудись назад, ген аж за обрій, безповоротно. А обірване танго ще й тепер часом озивається тупим боєм в душі. І якось не віриться, що з тих пір минуло вже аж сорок років...

НЕ ЗАБУДЬТЕ

В І Д Н О В И Т И

ПЕРЕДПЛАТУ

СВОЄЧАСНО!

**"НОВІ ДНІ" ЧЕКАЮТЬ ВАШИХ ПОРАД
І ДОПИСІВ НА РІЗНІ ТЕМИ
НАШОГО ЖИТТЯ!**

Ф. МИКОЛАЄНКО

KRIEGSGEFANGENER¹⁾

Усім жінкам присвячую.

На тліючих руїнах столиці Райху світає. Народжується ще один день — закостенілий на морозі, закривавлений, жахливий день восьмого лютого тисяча дев'ясот сорок п'ятого року. Порід тяжкий, болючий, довготривалий. Велетенська хмара задушливої суміші газів, диму й куряви, налігши своїм брудним черевом на коначою столицю Нової Європи, здається, вирішила навіки відгородити денне світло від неї.

Шкварчить, харчить, стогне та кашляє змаскроване місто-велетень, а з-поміж гармидеру тут і там чути найбільш надуживане, найкраще всіма засвоєне й найдужче зненавиджене слово *ферботен²⁾*, начебто й воно скероване проти наступаючого дня. Та закони всесвіту не скоряються людським заборонам; повільно, але настійливо продирається світло між темряву, вирізьблюючи все виразніше контури руїн та рухливих істот на брунатно-сірому тлі.

Новий день не обіцяє нічого нового. Як і попередні дні, про його наближення оповістило виття сирен, за яким гримнули розриви повітряних торпед і, як попереднім дням, йому не уникнути ще трьох бомбових рейдів Літаючих Фортець, що срібною мережею вкривають увесь небозвід. Під цю пору, як і в попередні дні, десятки знівечених людських тіл конають або вже сконали під брилами руїн і кількакрат більше розділять ту саму долю заки настане ще одна ніч. Як завжди, люди, переважно в уніформах, поспішають вулицями, нібито змагаючись хто з них перший ускочить в пекло.

У контраст до тієї жвавої метушні, виринувши з підземелля Ангальтербангофу, надто повільно посувається колона з десяти сонних постатей, одягнутах у напівструхлявілу, пофарбовану на чорно німецьку уніформу з попередньої війни та з дерев'яними колодками на ногах. Двадцятисантиметрові літери S U., що світилися в темряві синюватим фосфоровим світлом, удекоровували їхні груди, спини і навіть штани та (менші розміром) шапчини. Цими літерами визначалася приналежність цих людей до найбільш упослідженої касты, якої зрікся Бог і людство. Недавні володарі їхніх душ, що гнали їх під німецькі гарматні кулі й бомби, проголосили цих бідолах зрадниками-фашистами, тоді як самі фашисти називають їх комуністами унтерменшами. Світові християнсько-харитативні організації добачили в них нехристів та й відхрестилися від них, полишивши їх на ласку самого Сатани. Західні альянсти склали присягу, що всіх недомордованих німцями радянських рабів вони живими чи мертвими виловлять навіть на дні морському та відішлють їх на шашлики³⁾ "сонцесейному Сосо⁴⁾".

— Клеп-келеп-кляп, клеп-кліп-кляп, — хаотично вистукують невільничі колодки по земерзлому бруку.

— Клеп-келеп-кляп, — голосно відбивається луна поміж руїнами.

— Los-los! Schnell-schnell! Verfluchte Schweinhunden!¹⁵⁾ — верещить одинадцять постать, тримаючи в руках рушницю наготові.

Але колона не реагує. Навіть стусани прикладом у спини не впливають на неї. Навпаки — кратери бомб та великі купи брухту вздовж Ангальтерштрассе дуже затруднюють та сповільнюють рух. Як світло з трудом перемагає темряву, так і невільники з трудом виборюють крок за кроком.

Наближаючись до великого друкарського закладу, що займає цілий квартал, вони могли вже розпізнати готичні літери напису над брамою — "Deutscher Verlag", що на мові невільників звучало "Кухня Гебельса". Самі полонені вже не виглядали тіннями; їх уже можна було розпізнати по рисах обличчя.

Наймолодше обличчя належало Юркові Замриводі. Лише для нього цей день мав особливе значення, бо це був його двадцять-перший день народження — четвертий з черги в німецькій неволі.

Потрапив Юрко в полон навіть не будучи солдатом. Його, разом з іншими студентами, прямо з шкільної лавки погнали будувати нову оборонну лінію для відступаючої "доблесної непереможної" (та ще якоїсь там) Червоної Армії. Але німці, чи то обігнавши "доблесних" чи забравши їх усіх у полон, з'явилися там першими і, примусивши студентів спершу завалити бліндажі, загнали їх за колючі дроти. І даремно виглядали матері своїх дітей зі школи. Виглядають вони ще й досі, хоч не знають з котрих сторін виглядати. По суті, це й не має значення, бо з цілої групи тридцяти семи осіб живими залишився покищо один Юрко.

Перше "хрещення" за дротами протяглося три дні під відкритим осіннім чернігівським небом, де німці, здерли з невільників теплий одяг та взуття, тримали їх, промоклих до кісток, без жодних харчів. Завдяки тамтешнім жінкам, з німецькими бабусями включно, які, ризикуючи життям (бо вартові по них стріляли), перекидали через дроти частину своїх мізерних харчових запасів, бодай декотрим вдалося підживитися. А назганяли їх туди звідусіль тисячі!

Після того й корівник під Гомелем їм видався за готель, бо там вони спали на соломі, під дахом, вкриваючись вошами і регулярно щодня одержували казанок якоїсь баланди. Але протягом місяця уже й там Юрко втратив кількох своїх товаришів.

Потім їх перевезли у гроднівські військові казарни (побудовані ще поляками), де вже вони мали й солом'яні матраци й одіяла (коци) і харчувалися кінською здохлятиною, яку для того привозили німці аж із фронту. До того ще кожен одержував по півфунта бурякового хліба і, якщо не проміняв його на цигарку в новоприбулих, міг якось вижити.

Та незадовго німці відлучили всіх українців і, обіцяючи пустити їх скоро додому, завезли їх до землянок у Ліді (поблизу Гродна).

Була люта зима 1942-го року. Ні теплому одягу, ні покривал, ні опалення в сирих землянках. Щоранку доводилося віддирати від покритих льодом стін десятки заkostenіх трупів та, здерши з них на наказ німців рештки одягу, вивозили за табір і скидали до спільної ями.

Тих, що витримали голод, холод, тиф, дизентерію й фізичні побої, пізніше вивезли на відбудову метрополії, яка вже скуштувала перші відплатні дії Західних держав.

Та не зрівнялись нашим з упривілейованими британцями, американцями й французами, які в новеньких випрасованих уніформах, з відзнаками рангів та бойових заслуг, ходили щонеділі до міста на прогулянки, покурюючи пахучі цигарки — чому завидувала й німецька варта й молоді німкені. Не їли вони й таборових харчів, хоч німці давали їм те, що й самі їли. Міжнародний Червоний Хрест дбав, щоб вони не голодували, як також опікувався їхнім листуванням з родинами, а їхні уряди погрожували відплатою за найменшу кривду заподіяну їм у неволі. По війні їх напевно зустрічатимуть на своїх батьківщинах як героїв. А наших чекає як не шибениця, то повільна смерть на каторзі. Де вже там думати про привілеї на рівні з західними союзниками, як таких розкошів ніхто з них не зазнав навіть вдома. Тут же наших задовольняє раз на день таборова баланда та обід на фабриці. На роботу не нарікали, бо кожен тепер працював за фахом, якого дехто з них навіть ніколи не вчився. Німцям було не до перевірки знань, бо їхні фахівці, за винятком старих та партійних наглядців, пішли боронити свою вітчизну, а їхні місця хтось мав заступити.

Юрко влаштувався фоторетушером (бо не раз після школи заскакував у портретну майстерню з цікавості — як те все робиться). Його товариші працювали складачами, друкарями, механіками. Одним словом, "помагали фашистам плюгавити радісне й заможне життя під опікою партії, уряду й геніального товариша Сталіна". Фашисти розглядали цих "вислужників" як робочу худобу і під загрозою смертної кари заборонили їм будь-які зносини з цивільним населенням будь-якої раси чи національності, за винятком тих, що мали безпосереднє відношення до їхнього zatrudнення.

Від військового ескорту кожного з них перебирав на свою відповідальність цивільний вахман з пов'язкою на рукаві та з пістолем у кишені, який ходив по п'ятах свого невільника до кантини, виходку чи де б не зайшла потреба.

Але, не зважаючи на сувору заборону, дехто з німців (особливо жінки) ухитрявся десь приткнути для невільника кусник хліба, яблуко або цигарку. Особливо подобришали німці в останніх місяцях, побачивши, що вони війну програли і вже недалеко той час, коли доведеться розраховуватися за свої й не свої провини. Навіть люті вахмани облюдували: вже не били і навіть (як інші німці не чули) хвалили советську армію, а то й самого Сталіна.

Юрків вахман, з усіх найстаріший і найтупіший, сказав якось Юркові, що він ніяк не доче-

кається, коли Німеччина стане одною з советських республік.

— Тоді — впевнено заявив вахман — не росіяни, а німці володітимуть в СРСР, бо ми є *ви-ща раса!*

Не знати чи той вахман дожив до такого щасливого завершення війни, бо був він дуже старий, хоровитий і ось уже два тижні не з'являвся на працю.

Обов'язки відсутнього вахмана автоматично переходили на шефа відділу; в даному випадку на фройляйн Лібесбах — пристаркувату панну — яка не мала жодної приємності ескортувати Юрка до виходку і взагалі давала йому волю рухатись. Вона добре розуміла, що Юркові втікати нікуди. Хоч радянські армії від Берліна були на віддалі всього-навсього шістдесят кілометрів, Юрко добровільно до них не піде, бо з його пам'яті ще не вивітрився кінець фінляндської війни, коли енкаведисти вистріляли всіх полонених, що вернулися з Фінляндії. Знав він і про Ялтинську угоду, що відтяла радянським громадянам шлях до порятунку на Заході. Не знав він тільки про УПА, бо ні газети, ні радіо про УПА ніколи не згадували. Що залишалося йому — це сидіти й чекати того моменту, коли він віддасть свою голову за якусь ціну. На те він уже виробив певні пляни.

Фройляйн Лібесбах не пропустила нагоди розпитати Юрка про погляди на витворену ситуацію. Спершу вона дивувалася, що цей "унтерменш"⁶⁾ так добре володів німецькою мовою та був дуже ввічливий і, якби його зодягти в пристійне убрання, він нічим не поступився б расовому німцеві. Іншим разом вона навіть призналася, що без огляду на свастику, що стриміла в петлиці її жакета, вона не вірить у німецьку вищість.

Відколи запропастився Юрків вахман, до Юрка стала наближатись розсильна Рая — дружина капітана РОА⁷⁾ і тому упривілейована: на легкій праці, без нашивки OST⁸⁾ та зі своєю подругою долі мала на підприємстві окрему кімнату-туалет. Кожного ранку вона розносила по цехах свіжі газети, а чим займалась решту часу — Юркові було ніколи випитувати.

Чоловік її десь на Східньому фронті і вже кілька тижнів від нього не було вістки, а вона молода й при тілі (не голодувала, як остівки) і при зустрічі з Юрком уся розпливалася в усмішку, що ставило Юрка в дуже незручне, навіть небезпечне становище. Але їй ніхто не боровив пошебетати кілька хвилин з "крісгефангеном".

— Чи не зміг би ти, Юро, заскочити до мене в роздягалку в обідній час? З'їж свій обід і зараз же вниз під сходи; я тебе там зустріну й проведу. Тоді ми матимем кращу нагоду поговорити по-душам, — запропонувала Рая вчора.

Юрко відчув як до його обличчя припливала кров, а його тіло почало тремтіти мов у лихоманці. Вже скільки років він не торкався навіть руки жіночої, а тепер у його уяві діялося щось неймовірне. Не промовивши слова, він кивнув головою на знак згоди та провів її поглядом до дверей. У дверях Рая йому ще раз усміхнулася й зникла.

До самого обіду Юрко мучився й боявся, щоб не поспути знимки, бо рука його тремтіла й не слухалась, а зір заступала Раїна усмішка.

Нарешті дочекався він обідньої пори, полетів щодуху до кантини, проковтнув свій обід і відразу ж яструбом під сходи. Раї ще не було і він мав трохи часу для роздумів.

"Спіймаюсь — ще до заходу сонця повісять на шнурку. Ну що ж — хай вішають. Всеодно до смерті вже небагато лишилося — куди не крути. Як вже помирать, то з музикою, щоб і чортам було весело!"

Рая з'явилася переодягнена в легеньку, гарно допасовану сукню і Юркове серце закалатало ніби під самим Адамовим яблуком. Він намагався ковтнути його назад у груди. Не гаючи часу, короткими перебіжками (щоб ніхто не зауважив) вони дістали до Раїної каюти. Її подруга, очевидно за домовленням, була відсутня. Легенький поворот ключа в замку відгородив молоду пару від решти світу.

Три чверті години видалися за хвилину. Ось уже й Раїна подруга сигналізувала власним "морзе", що час поспішати до праці.

Рая вийшла перша на розвідку — чи вільний шлях до відступу. Але шлях не був вільний! Якийсь дідько розтелесував німців і вони моталися в усіх напрямках, як обпечені. Минуло з п'ять хвилин поки Рая погукала Юрка. Вся зблідла, з широко розкритими очима, вона пошепки молила:

— Юрчику, голубе, прости мене! Ой, що я наробила!

Задиханий (бігши з півниці на другий поверх), з чолом зрошеним холодним потом, прибіг Юрко в своє ательє. Уздрівши його, молода німкеня поклікала його кивком пальця.

— Шефова дуже занепокоєна твоєю відсутністю і, мабуть, вже телефонувала до Шталягу або на поліцію. Іди відрапортуй, — прошепотіла дівчина.

Юрко прожогом увірвався у бюро шефової й став на струнко, як укопаний. Шефова якийсь час насуплено розглядала якісь папери, ніби не помічаючи Юрка, потім звівши на нього сердитий погляд, мовчки дивилась, наче старалася віднайти в його обличчі щось нове. Поступово суворість заступила якась цікавість і вона запитала:

— Ти був з Раїсою?

— Ніколи! — Категорично заперечив Юрко. Чим би це не скінчилось, але Раї він не видасть, не запропастить навіть під тортурами...

Шефова, покрутивши головою, ледве помітно всміхнулася й сказала: — Іди, працюй!

Подякувавши, Юрко пішов на своє місце. І хоч не був він певний, що на тому все скінчиться, тепер йому було байдуже. Та коли за якийсь час до шефової з'явився польовий жандарм, Юрко мало не зімлів від страху. Поглянувши у вікно, — чи не можна вискочити, — він переконався, що можливість є лише розплескатися на асфальті, як мокрий плястер.

"Ну що ж, — подумав, — як на те піде, — я не чекатиму доки жандарм наблизиться".

Але жандарм, весело посміхнувшись, відійшов навіть не поглянувши на Юрка.

Та щойно сьогодні Юрко остаточно впевнився, що по його душу цим разом ніхто не прийде.

Ранніше ніж будь-коли перед тим, з газетами з'явилась Рая і не могла приховати радості уздрівши Юрка живим, неушкодженим, але підступити до нього не наважилась. Довше ніж звичайно затрималася вона у шефової, а при виході, сяючи усмішкою, тріумфально помахала Юркові рукою.

"Та й гарна ж у неї та рученька", — подумав Юрко проводжаючи її усмішкою.

Незабаром шефова покликала Юрка до себе в бюро і наказала закрити за собою двері. Якийсь час вона розгублено нишпорилася в шухлядах. Знайшовши малесенький пакуночок, тремтячою рукою простягнула його Юркові.

— Це від Раїси. А це від мене, сховай, — наказала вона, показуючи пальцем на свій запаваний обід. Пошепки вона додала:

— Вітаю тебе з днем народження та бажаю тобі щастя.

Її нижня губа затремтіла і в очах заблищали сльози.

— Geh mal!⁹⁾ — скомандувала вона і Юрко пішов на своє місце, забувши навіть подякувати.

Кожного разу, як сирени оповіщали наближення бомбардувальників, Юрко біг по призначенню до тісної комори з фарбами та іншими легко запальними матеріалами, де на час бомбардування замикали полонених разом, а їхні вахмани ховалися у бомбосховищі, призначеному виключно для нацистів, куди їх впускали по перепустках вартіві штурмовики в жовтих уніформах.

Не запримітили вахмани, що між полоненими

цим разом одного бракувало — рахувати було ніколи, бо вдруге заверещали сирени, а за ними гримнула перша хвиля бомб. Потім усе змішалось в один жахливий смертоносний джаз; виття повітряних торпед, заглушуючі вибухи, стрілянина зеніток та кулеметів, падіння зрушених стін, людський вереск і прокльони. У порівнянні з цим "чистилищем" пекло, мабуть, виглядає дитячим садком.

З "Кухні Гебельса" лишилась велика гора каміння та потрощеної машинерії. Не витримало й нацистське бомбосховище, лише якимсь чудом уціліла комірчина з фарбами та полоненими.

Юрка між ними не було. Він в обіймах з Раїсою відсвяткував свій двадцять-перший день народження — останній на цьому світі — та переїхав разом з нею в інший, незнаний світ.

Довго-довго ще виглядатимуть матері своїх дітей, то з Заходу то зі Сходу, та вже не зустрінуть їх на цім світі. Може інший світ буде для них милосердніший.

1) Військовополонений.

2) Заборонено.

3) Кавказька улюблена м'ясна страва.

4) Грузинське ім'я Сталіна.

5) Нуте-нуте! Швидше-швидше! Прокляті свиньособаки!

6) Підлюдина.

7) Российская Освободительная Армия.

8) Нашивку OST (схід) в нацистській Німеччині

9) Нашивку OST (схід) в нацистській Німеччині були змушені носити робітники насильно привезені з окупованих теренів СРСР.

9) Іди геть!

Дмитро СТРОЇЧ

ВІЗ, КІНЬ ТА КОЗА – ЦЕ СВОБОДА

(Сатиричне)

Схоплений спазмами "тисячолітній" Райх у поспіху стягав свої і так уже проріджені армії із східної Європи, щоб їхньою кров'ю й кров'ю юнаків та стариків рятувати своє конаюче серце.

Всіма шляхами відступали цивільні не-німці, головню українці, які не то що не зводили ніяких кривавих боїв, але й ніколи не тримали зброї у своїх руках: науковці й неграмотні, судді й злочинці, священики й невіруючі, колись заможні, а тепер жебраки, учителі і студенти, колгоспники, ремісники та й робітники. А навіть гарненькі проститутки переважно на німецьких військових машинах. Здавалося, що імперія "наукового раю" залишиться цілком обезлюдненою!

Це різноманітне море людського горя, сковане кригою страху, лавиною сунулось й гатило шляхи на захід, не зупиняючись ні перед ким. Щоб повернути й покарати грішників, імперія шле в погоні своїх ангелів, які старанно благословлять лавіну бомбами і скорострільним вогнем. Та лавина кривавить, але не зупиняється...

В цьому широкому морі незаметною краплиною була одна пара, доля якої несподівано стала й моєю долею.

Весна 1945 року біля Відня. З підробленим документом я вже й так мав на своїх "плечах" дев'ять грішників, що не володіли німецькою мовою й потребували помічі: дві вдови-кичанки, яких чоловіки пропали в Сибіру; одна зі сином-юнаком,

а друга сама, бо доля її дорослого сина невідома. З Полтавщини одна пара середнього віку з трьома дітьми та й шофер із Сталіно.

А тут ще Іван з Хіврею... Та ба. Ще й віз, кінь та коза! Крім поживи й нічнїгу для людей. — ще й сіно...

Стрінувши цей "караван", я спочатку намагався викрутитись різними виправданнями від спілкування з ними. Боявся, що наберусь сорому, ще й у моїй "місії" перешкодять! Як "амбасадор", я приготувався оповісти європейцям все найкраще про свою країну, особливо про її багатство. Для такої шляхетної та патріотичної мети я навіть покинув кіптар, сардак, холошні й постолі та й заплатив аж два буханці хліба голодному жидові за костюм, плащ і черевики. Ще й краватку, хоч і не вмію її зав'язати, щадив на якусь особливу нагоду!

Як студент усіх наук, я все знав. Головно: щоб європейці мене зрозуміли, треба й мені бути європейцем. І тут "караван" може знівечити весь мій труд! Ще й, чого доброго, зробить мене брехуном! Ще й викличе війну між геологами, географами й економістами, а їхньою мозольною працею про багатства України прийдесться хіба вогонь розпалювати!

Наприклад, як студент, я уявляв собі науковий семінар десь у Геттінгені чи Сорбонні, де обговорюють багатства Європи й одну сесію присвячують Україні. А тут якийсь дипломований політикантист запрошує "караван" як наочний приклад...

Іван і Хівря середнього віку. Все, що мають з одержі, — на них і то латка латки ледве тримається. Коли Хівря пере та сушить білизну, одягає плащ, щоб через діряву суконку не світити голим тілом. А Іван, звичайно, одягає мокре і воно на ньому й висихає.

З посуду мають одну миску, дві ложки й горня на молоко від кози. Крім того, ще є поржавіла дірява миска до прання, яку подорозі знайшли, своєї роботи бляшаний гребінь, подарована щітка чесати козу й коня, шпитальна подерта сорочка, що служить за рушник, та й величенька торба з нитками, цвяхами, шилом і випадковими різнобарвними латками, щоб латати одержу, черевики та буду на возі.

Побачивши той віз вперше, я перехрестив його на тарадайку, бо він кращої назви собі не заслуговував. Звичайно, при майструванні цієї тарадайки ані теслі, ані коваля не було!

Коня я переіменував на шкапу, бо через брак протейни в "раю", ростом не дігнав свого роду. Якби не стирчали сухі ребра найженою щетиною, послужив би забавкою дітям. А тому, що виріс у степовій Україні, треба ще й людям з ним часто спрягатись, щоб тарадайку з козою в крутих горах рятувати.

Козу, яку вважаю за сором взагалі, залишаю в спокою, бо назва її говорить сама за себе. Як на кпини: коза — це єдиний член каравану, який власними ногами не міряє австрійські шляхи! Везуть її немов габсбургську принцесу!

Я бачив як Іван та Хівря мовчки з болем ковтали мої барвисті "епітети", але я уявляв собі

семінар і, з патріотичних причин, допомогти їм не міг.

Та коли б то тільки Іван і Хівря? А то десятки тисяч таких, як вони! Валом валять у центральну Європу! А якби додати ще й ті мільйони, що не змогли вирватись з "раю", то Європа, їй Богу, навіть і не пискнула б. Вони задушили б її! Позбавили б науковців праці, а їхні інституції існування! Горда Європа соромом покрилась би!

Мій костюм — "вижмаканий", бо вже три тижні зі себе не скидаю. Громи літаків, ні розриви бомб не випрасують його. Але я ним чванюся, бо він без дірок. Та й плащ мій досить постраждав від цвяха розбомбленого Відня, але, заради своєї "місії", я його нікому не показую, а тільки ночами в темних стодолах ним накриваюся. І це мене робить європейцем.

Думаю, що кожний такий свідомий патріот, як я, погодиться, що мені, з таким важливим завданням як "амбасадорство", спілкуватись з "караваном" — це прямо зрада. Але мої "підлеглі" історичних вимог не розуміють, і всі голосують проти мене! Ще й кажуть:

— Що ж... Іван і Хівря також люди. Мови не знають, але жити хочуть. —

Як болісно ковтати першу невдачу! Проклинаю німецьку мову, що мене силоміць у "караван" тягне... І Чорна Рада біліє...

Та я не здаюся і, щоб рятувати Європу, відгороджую "караван" від її мешканців. Але людська цікавість така, що нищпорить тільки за екзотикою. Вже жалію, що покинув постолі! А то ще й добре не розглянувшись, як вже хтось до Івана прямує:

— Хто ви такі? — питає, — якби мене й не було!

— Ворог народу, — перекладаю.

Яке щастя, що цікавість поверховна, а то якби спитали — якого народу? — заткали б і мене. Не дав би ради! Ану підберу синонім необережно та й відповім — ворог всього людства? Їй Богу європейці повішають "караван" і мене з ним! Пропаде моя "місія" і наша перемога...

Коли б мене не ігнорували й спитали, я відповів би якось дипломатично, по-європейському... Для престижу додав би ще й кілька слів з греки, латини... А то перекладай:

У час колективізації Іван та Хівря мали десь на Харківщині ділянку землі, віз, коня й корову. Щоб рятувати свою худібку від поганої опіки, а себе від ярма, вони відмовилися вступити в колгосп. Розгнівані райські боги визнали їх грішниками, яким єдине спасіння — це льодове пекло.

Щоб не потрапити в пекло, Іван втікає аж на Урал, перехрещує себе на Грішу та й працює листоношею. А щоб не прогрішитись, щоб придобритись богам, разом з доставою листів продає й поштові марки. Такого совісного та й вірного богам чоловіка там ще не було! Як винагорода за ударність, Іванова знімка появляється в місцевім часописі. Розпач! Від імени легше втекти чим від власного циферблята. Покидає Урал, перехрещується на Сашу і опиняється у шахтах Донбасу, де під грубим пилом вугілля й сам себе не пізнає. Чорніє там аж до війни.

Хівря відмовилася втікати разом з Іваном, бо була вагітна. А щоб викупитися з гріха, вона підписала вирок на власного чоловіка як "найбільшого ворога народу", і "добровільно" подала заяву до колгоспу. Боги, звичайно, гріха їй не відпустили, але до колгоспу прийняли.

Як тільки прийшли німці, Саша покинув Донбас та й повернувся додів. На жаль, застав тільки Хіврю, бо новонароджене немовля разом з худібкою голод помер. А віз забрали комісари як втікали на схід.

Що робити? Жити хочеться, хоч і не знати чому. І тут минувшина стає їм у пригоді. Вони рішають відбудувати своє переколгоспне життя. Доробляються кози й шапи, а тарадайку майструє Іван сам з воєнних покидків.

Та наближається знову "рай" і треба втікати... Найбільше сорому Іван спричиняв мені останнім реченням, якого він чомусь, як навмисне, ніколи не пропускав. Пхаючи тарадайку ззаду, де й найкраща частина кози до неба пнялась, він показував пальцем свій "караван" та й самовпевнено закінчував: "Перекладай точно, щоб правильно зрозуміли. Віз, кінь та коза — це свобода".

Рум'янію, пітнію, але переконливо перекладаю. Ба, деякі слова навіть європеїзую! Хоч дійсність підважує мою впевненість, а мене, колишнього "амбасадора", ще й брехуном робить!

І все через оце речення! Бо як мені його перекласти, коли я й сам не розумію. Як пов'язати тарадайку, шапу й козу зі свободою?...

Не пам'ятаю, скільки разів я цю частинку життєпису Івана переклав, але як народна мудрість каже: "З яким пристанеш, таким і сам станеш". Вкортці я почав те оповідання й сам переживати та й не стямився як Івана соромитись перестав.

Правда, заважила ще й одна подія пізніше. В одному баварському містечку американці інтернували малярів, які собі привласнили немало європейського майна. Наш шофер зайшов в один будинок жебраком, а вийшов як посадник Будапешту! Правда, зі захоплення чи страху, не попав на свій розмір. Але він і так на європейській симетрії ще не розбирався.

Не гаючи часу, запряг пару чужих коней, кидає у віз баракло й промовляє:

— Іване. Чого вліпи очі, як теля в нові ворота? Не будь дурнем. Скидай зі себе райські ризи. Тут стільки мануфактури! Ну й запрягай собі пару справжніх коней до європейського воза. Власники чорт-зна де? Та й чи мало вони грабили наш народ?

— Так не можна, — відповів Іван.

— Боже борони, — додала Хівря.

Я остовпів і власним вухам не вірив. Тим більше, що мадяри і в мене особисто поважно заборговані. Я ані кляптика української землі, навіть на баварській території, не віддавав! Та мадяри в політиці неграмотні. Я їм про образи, а вони мені про гарбузи. Я про Хуст, а вони, сучі сини, думали, що я про їхню Буду для нашої тарадайки! Заслинались ї, мало що не давлялись своїм німецьким словником, який нараховував кільканадцять слів, вони перейшли в рукопашний...

Добре, що темна нічка мене скрила, а то, шляг би їх трафив, мало що мене не закатурили. Їх багато, та й озброєні. Ще й ветерани Закарпаття. А я що? Студент. Правда, той випадок навчив мене бути обережнішим у дипломатії з неграмотними, але я мадярам того не простив. Закусив зуби й постановив помститись. Я їх розшукаю! Як не знайду тих, від яких утікав, то першого-ліпшого... Генерала, попа чи слугу. В крайньому випадку — коня, корову, навіть і баракло. Щоб тільки мадярське! На шляху перепоги не дам собі в кашу плювати...

А тут Іван таке виробляє? Ще й каже — "не можна"!

Наш шофер скоро "європеїзує" дітей, вдів і полтавців, а Іван байдуже чеше шерстину своєї шапи й кози. А я стою, думу думаю та й не знаю, що зі мною діється? Пригадую, як один раз, вже змучений мандрівками з Іваном по Уралах і Донбасах, спитав шофера, чи й він був ворогом народу?

— За рулем грузовика вирок мене не дігнав, — відповів.

Я розгубився: мститись на мадярах чи ні?

— Не будь дураком. Івана не слухай, він музик. Сідай з нами. Соромно вже так...

Та мене якась сила від "каравану" не відпускала... Може я вже привик до невдач та й голову під молот наставляю? Знаю, що роблю зле, але відмовляюсь, і так, як колись Іван, починаю від себе втікати...

Якось дивно мені прощатись з людиною, яку я немов вперше стрічаю. Та й не віриться, що ми вдвох цілу Австрію проти течії Дунаю поміряли. Шофер, без райських риз, став "справжнім європейцем".

Наш "караван" зменшився. Щоб не нудьгувати, продовжую з Іваном листи доставляти й вугілля добувати. Зчасом довідуюсь, що він не мав можливості слухати радіо з Хусту, відмовляюся від Мойсеевого закону — "зуб-за-зуб" — та й прощаю заборгованість мадярам.

Позбавлений важливо! "місії" починаю себе до сліз жаліти. Соромлюсь власних "епітетів", якими кривдив "караван". Чомусь пригадую скільки разів Хівря, хоч і сама голодна була, віддавала в дорозі козяче молоко немовлятам недоживлених матерів. Якось ніяково мені признатись, що в мене вдома була колись коза, якої молоком мати лікувалась. Ну й тарадайка зчасом поборолла Альпи й щасливо довезла козу аж в Баварію. Починаю тарадайку знову возом звати.

А прощатись зі шапою прямо в розпач кидає. У той час, коли я з неї глузував, я ж сам, спрягшись із шофером, тягнув візок, навантажений бараклом десятих осіб! Був тяжчий від воза з козою! І без генетичного виправдання я почав присвоювати собі деякі манери... шапи.

Тому вже заради власного "я", перестав коня шапою звати.

По війні наш караван став цирковим видовищем ще й для кавбоїв. Разом зі солодощами й цигарками вони кидали в нас і своїми "епітетами". Хоч ми їх і не розуміли, але їхні їдкі насмішки відчували. Іван та Хівря й далі їх ковтали мовчки, а я не видержував й гукав:

— Пождіть...

Та кавбої собі рамігали і уваги не звертали. То й добре. Бо якби довідалися, що ми "вороги людства", то з привички, а ще й задурманені "братерством", могли б постріляти нас.

За якийсь час визволили нас з нужди ді-пі табори. Щедрі американці роблять місце в своїх шафах на нову післявоєнну моду й нас "американізують". Від дарованого хліба не тільки кінь та коза, а й ми тілом поростаємо.

Прибравши на силах, пробуємо рятувати світ від "раю": Іван возить таборове сміття на міський смітник; Хівря має підлогу; а я, приголомшений невдачами, міняю професію та йду назад у школу.

На жаль, "вічний" мир процвітає й не дозволяє нам спасти світ.

Нічого не лишається як їхати "за велику воду". На визвольному шляху Атлантик хвилюється та й аж піниється під тягарем "революції"! Приходить черга і на наш "караван". З документом у руках і сльозами в очах Іван та Хівря показують на козу й коня та й кажуть:

— А як нам їх покидати? Вони з нами пів світа пройшли. Та й хто буде ними піклуватись так, як ми?

Із сорому, хоч під землю западайсь! Мені здається, що я все про них знав. Кожну думку їх читав! Таж через них я "амбасадорство" втратив. А тут...

Правда, пригадую, як я дививсь, але чомусь не бачив як вони своєю худібкою немов власними дітьми піклувалися... Проочив...

Жалібний гудок корабля нас розлучає; я Івана, немов свого двійняка, покидаю, і з переповненими "революцією" валізками на Північно-Індійський материк прибуваю. Таргани в мої замкнені й цвіллю покриті валізки без ключа добираються, а я йду школу кінчати.

Знайшлись виrozumілі місцеві люди та й дозволили "караванові" неекономно, тобто впарі з моторизацією, міське сміття й далі возити...

Та вік з часом коня й козу забирає, а Іван і Хівря виїхати відмовляються, "щоб", як мені пишуть, "гробом нашої свободи піклуватись".

Час на своєму вічному шляху мене пилом прикриває; бомба хромозоми міняє; планета планету присвоює; електроніка вихаркує десятки тисяч мертвих слів на хвилину та й кормить людство ними; "рай" поширює ненавистю кордони свого пекла; а я, хоч і дуже спізнено, закінчую школу.

Але закінчивши університет, я переконався, що найкращою школою в моєму житті було, все ж таки, моє спілкування з "караваном". Бо, помімо безлічі невдач, він і мене навчив зрозуміти, що "віз, кінь та коза — це свобода".

ВГАДАВ БАЖАННЯ

За обідом сестра говорить братові:

— Ач, який: собі взяв більшу рибину, а мені лиш меншу.

Брат: А ти, якби вибирала, то яку б узяла?

Сестра: Меншу, звичайно.

Брат: Ну, то я й лишив тобі меншу. Чого ж ти ще хочеш?

"НОВІ ДНІ", липень-серпень 1981

РЕЦЕНЗІЇ, ОГЛЯДИ, ХРОНІКА

Лев ЯЦКЕВИЧ

ПРИРЕЧЕНИЙ СВІТ ЧЕСЛАВА МІЛОША

У жовтні 1980 р. оббігла світ несподівана вістка про те, що Нобелівський Комітет в Стокгольмі присудив нагороду в галузі літератури невідому польському еміграційному поетові в США Чеславу Мілошу.

Це вже 5-та з черги Нобелівська нагорода, присуджена кандидатові польської національності. Дві нагороди одержала Марія Кюрі-Склодовська, проф. Сорбонського університету в Парижі, з ділянки фізики (1903) та хемії (1911), а нагороду з ділянки літератури одержали Генрик Сенкевіч (1905) та Владислав Реймонт (1924).

Марії Кюрі-Склодовській присуджено премію за досліди над феноменом радіації, Генрику Сенкевічу — за повість "Кво Вадіс", а Реймонту — за повість "Мужики".

Чеславу Мілошу дали нагороду за цілість його літературної творчості, в якій він, на думку членів Шведської Академії, "розкрив з безкомпромісною проникливістю загрозу людині в світі, повному моральних та інтелектуальних конфліктів".

До речі, час признання Нобелівської нагороди Мілошеві збігся з 50-річчям його літературної творчості, яку він почав у 1930 р. дебютом на сторінках "Альма Матер Віллієнзіс". Перша книга його поезій "Поема про застиглий час" появилася в 1933 р., а 3 роки пізніше — друга, вже повністю дозріла збірка "Три зими".

В обидвох збірках Мілош виявляє притаманну йому манеру героїчного песимізму та катастрофічного візіонерства, насажених мовною символікою.

На творчість Мілоша як письменника мало великий вплив його членство у віленському, літературнім угрупованні "Жагари". "Жагари" стояли на протилежнім становищі до всевладних тоді в Польщі "Скамандритів" та "Авангардистів". "Скамандрити" пропагували антитезу звичайної людини та поета-мистця-віртуоза, а "Авангардисти" були поклонниками двох взірців поета: поета — творця поезій, та поета — творця слів, себто лінгвіста.

Протилежно до обидвох цих угруповань, "Жагаристи" пропагували ідею поета-пророка. Сам Мілош пішов ще далі, висувуючи ідею поета-законодавця та мораліста.

У своїй оригінальній автобіографічній розповіді "Родина Європа", що появилася в 1958 році, накладом польського "Літературного Інституту" (видання престижного польського журналу "Культура" та майже всіх творів Мілоша на еміграції). Мілош описує своє життя від дня

народження до 1945 р., себто до кінця II-ої Світової війни та постання "Народньої Польщі".

З тієї розповіді довідуємося, що лавреат народився в 1911 р. в Шетейках на Литві, від батька поляка, будівельного інженера, та матері литовки, по якій Мілош успадкував свій містицизм та філософію, що своїм корінням сягає давньопоганських часів та традицій литовського народу, що жив у непрохідних пушах, крізь які вряди-годи пробивалися купці-торгівці балтійським янтарем та бородаті германські хрестоносці, що мечем наvertsали автохтонну поганську людність на Христову віру.

Мілош по закінченні правничого факультету в Віленському університеті (1934), одержує посаду в Польському радіо, спершу у Вільні, звідкіля його звільняють з праці під тиском місцевої адміністрації за його "ліві" переконання, а згодом у Варшаві, де він працює до початку II-ої Світової війни.

Під час німецької окупації (1940-1944) Мілош працює у підпільному літературному русі, пише есеї, поезії та перекладає книжку католицького філософа Дж. Марітена для підпільної варшавської газети.

В тому часі він публікує також дві збірки віршів ("Незалежна пісня" та "Шляхами поразки") під псевдонімом Сируць. Єдину збірку ("Спасіння"), яку Мілош видав у "Народній Польщі" (1945) критика прийняла з неприхованим холодом, закидаючи йому "заплутаність джерел". На їх думку, потік його поезії "викидає на свої береги ті ж самі заплутані піни, з яких він, здавалося б, вже очистився".

Мабуть ця здержано-неприхильна настанова офіційної критики до його творчості, спонукала Мілоша шукати праці поза межами батьківщини в польській дипломатичній службі, спершу у Вашингтоні (1948-1949), а згодом у Парижі (1949-1951) як культурного аташе. Покликаний з Парижу урядово до Польщі (1951), Мілош "вибирає свободу" та починає новий етап життя, як еміграційний письменник.

У 1953 році появляється його перша книжка на еміграції п. з. "Зневолений ум", у якому проводить аналізу літературно-інтелектуального середовища в повоєнній Польщі в пристосуванні до "Нової Віри". Ця книжка була перекладена на декілька світових мов та здобула Мілошеві широкий розголос у вільному світі. В тому самому році Мілош публікує невеликий есеї "Здобуття Влади", за який одержує, на конкурсі "Західно-Європейського Об'єднання Книгарів", літературну нагороду.

В 1980 р. Мілош переїжджає до США, на запропоновану йому катедру професора слов'янських літератур у Каліфорнійському університеті в Берклі.

Творчий доробок Чеслава Мілоша не досягав двох десятків книжок, але кожна з них, це оригінальний і ваговитий внесок у ділянку польської та світової літератур; згадати б тільки нову збірку його поезій "Денне світло", повість "Долина Ісси" (1955), що діждалася на еміграції рідкісного феномену, кількох видань, "Король Попіль

та інші вірші" (1962), монографію "Людина серед скорпіонів" (1963), книгу поезій "Зачарований Гуцьо" (1964), "Поезії сучасних польських поетів", в перекладі на англійську мову (1965), університетський підручник "Історія польської літератури" (в англійській мові) (1972) та поема "Де сонце сходить і заходить" (1974) (заголовок якої взятий зі строфи одного з псалмів). Дія цієї поеми так, як і повісті "Долина Ісси", відбувається на Литві, в зачарованій країні його юности, що є основним джерелом його поетичного надхнення.

В тому ж році, Мілош одержує нагороду польського Пен-Клубу за свої переклади на польську мову поетів Блейка та Еліота. В 1977 році появляється його філософічно-літературний есеї, "Земля Ульро" про романтичну традицію в польській літературі. Мілош відомий також, як перекладач Біблії та Псалмів.

Блискучу характеристику творчості Мілоша дав Флоріан Неуважний, доцент літератури в Варшавському університеті, в своїй статті "Чеслав Мілош — великий відсутній", поміщеній в "Нашім Мистецтві", літ. додатку до українського тижневика "Наше Слово" в Польщі, за місяць листопад 1980 року.

На його думку, в поезії Мілоша "переплітаються мит аркадійський та катастрофічний, мотів віленської провінції та інтелектуального космополітизму, традиції Міцкевича і своєрідне сприйняття Еліота, вірність традиційним видам лірики та постійне ламання їх норм".

У всіх своїх творах Мілош залишається моралістом та голосом совісти нашої епохи. Будучи поетом багатьох мов, Мілош залишився, проте, польським творцем. Тому без знання польської мови, культури та історії, важко зрозуміти глибинний сенс поезій Мілоша.

Те саме можна, до речі, сказати і про поезію Шевченка, Тичини, Лесі Українки та цілої плеяди українських поетів.

Признання Нобелівської нагороди Мілошу було великою несподіванкою, не тільки для літературного світу, але й для нього самого та його батьківщини, в якій, крім академічного та дисидентського середовища, Мілош був, практично, невідомий. Але те саме можна сказати і про польське еміграційне середовище, в якому Мілош находив відборців своєї творчості тільки серед інтелектуальної еліти.

У своїм вірші "Так мало" Мілош робить собі закиди, що час промайнув, а він так мало сказав своїм читачам. Насправді він сказав дуже багато сумісного з ідеалом стародавності — красою і мудрістю, багато пристрасних слів, підпорядкованих вселюдській ідеї, а в першій мірі людині, її надіям, поривам та падінням її гідності. І саме в цьому велич і глибина поетичної творчості Чеслава Мілоша.

**ЧИ ВИ вже вирівняли залеглу передплату?
Якщо ні — зробіть це негайно!**

ВТЕЧА

Коли з підпаленого міста ми тікали,
То, обернувшись, я сказав, закривши очі:
"Бодай оці сліди зелом позаростали,
Вогонь, хай він утихомирить крик пророків.

Мерцям мерці представлять очевидну правду,
А нам ще суджено зродити рвійне плем'я
Без спраги зла і щастя, що зрадливе завжди.
Ходімо ж"... Меч освітлював надію —землю.

(З польської переклав Остап Лапський)

ЗАКЛЯТТЯ

Непереможний і великий людський розум.
Ні грати, ні дроту, ні здані книги на утиль-
заход.

Ні присуд на вигнання — ніщо супроти нього.
Він джерелом ідей всесвітніх.

Учитись нам велить, тож пишемо з великої ми
букви

Правда й Справедливість, а з малої — брехня
і кривда.

Звеличує не те, що є, а що повинно бути,
Він ворог розпачу і приятель надії.
Не знає, ні єврея, ані грека, невільника ні пана,
В управу нам віддавати спільне
хазяйнування світом,

З плюгавої юрби висловлювань під гнітом
Рятує речення суворі і ясні.
Він сповіщає, що під сонцем постійно все нове.
І розкриває минуле, що було вже.
Мудра і дуже молода ще Філо-Софія
І здружена із нею поезія в служінні Доброму,
А їх народження натура щойно вчора
святкувала.

Чутки про це єдинорог і гомін горам принесли.
Хай їхня дружба славиться, повік їм жити.
Іх вороги себе на гибіль прирекли.

(Переклав Яків Гудемчук)

МОВО МОЯ ВІРНА

Мово моя вірна,
Тобі служив я.
Щоніч перед тобою ставив з фарбами чашки,
щоб мала ти й березу, й польового коника
і снігура,
що в пам'яті своїй зберіг я.

Тривало це багато літ.
Моєю ти вітчизною була, бо іншої не стало.
Гадаю, що й посередницею будеш
між мною й добрими людьми,
хоча й було їх двадцять, десять,
або ще й ненароджених.

До сумніву я нині признаюся.
Не раз мені здається, що змарнував життя я.
Бо ти є мовою принижених,
немудрих мовою і тих, що ненавидять

себе найпаче може ніж народів інших,
і конфідентів мовою,
і божевільних,
і хворих на свою невинність.

Хто ж я такий без тебе?
Лишень школяр у краю далекому,
а успіх без боязні і принижень.
Ну так, без тебе хто ж я?
Філософом таким, як кожен.

І певен я, щоб виховать мене
знеславлено мою особу,
І грішникові із мораліте
Хвалько Великий підстеля червоний килим,
ліхтар же чудодійний у той час
зображення людського й божого держання
кида на екран.

Моя ти рідна мово,
а може саме я повинен рятувати тебе.
Тож буду ставити перед тобою й далі
Чашки із фарбами й чистими, як вдасться,
бо у нещасті потрібен лад якийсь або краса.

(Переклав Яків Гудемчук)

ТАК МАЛО

Так мало я сказав.
Короткі дні.

Короткі дні.
Короткі ночі.
Короткі літа.

Так мало я сказав.
Промайнув час.

Серце моє втомилося
Захопленням,
Розпачем,
Ревністю.
Надією.

Паша левіафана
Закривалася на мені.

Я нагий лежав на берегах
Безлюдних островів.

Забрав мене з собою в безодню
Білий кит світу.

І я тепер не знаю
Що було правдиве.

(Переклав Іван Златикудр)

■ У ФІЛЯДЕЛЬФІЇ відбулася зустріч українсько-го католицького митрополита Степана Сүлика з головою американсько-єврейського комітету рабином Марком Тененбаумом. З обох сторін у зустрічі брали участь церковні і світські достойники. Митрополит і рабин обмінялися подарунками. Відповідаючи на привітання митрополита, рабин Марк Танненбаум сказав, що українці і євреї повинні співпрацювати, зокрема спільно відстоювати права обох народів у Радянському Союзі.

ЕПІЗОД У НАРОДЖЕННІ НОВІТНЬОГО МИСТЕЦТВА

(Стаття друга: Конструктивізм Татліна)

Володимир Татлін, як і Малевич, переростає своє мистецьке оточення, творячи мистецтво, якого вплив — особливо в другій половині 20 ст. — помітний у світовому новітньому мистецтві.

У ранніх фігуральних працях Татліна, упрощених до найсуттєвішого, зустрічається мотив моряка. Це виростає з автобіографічного ґрунту, бо життя Татліна рано комплікується: вісімнадцятилітнім юнаком він стає мореплавцем. У 1910 році Татлін приїжджає до Москви з наміром продовжувати студії мистецтва. Однак після року студій він їх перериває і стає самостійним мистцем, у гурті новаторів з середовища Ларіонова-Гончарової.

Зовнішньо неособливо приманливий ("високий і тонкий, з меланхолійними счима, нагадує рибу" — так характеризує Татліна Гончарова), Татлін все ж таки міг чарувати і звертати на себе увагу, зокрема в розмовах про море або мистецтво, — теми, які він дотепно й блискуче аналізував, хоч загалом був стриманий і соромливий.

Від 1911 р. Татлін почав брати участь у виставках. 1913 р. в Москві влаштовано — для відзначення 300-ліття династії Романових — виставку ікон, які у великій мірі знаходились уже в приватних колекціях. Ця виставка зробила на Татліна велике враження. В "Композиції з актом" (1913) помітно сильний безпосередній вплив іконопису: гнучкий, пливучо-еластичний контур, повторення луково-вигнутих ліній, декоративне узагальнення форм — це головні стилістичні прикмети іконописного стилю, примінені у цій праці Татліна. Цей вплив був, однак, короткого тривання.

Татлін мав "степову вдачу", невеликий інтелектуальний багаж і обмежений вибір мистців, якими він захоплювався. Але він мав вирву й великі спалахи, які підносили його уяву, надаючи їй розмаху.

Сезан, Пікассо і Леже — мистці, якими Татлін найбільш цікавився і любив про них говорити (викладаючи у вищому технічному інституті).

Скомплікованим маршрутом, через Берлін, як акордеоніст з групою українських співаків, прибув Татлін до Парижа і запропонував Пікассо свою службу (миття пензлів, наягання полотна тощо) лише за дозвіл жити і працювати з ним. До цього однак не дійшло, бо Пікассо був дуже зайнятий і не міг задовольнити примхи незнайомого з далекої східної країни. Все ж таки, Татлін часто його відвідував під час свого постою в Парижі і це закріпило в нього деякі підставові переконання. Це був 1913 рік. Татлін почав робити конструкції, які виходили від подібних тво-

рів Пікассо, але з часом цей безпосередній вплив минає і Татлін творить речі нові, концептивно революційні.

На переломі 1913-1914 років Татлін творить свою першу картину-рельєф, у якій аналізує концепцію тривимірної форми в скульптурній масі у відношенні до відкритого динамічного простору, з координацією більшого числа різних і натурою протилежних матеріалів. Це веде до рельєфних конструкцій і конструктивізму — український відповідник подібним зацікавленням на Заході, головню в середовищі БАВГАВЗУ і DE STIJL (перше середовище в Німеччині, друге — в Голландії). На жаль, майже все з цього творчого етапу Татліна пропало, — залишилися лиш фото й дві речі в Третьяковській галерії в Москві.

Татлін, уживаючи матеріали різного характеру і з різних місць, не намагається викликати ілюзії, натомість ставить наголос на їх природі і властивостях, напр., кусок скла є куском скла — не більше, постаріла дошка є дошкою, бляха — бляхою, гіпс — гіпсом і т. д. Це був великий крок у майбутнє, в нове розуміння образної феноменології, з новими зоровими переживаннями в конфронтації з мистецьким об'єктом-твором. Кусок скелі, камінь, земля, глина, пісок, деревина, сіно, вода — перенесені сьогодні з географічною метрикою, з топографічними даними, в рамці галерії (часто лише фотографічна документація вистачає) міняють свою вартість і значення, перетворюючись на феномени нової мистецької дійсності; це шлях процесу від Татліна і його покоління.

1915-16 р. Татлін відкрив "заламаний" архітектурний простір. Ця ідея теж доперва в другій половині 20 ст. знаходить зацікавлення й дальших дослідників та експериментаторів. Цим конструкціям властива аеродинамічність, його моделі літаючого вельосипеда ("Літатліна") скульптурно вельми цікаві та оригінальні. Вони і його об'єкти для кутів нагадують сучасні конструкції, які тепер висилають у простори космосу (Татлін базував свої студії на обсервації лету комах; повідомляли, що в СРСР ведуться нові дослідження на основі Татлінових проєктів), але найважливіше те, що він вказав новий шлях для молодшої генерації мистців (прим., твори-конструкції Jean Tinguely).

"Мої машини будовані на принципах життя, на принципах органічних форм. На підставі обсервації цих форм я прийшов до переконання, що найбільш естетичні форми є рівночасно найбільш економічні. Праця на формації матеріалу є мистецтвом" (вільний переклад заяви Татліна з англомовного каталогу його виставки в Москві 1932 р.).

У Парижі вежа Айфеля справила необичайне враження на Татліна. Під цим впливом він задумує монумент для III Інтернаціоналу (нездійснений). Висота цієї конструкції мала перевищити все досі відоме (подвійна висота нью-йоркського "Емпайер стейт білдінг").

Татлінові зацікавлення були многоранні: малярство, скульптура, оформлення театральної сце-

ни, новий стиль — вид одержі, і, очевидно, літаючі об'єкти, яким присвятив 30 років свого життя.

Олександр Екстер, Любов Попова, Надежда Удальцова, Іван Клуно, Іван Пуні, Ольга Розанова і інші творили в дусі програми Татліна і Малевича, хоч багато з них перший досвід у нових течіях дістали в Парижі. Тут варто відмітити, що Татлін був дуже низької думки про супрематизм Малевича, який він часом навіть... кулаками поборовав. Все ж таки як Татлін, так і Малевич були головними впливовими силами новітнього мистецтва на Сході Європи.

Зовнішньо обидва напрямки — супрематизм і конструктивізм — схожі, — в обох випадках мистець компонує свій мистецький світ з геометричних форм; тут може бути мова про дві подібні, за чоловіче місце конкуруючі, течії. Але візія (та ідеологія) супрематизму засадничо вертикальна, вгору, в світі чистої духовості; візія конструктивізму горизонтально-побутова (утилітарна), зацікавлена організацією життя. Її ідеологія і програма виразилась особливо в архітектурі.

До крила Татліна включився в 1916 р. сильний талант: Олександр Родченко. Його діди були ще кріпаками, батько Олександра мав замітний ремісничий талант. О. Родченко, як багато мистців того часу, почав творчі шукання з футуризму, скоро, однак, став на шлях чисто геометричної абстракції.

З приходом революції в лавах мистців почалось сильне пожвавлення, бо вони інтерпретували її тотально: революція, на їхню думку, мала бути всеохоплюючою, з новими формами життя і мистецтва. Одним із головних виразників революції була індустріалізація, якої суть Малевич розумів ось як: "вирвм (світ) з рук натури і побудуймо новий світ, який буде належати виключно людині". Мистці-новатори були горді з своїх ранніх починів, бо вважали, як висловився Татлін, що "події 1917 р. в соціальній ділянці були випереджені подіями в мистецтві в 1914 р.", коли "матеріал, об'єм і конструкція стали базою мистецтва" (обидві цитати переложено з англomовних джерел).

Але коли на Заході захоплення машинним етапом у культурі зводилось до своєрідної естетики, найкраще вираженої в малярстві Леже, якого інспірації виходили з прецизності і гладкості машин, мистці модерних орієнтацій в російській імперії спирались на візію "машинної духовості" майбутнього: вони обняли машину, неначе наречену, в романтичному піднесенні і захопленні, що й стало основою їхніх творчих дерзань. Конструктивізм Татліна є, так би мовити, фундаментом для цього напрямку, школою цих дерзань і тенденцій.

Музеї вважались трупарнями, бо всі мистці-новатори були проти старих форм вислову в мистецтві. Воно мало стати органічною частиною нового життя, мало йому служити й піднести його якість до вершин. Пензлі, полотно, фарби стали зайвим пережитком без жодної вартості й місця в новому мистецтві. Тому ж то сильного імпаку набирає програма Татліна, спрямована

на творення мистецтва з справжнього (не ілюзорного) матеріалу в справжньому просторі. Оптимізм і віра в майбутнє мистців-новаторів притуплювали фізичний голод (брак харчів) і прикривали рожевим серпанком хаос і корчі навколишнього життя. В перспективі їм світила зоря нового світанку, бо їхні пляни і задуми були монументальних форматів і це давало їм невичерпну силу й енергію. За чотири роки відносної свободи вони встигли розбудувати по всіх головніших радянських містах музеї новітнього мистецтва і переорганізувати програму в мистецьких школах.

Звичайно, тут не обійшлося без політики і пропаганди, але завдяки талановитій візії організаторів маніфестаційні святкування нового ладу (і нового режиму) мали ще вирву та свіжість. Мистці, поети, музики і режисери (напр., Татлін, Аненкоф, Маєргольд, Маяковський) вигадували видовища, які форматом не мали попередників.

У той час Татлін виконав ряд проєктів для згаданого вже пам'ятника в пошану IIIго інтернаціоналу, який мав стояти у центрі Москви. В цьому монументі мав панувати постійний рух, з змінними кличами-агітками і найновішими вістями (ідею руху підхопив Родченко в мобілях і Габо в "кінетичних моделях"). Це мала бути рухома конструкція із скла і заліза, де передбачалось залі для нарад, зборів, лекцій тощо. Деякі частини мали виконувати повний оборот на осі протягом дня, інші — протягом місяця, а одна — на протязі року (менш-більш символіка календарної закономірності). На "екрані" неба мали проєктуватись кличі і мотта для кожного дня.

Це був задум, до якого політичні вожді революції просто не доросли. В часи НЕП-у могли ще бути ілюзії, які скоро розвіялись під тиском простого, нескomплікованого думання.

"У постійній переоцінці мистецтва 20-го ст., Татлін стає щораз виразніше одним із небагатьох справді великих мистців. Малевич і Татлін та їх ідеї означають сьогодні для багатьох молодих мистців більше ніж Пікассо і сюрреалісти" (К. Г. П. Гультен, 1968).

ПРОСИМО ВИПРАВИТИ

У статті про В. Малевича ("Нові дні", березень 1981) треба виправити такі друкарські помилки:

рядок:	надруковано:	повинно бути:
2	виники	вникли
76-77	сплющеними	сплощеними
82	шазбля	шабля
95	об'єктив	об'єкти
137	шкалі	скалі

Підпис під другою репродукцією має бути такий: "Супрематична композиція, 1916. Олія".

УКРАЇНСЬКА МОВА В АМЕРИЦІ

(26)

2. Польонізми в мові американських українців (9)

Дуже часто в пресі трапляються такі вислови: "комуністичні потуги", "західні потуги", "ядерні потуги". Тут слово "потуга" вживається не в українському значенні цього слова, а в польському значенні слова "potęga", що в даному контексті відповідає українському слову "держава". Отже, відкинувши чужі й непотрібні польонізми, треба казати: "комуністичні держави", "західні держави", "ядерні держави". Коли ж ми хочемо підкреслити, що мова йде не про малі держави, а про сильні й могутні держави, то тоді ми кажемо: "великі держави" (СУМ, I, 319). Замість польонізмів "надпотуга", "надпотуги" треба казати: "наддержава". (Див. В. Т. Коломієць. Розвиток лексики слов'янських мов у післявоєнний період. Київ. 1973. Акад. Наук. Стор. 281).

Слово "потуга" є в українській мові, але воно ніколи не вживається в значенні "держава", "велика держава". Українське слово "потуга" вживається в таких значеннях: 1. сила, 2. велике зусилля, напруження, 3. тільки в множині — скорочення м'язів черевного преса під час родів. Приклади: "Самсоне, де твоя потуга" (Л. Укр.). "Гнеться і в'ється, як гад від потуги" (Моголів). "Ще потуга — і вона повисла на руках" (Смол.). "Кобильчина з великою потугою вивозила з яру сани" (Кир.). "В законні дев'ять місяців у матері Октава почалися родові потуги" (Стельм.). "Чотири тисячі козаків на потугу (себто на підкріплення, на підсилення) Хмельницькому вів отаман Степан" (Кач.).

В реченні "Єгипет затіснює зв'язки з Сомалією" конче треба замінити непотрібний польонізм "затіснює" (з польськ. *zacieśniać*) українським словом зміцнює".

Для українця, що не знає польської мови, дуже дивно звучить такий вислів: "Господарка ЗСА", з польськ. *hospodarka, gospodarka narodowa*. Українські відповідники: "Народне господарство США" або "економіка США".

В українській мові слово "господарка" має зовсім інше значення. Українське слово "господарка" — це форма жіночого роду від "господар". Є й інша форма жіночого роду від слова "господар". Це слово "господиня". Приклади: "Як дбайливі господарки парк садили дівчата мої" (Криж.). "А самої господарки, ївги, ніхто й не питає" (Кв.-Осн.). "Господарка, досить принадна молода якутка..." (Граб.). "Господар з господиною частують гостей" (Л. Укр.). Отже "господарка", "господиня", "хазяйка" і діалектне

"газдиня" — це синоніми (Див. М. П. Деркач. Короткий словник синонімів української мови. Нью-Йорк. 1975, стор. 52).

В реченні "Командувач армії зарядив поготівля" є аж два польонізми від польськ. слів *zarządzić* і *rogotowie*. Замінивши непотрібні польські слова, українською мовою це речення звучало б так: "Командувач армії оголосив стан бойової готовності (готовості)".

У реченні — "Початкову освіту він побирає приватно" маємо непотрібний польонізм "побирає". Автор цього речення (мовознавець) повинен знати, що освіту не "побирають", а "здобувають", "одержують", "дістають", "набувають". (Див. І. Вирган і М. Пилинська. Рос.-укр. фразеологічний словник. "Прапор", 1969, 10, ст. 108).

Часто кажуть: "перепроводити інтерв'ю", "перепроводжувати вибори", "перепроводити збори" (з п. *przeprowadzić zebranie*). Українські відповідники до цих польських висловів такі: "проводити, провести інтерв'ю, вибори, збори, засідання, лекцію. Приклади: "Першу лекцію математики Береза провів з особливим піднесенням" (Томч.). "Провести засідання, збори, лекцію" (РУС, 3 т. 1928, за ред. С. Єфремова, ст. 558). Вислів "переводити засідання" в СУМ має позначку "рідко". Але в РУС (т. 3, 1928) вживається вислів "переведення виборів". Широко вживані вислови: "вибори відбуваються", "вибори, засідання, збори відбулися". Приклади: "Вистави відбуваються кожного тижня в неділю" (Мирн.). "Відбувається рада старшин Запорізької Січі". (Корн.). "Шлюб має відбутися через два тижні" (Л. Укр.).

Слово "перепроводжувати — перепроводити" існує в українській мові, але воно вживається в іншому значенні: відправляти когось, щось в інше місце. Приклади: "Він перепроводив повстанців через кордон" (РУС, 3 т.). "Я хочу перепроводити монголів на Угри" (Фр.). "Фронт підійшов до Дніпра, табір не збиралися нікуди перепроводжувати".

У заголовку газетного повідомлення "Пірвання Альдо Моро" слово "пірвання" — не українське, а польське слово — з п. *porwanie*. Український відповідник до цього чужого слова — "викрадення". Приклади: "Дитину громадян Храпкових ви ж намагалися викрасти?" (Ле). "Викрав я дочку з цього старого" (П. Куліш). "Викрадення молоді корчмарки" (Рибак). "Доведеться мати справу з судом за викрадення хлопчика" (Тулуб).

Аж два польонізми маємо в такому вислові: "предкласти листу кандидатів" — з п. *lista* (список) і *przedkładać* (подавати). Приклади: "Подав на розгляд Вашу пропозицію" (Коц.). "Подав комісії проєкт пам'ятника" (Вол.). "Подав список кандидатів".

Не відповідає нормам української літературної мови й такий, напр., вислів: "щоб перестати взаємну боротьбу" — з п. *przestać* (припинити). Українське слово "переставати — перестати" — не належить до категорії перехідних дієслів, себто дієслів, які вимагають у реченні прямого додатка (на питання кого? що?). Не можна каза-

ти: "він перестав боротьбу". Треба казати: "він припинив боротьбу". Отже в українській мові дієслово "переставати — перестати" — це неперехідне дієслово. Приклади: "Сміятись, гратись перестали" (Шевч.). "Та годі тобі, Іване, перестан" (Кроп.). "Перестав вітер в одну мить" (Неч.-Лев.). "Дощику, дощику, перестань" (Довж.). Отже, *взаємну боротьбу можна "припинити", а не перестати*. Приклади: "припинити боротьбу", "припинити роботу", "припинити допомогу", "припинити справу" і т. д.

Засмічують українську мову й такі польонізми: "попертя", "попирати" в значенні "підтримка", "підтримувати". В українській мові є слова "попирати" і "поперти", але вони мають інші значення: *топтати, деспотично поводитися*. Напр., "попірав їх ногами" (Гонч.). "Милана не раба їм, щоб попірати нею, де треба, де й не треба" (Міщ.). Слово "поперти" означає: *рушити нестримно, швидко й буйно почати рости, штовхнути когось, кинути з силою в когось* і т. д. Приклади: "(корови) чкурнули в степ, а другі так і поперли на людей" (Стор.). "Бур'яни поперли" (Вишня). "Тимко щосили попер хлопця у двері" (Тют.). "Вхопила вода човен та й поперла на саму бистрину" (Неч.-Лев.).

Часом чуємо такі вислови: "Бажаю купити *правдиві коралі*", "Це *правдива кава*". Тут маємо явний вплив польського слова *prawdziwy* в значенні українського слова "справжній". Слово "правдивий" вживається в українській мові в значенні "який відповідає правді", "який говорить правду": "Дмитренко чоловік правдивий, не одурив Чіпку" (Мирн.). І тільки іноді в мові українських письменників слово "правдивий" вживається в значенні явний, справжній: "Лікар не міг поставити *правдивий діагноз*" (Хотк.), (себто *правильний*). "Венера, як правдива мати" (Котл.). Але здебільшого, коли мова про річ, яка насправді існує, вживається слово "справжній" (а не "правдивий"). Приклади: "Зараз справжня весна" (Коц.). "Це було справжнє кам'яне вугілля" (Тул.). "Шевченко став справжнім художником" (Мирн.). "Справжня кава".

Дуже засмічують українську мову такі слова як, напр., "прелегент" — з п. *prelegent*. В українській мові такого слова немає. Натомість є слова — "лектор", "доповідач".

Замість польського слова (*грамофонна*) *плита* — треба казати "пластинка") або "платівка". Приклади: "довгограюча пластинка", "поставити пластинку", "серед купи пластинок..." (Гонч.). "Патефонна платівка" (СУМ).

Українське слово "плита" має інші значення: *плоский шматок каменю, надмогильний пам'ятник, вид кухонної печі, нагрівальний прилад, великі ділянки земної кори*. Приклади: "... розтирати фарби на кам'яних плитах" (Фр.). "...рожеві плити міської площі" (Коц.). "Поховали його на високій горі, поклавши на могилу важку чавунну плиту з написом" (Куч.). "Могильна плита". "У кухні топилася плита" (Янов.). "Газова плита". "Значна частина площі всіх океанів складається з океанічних плит" (СУМ).

Часто вживають польську форму "повернути" — з п. *powrócić* замість укр. "повернутися". Замість вислову — *він не зможе туди повернути* — треба казати: "...повернутися". Українське слово "повернути" вживається як *перехідне дієслово*. Приклади: "Дід повернув руку малого" (Мирн.). "Пані повернула голову в наш бік" (Л. Укр.). Слово "повернути" вживається також і як *неперехідне дієслово*. Приклади: "Гайдамаки понад яром з шляху повернули" (Шевч.) (себто змінили напрямки руху). "Вітер повернув на нашу хату" (Ян.). "Повертало сонце на південні грані" (Щог.). "Кінчається літо, на осінь повертає" (Цюпа).

Додому можна "повернутися", а не "повернути". Приклади: "І ось повернулися ранньої весни лелеки" (Козл.). "Повернувся я з чужини" (Габ.). "Він не може повернутися на Україну".

Часто вживають слово "*повстання*" в польському значенні цього слова. Відкриваючи жалобний збори, пан доктор промовляє: "Прощу вшанувати пам'ять померлого... повстанням з місць". Поляки кажуть: *uczcić pamięć przez powstanie*.

По-українському треба казати: "...вставанням", а не "повстанням". Слово "повстання" в українській мові означає "масовий збройний виступ". Приклади: "Вибух повстання на Угорщині" (Фр.). "Революція спалахнула по всій країні новим загальним політичним страйком і збройним повстанням" (Гол.). "Повстання полку". "Коли повстання буде всенародне, воно переможе" (Десн.). "Повстанський Комітет Лівобережної України". "Українська Повстанська Армія". "Він пропонує вшанувати пам'ять померлих вставанням і хвилиною мовчання".

Дуже поширений серед емігрантів польонізм "подивляти" з п. *podziwiać*. Часто в пресі читаємо такі неокочирні речення: "Американці подивляють українські писанки". "Берлінці подивляють президента". "Подивляють красу". "Подивляли приміщення". Українські відповідники польського слова "подивляти" такі: "захоплюватися ким, чим", "дивуватися кому, чому". Приклади: "Американці захоплені українськими писанками". "В молодих літах захоплювався я Шекспіром..." (Коц.). "Вони захоплювалися ... грою геніальної Заньковецької" (Рильск.). "Микось захоплюється гонками велосипедними". (Л. Укр.).

Дуже засмічує українську мову польонізм "позем" — з п. *poziom*. Часто доводиться читати такі помилкові вислови: "на мистецькому поземі", "позем розумового розвитку", "мистецький позем виставки". Тут усюди польське слово "позем" треба замінити українським словом "рівень", *що в даному контексті означає ступінь якості*. Приклади: "Рівень розвитку науки й техніки". "Патос, яким пройнято книжку, є недоречний і знижує науковий рівень" (Жур.).

А ще більше засмічує українську мову польське слово "помимо", що його так часто вживають емігранти замість українського применника "дарма що", "незважаючи на", "невважаючи на". Часто доводиться читати такі хибні вислови: "помимо похилого віку", "помимо гарячих протестів", "помимо поганої погоди", "помимо його

великих здібностей", "помимо поганого стану здоров'я" і т. д. Всюди це польське "помимо" треба рішуче викинути й замінити його українськими применниками: "незважаючи на", "невважаючи на", "дарма що". Приклади: "Незважаючи на всі переслідування, опір зростає". "Аліна, незважаючи на свій веселий характер, читала серйозні книжки" (Ів.). "Лице його, незважаючи на ознаки великої втоми, дихало здоров'ям" (Фр.). Дуже тобі дякую, що, незважаючи на клопоти всякі, ти не забуваєш мене і пишеш часто" (Коц.).

В академічному Словнику Української Мови (т. 7, 1976, стор. 120) є слово "помимо" з позначкою "розмовне", себто таке слово, яке належить до розмовного стилю мови, слово вживане переважно в усному мовленні. Зазначено також, що слово "помимо" вживається *при позначенні особи, предмета, явища*. У словнику подамо також фразеологізм *помимо моєї (своїї і т. ін.) волі*". Таке вживання слова "помимо" ілюстровано прикладами з творів українських письменників. Зокрема подано такі приклади: "Звичайно, і помимо цього є в нього про що розповісти: три роки війни!" (Гол.).

В даному прикладі слово "помимо" можна вважати за русизм, і тому в таких випадках краще вживати применника "опріч". Приклади: "У нас, опріч такої загальної ваги, письменство ще й спеціальні завдання має" (С. Єфр.). "У тих торбах, опріч шкільних книжок, були напхані календарі, часословці.." (С. Вас.).

Вислови "помимо моєї волі", "помимо своєї волі" ілюстровано такими прикладами: "...я вже раз падала з п'єдесталу, зробленого помимо волі моєї" (Л. Укр.). "В такі хвили Маруся мимо своєї волі поглядала на Юрчика" (Хотк.). Тут ці вислови мають значення: *несамохіть, незалежно від власного бажання*.

Без займенників "моєї", "своїї" вислів "помимо волі" *властивий не українській, а російській мові*, і тому в словниках подаються такі українські відповідники до цього російського вислову: "нехотячи", "проти волі чиєї", "мимоволі".

(Далі буде)

ЮВІЛЕЙНИЙ ВЕЧІР В 80-ЛІТТЯ ОЛЕКСАНДРА І. ПУЛЮЯ В УВУ

У понеділок 11-го травня відбувся в головній залі Українського Вільного Університету ювілейний вечір з нагоди 80-ліття інж. Олександра Івана Пулюя, відомого винахідника і удосконалювача в ділянці фільмової апаратури і фільмового продюсента, що за свою працю одержав ряд нагород в Австрії.

Інж. Олександр І. Пулюй є сином відомого нашого дослідника фізика, проф. д-ра Івана Пулюя, що дав ряд удосконалень в ділянці фізики, а зокрема він вперше відкрив просвітлюючі властивості променюючих речовин (ізотопів) і зробив перші "рентгенні" знімки, які удokumentував і назвав "променями Х" (ікс).

Віктор ТОПЧІЙ

ВОСЬМИЙ ДЕНЬ

Гутірка Друга:

"ПІЗНАВАННЯ СУТІ ДІЙСНОСТІ" — МЕТАФІЗИКА

"Метафізика" загально має означати ділянку філософії, що вивчає глибше значення й остаточну природу дійсності. Якщо наука про справедливність наших вчинків — етика — є серце або душа філософії, то метафізика є не лише її голова, а уся центральна нервова система. Без метафізики філософія не може мати глибокого змісту, а поверховне мислення не може й називатися філософією. Отже, філософія як така без метафізики існувати не може.

Проте деякі ніби філософські системи цілком відкидають метафізику — як її поняття, так і суть її. Це не дивно, річ ясна, бо коли хтось не має досить здорового глузду, чи то "хлопського розуму", щоб сприйняти й пошанувати існування правди-дійсності, то яке йому діло до якогось ніби глибшого змісту тієї дійсності? Послідовним і тупий часом бути може; та навіть і сліпий бачить краще від нерозумного.

З другого боку, було чимало й таких "метафізиків" в історії філософії, що під цією назвою й цим поняттям приховували чисто уявні конструкції, що взагалі не мають нічого спільного з жодною дійсністю, не говорячи про суть її. Дивуватися не доводиться й тут. Назва може бути й порожній звук — метафізика не охороняється жодним "законом", крім ваги власного змісту.

Серед поважніших мислителів, з давніх часів — спочатку ніби майже випадково — прийнято вважати, що метафізика починається там, де кінчається фізика. Фактично, ця назва ("по-за фізикою") настільки влучно відповідає змісту цієї основної частини філософії, що її початкова випадковість виглядає сумнівною. В кожному разі, можна з певністю ствердити, що якби зміст записок Аристотеля поза його "Фізикою" не відповідав назві "Метафізика", що її ніби започаткував один з дослідників творчості Аристотеля, Андроник Родеський, десь около 70-го року до Христа, то до цієї й подібної проблематики давно вже приросло б інше ім'я.

Справді, десь у 17-му столітті була введена назва "онтологія" на окреслення вивчання "основ буття" — тобто частини метафізики. Метафізика в цьому контексті рахується загальною наукою про буття "саме в собі", і є поняттям ширшим від поняття онтології; але часом усі метафізичні питання називають онтологічними.

Краще просто вважати, що назва "онтологія" переносить наголос на пізнання основ саме буття, як існування біологічного, — тобто життя, буття живого — а метафізика охоплює суть усіх граней дійсності й включає онтологію як "вершину" (проте без гори нема й вершини!).

Фактично, міркування є міркування. Кожна думка або наближує нас до пізнання правди, або віддаляє нас від цієї мети — чи просто не посуває з застоюного місця. До якої класифікації ми відносимо методу чи напрямку нашого мислення остаточно не грає великої ролі для пізнання дійсності. Назва й класифікація існують просто для зручності окреслення й впорядкування наших думок та нав'язують тему до ширшого поля, щоб полегшити орієнтацію й порозуміння. Чи ми назвемо наше заняття "метафізикою" чи "онтологією", філософією чи наукою, не грає великої ролі — аби лише назва й метода відповідали предметові, полегшували наближення до правди та поліпшували порозуміння в нашому спілкуванні.

Сам себе я рахую метафізиком; але якщо хтось воліє називатися онтологом, то так йому й треба! Проте у вужчому значенні вираз "онтологія" припадає й нам — тим більше, що за вжиток нічого не платиться...

Дрібна, але доречна заввага: в нашій праведній мові й розмові метафізики не має жодного клопоту; однак якби по-англійському я мав називатися "метафізишен", а не "метафізисіст", то і я теж волів би бути онтологом; — метафізика не має багато спільного ані з медициною, ані (Господи, спаси й помилуй!) з шаманством... А втім, цур їм і пек. Хоч і коцюбою хай назвуть, аби в гарячу піч не пхали!

В кожному разі, для мене зовнішня межа фізики майже безпосередньо переходить до космологічної метафізики. Точніше, я б сказав, що розділова грань між фізикою та метафізикою знаходиться там, де кінчається математична фізика, тобто на тому щаблі фізичних понять, де зникає сама можливість математичного охоплення в нашому пізнаванні фізичної дійсності.

Саме на цьому безкілкісному щаблі фізичні поняття переходять у метафізичні — що зовсім не означає відходження від дійсності, ясна річ, а навпаки, відкриває людству можливість пізнання глибшого змісту власних понять, глибшої суті світу та глибшого значення свого власного існування.

Безумовно, тут у нас мова не про звичайну собі різницю між кількісним та якісним окресленням того ж самого пізнавального предмету. Різниця між фізикою й метафізикою полягає не у виборі підходу до предмету, а в суті самої тематики й проблематики, що іншого підходу до неї й немає. Отже справа не в межі, а в тому, що лежить поза межею; не так в тому, де метафізика починається, як в тому, де вона кінчається та що охоплює. Інакше кажучи, коли фізика переважно вивчає ефекти причин, то метафізика залюбки шукає причини причин.

Ось візьмімо конкретний приклад переходу від фізики до метафізики (що може теж бути й прикладом прямого переходу від будь-якої науки до філософії).

Усі ми добре знайомі з поняттям фізичних "сил" та описом фізичних "законів". Проте суть цих сил досі є незбагнена. Питання суті фізичних сил є на межі фізики з метафізикою. Ступімо

ще один крок у напрямку пізнання суті дійсності; спитаймо ось таке: що є джерелом ефективності — потужності — усіх фізичних законів та природних сил?

Відповідь на це питання цілком виходить за рамки спроможності фізико-математичних наук, чи будь-якої науки, що основана на повторності експериментальних дослідів чи на порівняльності кількісних мір та величин. Ми вступили в царину якісних дослідів суті нашої дійсності, в широке — й повне надзвичайних пригод — поле метафізичних міркувань.

В наступних двох гутірках розглянемо деякі приклади метафізичної проблематики.

Михайло ГАВА

НАБЛИЖАЄТЬСЯ 25-ЛІТТЯ "КОЗУБА"

У місяці грудні 1981 року сповниться знаменна дата 25-ліття існування культурно-мистецького товариства "Козуб".

Для відмічення цієї важливої дати Управа "Козуба", мабуть, не тільки зорганізує ювілейний вечір з доброю і цікавою програмою, а також видасть друком "Мистецький альманах" з повною картиною тієї праці, яку невтомно ведуть "козубівці" в місті Торонто.

А тим часом хоч коротко зробимо перегляд вечорів, які відбувалися в "Козубі" зимою і весною цього року.

Напередодні Нового року відбулась доповідь Михайла В. Гави "Запоріжжя і козацький острів Хортиця". Крім згадок про різні події з історії козацтва, доповідач поділився також власними спостереженнями про острів та місця, в яких залишилися сліди козацької історії. Для ілюстрації використовував не тільки кольорові прозорки, а й схематичні плани Дніпрових околиць, у яких зберігаються козацькі пам'ятки та пам'ятки природи (острів "Байди", скеля "Дураків", "Козацька миска", "Січові ворота", "Скеля Святослава", "Козацький дуб", місця німецьких поселень "Розенталь" і ін.).

Присутні запитували про запланований ще 1972 року "Історично-меморіальний козацький комплекс, який має бути на острові, та чому й досі у місті Запоріжжя нема назв вулиць: Гладкого, Байди, Нечая, Богуня, Кривоноса, Сагайдачного, Святослава або хоч Яворницького...

У лютому був "Авторський вечір поетеси Ганни Черинь" з Чикаго. Вечір цікавий переглядом великої літературної творчості поетеси, який зробила Іраїда Черняк, а також виступом авторки і читанням її нового віршованого роману "Слова, слова, слова". Окремі розділи відтворено художнім виступом у ролях: Галя — Надія Куча; Валентина — Ольга Адамик; Микола — Михайло Гава.

Авторка надзвичайно працювала в ділянках літератури, про що свідчать її чотирнадцять книжкових назв, а крім них — багато статей, оповідань, подорожніх нарисів, друкованих у пресі.

Також у лютому — "Англомовна літературна Українка". Доповідач Марта Тарнавська з Філадельфії, США. Марта Тарнавська народилась у Львові. Середню освіту здобула в українській гімназії у Зальцбургу, Австрія, а вищу в університетах Темпл і Дрекслер у Філадельфії. Працює бібліотекарем у Пенсільванському університеті.

Марта Тарнавська, як і її чоловік Остап, який очолює об'єднання письменників "Слово", відомі із сторінок українських часописів та журналів. Її думки як у поезії, так і статтях і есеях, притягають читача, що не кожному працівникові пера вдається.

У своїй доповіді М. Тарнавська дала цікавий перегляд близько сотні англomовних публікацій на українські теми (переважно в ділянці літератури) і виявила рішуче незадовільний стан англomовної україніки.

У дискусії над цією важливою темою брали участь: Ліда Палій, Марія Голод, Віра Ворскло, Стефанія Гурко, Олександр Роїк, Богдан Пендзей, Іван Дубилко, Іван Манастирський, Марко Царинник, Василь Верига та інші.

У березні професор Альберт Кіпа з м. Аллентаун, США, мав доповідь на тему "Життя і творчість Вадима Кіпи". У 1968 році несподівано, у віці 56 років, відійшов у вічність талановитий піаніст Вадим Кіпа, залишивши ряд своїх композицій, які багатьом невідомі; потрібно фондів, щоб їх видати друком.

Про обдарованість і творчу працю піаніста присутні довідалися багато цікавих фактів від піаністки й співачки Іраїди Черняк, а найбільше від професора Альберта Кіпи, який докладно проілюстрував працю свого батька.

Праця композитора і піаніста йшла складними дорогами його життя, починаючи від Києва через Берлін, табори ДП, аж до Америки.

З великою увагою присутні слухали із звукозапису його композиції на слова Вадима Лесича: "І що ж осталося із мрій", "Впали тіні на години", "Нема вже нічого". На слова Лесі Українки: "Стояла я і слухала весну", "Пісня", "Напровесні, Вечірня година" та фортепіянові твори "Лемент" і "Спогад" у виконанні композитора.

На тему "Тарас Бульба Миколи Гоголя і проблеми нашої провідної верстви" доповідав Василь Сірський з Ватерлу, Онтаріо. Життєвий шлях доповідача коротко накреслив М. В. Гава. Доповідач щасливо пройшов трагізм війни, перебув полон і затвердив свою освіту докторатом у ділянці славістики.

Працюючи бібліотекарем у Ватерлу університеті, знаходить час на статті про шкідливість української партійної гризні, яка виснажує еміграцію і доводить до збайдужіння більшість українців поза межами України.

Тема доповіді дуже широка, з численними вставками та цитатами і їх краще було б видати друком.

У квітні Омелян Смеречинський мав доповідь про "Повість временних літ".

Хоч по основному фаху доповідач інженер у ділянці літакобудівництва і дуже завантажений професійною працею, він завжди знаходив час на наукові розшуки в чужих джерелах, які мають відношення до історії українського народу.

Розуміючи важливість української науки без фальшувань і потребу культурної праці в "Козубі", не раз фінансово допомагав, уникаючи розголосу чи подяк від Управи.

Боляче і скорботно стає на душі, що ще так активну й молоду людину Всевишній забрав із наших лав і перевів туди, "де нема ні болю, ні печалі"....

Травень — "Життя і мистецька творчість Олени Кульчицької". Доповідач Ірина Носик. Народжена в Чорткові, середню і вищу освіту закінчила в Австрії. Від 1951 року працює артистом-малярем при біологічному факультеті Торонто-ського університету в ділянці наукового рисунку мікроорганізмів.

Маючи мистецьку освіту й зацікавлення, опрацювала цікаву й важливу тему про творчу працю львівської художниці Олени Кульчицької.

Для підкреслення багатогранності мистецької праці Олени Кульчицької, доповідачка влаштувала крім доповіді, ще окрему виставку творів художниці, що дало повніший образ великого таланту мистця і її вкладу в українську культуру.

Більше сотні картин, рисунків та публікацій знайомили присутніх з жанрами, у яких працювала Кульчицька. За дев'яносто років свого трудлюбимого життя залишила близько чотири тисячі різних творів, а також публікацію про одяги в західній Україні, зокрема на Лемківщині.

У виступах і питаннях по закінченні доповіді, присутні не тільки з признанням висловилися про працю доповідачки Ірини Носик, а також ставили домагання про окрему виставку для ширшого загалу міста Торонто.

Хоч вечорів було й небагато, але підібрані теми і доповідачі говорять самі за себе. Тому й щемить душа, коли з доповідями, залишаючи працю, ідуть до Торонто працівники культури аж з Чикаго, Філадельфії, Клівленду та інших віддалених міст Америки і Канади, а в той час "збайдужіння" полонює українську громаду, яка крім забав, ювілеїв та бенкетів не має місця на те, що ушляхетнює людину, підносить національну гордість та зацікавлення громадською працею.

Дехто радить, щоб кожному доповідь опісля друкувати і тим самим популяризувати і зацікавлювати українську публіку.

На цю пораду доведеться відповісти словами редактора Івана Манастирського про одну доповідь у Торонто з рамени НТШ, на якій було півтора десятка присутніх, — "а, надрукувавши, хто буде її читати?"

Сумно, але влучно і над цим треба таки задуматися.

ПРО МУЗЕЙ ГОГОЛЯ

У зв'язку з наближенням 175-річчя з дня народження Гоголя в Україні робляться різні заходи для вшанування його пам'яті. Наприклад, газета "Советская торговля" (21 квітня) розповіла, що у Полтаві досліджуються страви, які любив письменник. Уже знають, як він сам майстерно куховарив. На батьківщині Гоголя заплановано побудувати готель з рестораном "Вій", у якому будуть гоголівські страви. Ці страви з лютюго появилися у меню полтавського ресторану "Турист".

Це добре. Радую така увага до пам'яті письменника. Але от у газеті "Советская культура" двадцять восьмого березня появився нарис про те, як виглядають справи з упорядкуванням родинної садиби Гоголя, які заплановано реставраційні роботи, як і коли на тому місці має бути збудований музей.

Тяганина зі спорудженням музею і впорядкуванням садиби практично триває ще від сорок сьомого року. Знайшлися люди, які виявили подивугідну настирливість у різнобічному вивченні проблеми. Вони вивчили відповідні архівні матеріали, зібрали експонати, досконало вивчили побут часів Гоголя. Але начальство з ними не рахується.

Начальство не лише не допомагає ініціаторам, але перешкоджає, по суті сприяє дальшому нищенню ще не зруйнованих старовинних пам'яток.

У газеті розповідається:

"Могила батьків Гоголя обнесена огорожею, і напис ясний і чіткий, а створює чомусь враження сирітства. Можливо тому, що вона одна. Колись поруч стояла церква, збудована на кошти батька й матері письменника на честь його народження. Але п'ятдесят сьомого року церкву зруйнували, а разом з церквою — дзвіницю, прибудовану пізніше на підставі проекту самого Миколи Васильовича Гоголя.

Нібито і не варто про це писати, — зауважує "Советская культура", — церкви написаним не повернути. Але яка шкода, що на цьому не закінчилося. Минулого року розібрали в селі Ковалеве п'ятибачну дерев'яну церкву дев'ятнадцятого століття. (Один з ентузіастів збереження і реставрації садиби Гоголів) Лев Семенович Вайнгорт, коли довідався про це, кинувся в Шишацьку райраду: віддайте церкву заповідникові. Тим більше, що церкву прикрашали точно такі ж вісім дерев'яних колон, що й будинок Гоголя. Але не буде на будинку Гоголя колон дев'ятнадцятого століття, — зауважує газета, — тому що вони зникли в невідомому напрямку. І колод від церкви залишилися лише половина, а з другої половини побудували курник".

Таке могло статися з місцем народження і життя Миколи Гоголя в умовах виховання у населення байдужого ставлення і навіть зневаги до минулого, в умовах безкарного нищення мате-

ріальної культури. У своєму виступі на недавньому з'їзді письменників України перший секретар ЦК Щербицький, вказуючи, про що письменники нині повинні писати, зовсім промовчав історичну тематику. І це, мабуть, не випадково. Вже не перший рік керівники ідеологічного фронту ведуть завзяту кампанію проти історичної науки, проти історичної тематики в літературі, проти зацікавлення населення історичним минулим своїх народів. Мовляв, усе тут не так, усе хворобливе. Тут вам і нібито надмірне захоплення старовиною, і ідеалізація історичних постатей, засмічування мови архаїзмами і тому подібне.

Жертвою такого підходу сучасного начальства до історичної спадщини стала садиба Гоголя, від якої в наслідок постійного руйнування і перебувдов, крім землі, по суті нічого не залишилось.

Михайло ДОБРЯНСЬКИЙ

ДВІ КНИЖКИ, НАПИСАНІ КРОВ'Ю І СЛЮЗАМИ

Дві книжки кличуть до нас голосом розпачу з України. Дві книжки б'ють у дзвін тривоги з приводу того, що діється в Україні сьогодні. Дві книжки — сьогодні найактуальніші та найбільш потрібні, щоб ми усвідомили собі страшне становище українського народу. Ось вони:

1. Юрій Бадзьо: **ВІДКРИТИЙ ЛИСТ ДО ВЕРХОВНОЇ РАДИ СОЮЗУ РСР ТА ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМІТЕТУ КПРС**. Видало Закордонне представництво Української громадської групи сприяння виконанню Гельсінкських угод. Нью Йорк, 1980; стор. 64.

2. **УКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОЗАХИСНИЙ РУХ**. Документи й матеріали Української громадської групи сприяння виконанню Гельсінкських угод в Україні. В-во "Смолоскип", Балтимор 1969, стор. 477.

Невелика об'ємом та важка змістом книжка Юрія Бадзя мусить бути в кожній українській хаті. Велика книга про правозахисний рух в Україні мусить бути в кожній українській хаті. Хай це буде гаслом найближчих днів і тижнів. Передавайте його з уст до уст. А самі, якщо досі не маєте цих книжок, замовте чимшвидше й читайте! І читайте!

Обі книжки говорять про хресну дорогу сучасної України. Обі дуже актуальні передусім у зв'язку з мадрідською нарадою про Гельсінкську угоду. Але вони актуальні й незалежно від Мадріду.

Скільки в нас написано про геноцид! Політика геноциду є фактом в Україні. Брежньєвський режим, від 1965 р., посиленням порядком застосовує цю політику супроти українського народу. Неперевершена книжка Івана Дзюби "Інтернаціоналізм чи русифікація", написана 1965 р., показала апарат протиукраїнського геноциду за Хрущовського правління. Але з того часу, за Брежньєва,

великодержавний шовінізм КПРС значно вдосконалив, поширив і поглибив політику геноциду. В ЦК партії випрацювали найбільш вишукані, рафіновані, підступні методи геноциду. Його мета: ліквідувати український народ як окрему національну індивідуальність, звести український народ на рівень примітивної етнографічної маси, а потім асимілювати її до складу російського народу. Плян Брежнєвського керівництва очевидний — раз на завжди ліквідувати в Україні українську проблему.

Як цей план діє, показав Юрій Бадзьо. У тому сенсі "Лист" Бадзьо до Верховної Ради перевершив книжку Івана Дзюби. Бо він показав сьогоденну систему протиукраїнського геноциду. 21. XII. 1979 року Бадзьо дістав за те дванадцять років позбавлення свободи. Вона написана дуже стисло телеграфним стилем. І саме ця ляпідарність у представленні найбільшого злочину проти нашого народу робить особливо сильне враження. Ще раз прошу — прочитайте.

Великий збірник документів під назвою "Український правозахисний рух" каже вам, що змагається і проти чого бореться вільнодумний рух сучасної України. Осип Зінкевич подав п'ятдесят документів. Вони з'ясовують ідейні положення, програмові напрямні, загальнолюдські та національні принципи діячів Української Гельсінкської Групи. Крім того, тут заяви та листи діячів Групи та близьких їй осіб про переслідування, про незаконні судилища, про терор проти діячів Групи. Ви дістаєте галерію образів, які ілюструють потворне царство рознузданої сваволі, насильства і знущання дикого режиму над найкращими синами й доньками українського народу. З другого боку ви знайомитеся з багатством думок та ідей тих апостолів-борців за краще майбутнє, що їх так жорстоко переслідує дикий режим великодержавного шовінізму. Ви дивуєтесь, як могли вирости люди з таким духовим багатством під цим режимом. Ви подивляєте їх і болієте їх долею.

Немає другого видання, що збило б таке багатство матеріалів до сучасної ситуації в Україні. За видання цієї книжки треба прилюдно подякувати "Смолоскипові" та обом діячам, що для неї потрудилися: Осипу Зінкевичеві та Андрію Зваруніві. — Дві книжки, написані кров'ю і слезами, сказав я на початку. Це — не агітаційна фраза. Прочитайте і побачите, скільки за ними сліз і крові, людського болю й горя. І усвідомите, яка катастрофа постигла наш народ. Читайте й думайте, що ми, живучи на свободі, мали б робити перед лицем такого нещастя.

("Наш голос")

НОВІ КНИЖКИ

ЗУПИНІТЬ КРИВОСУДДЯ! СПРАВА ЛЕВКА ЛУК'ЯНЕНКА. Упорядкування, довідки і передмова — Степан Садовський. Обкладинка Ірини Івахів. Мюнхен, "Сучасність", 1980. — 268 ст, 8 фотогр.

У книжці яскраво змальований образ Левка Лу-

к'яненка — одного з найвидатніших діячів українського руху спротиву останніх двох десятиріч — як він віддзеркалений у його статтях, листах та зверненнях до органів влади СРСР та міжнародних чинників.

Збірка складається з чотирьох частин: перша — заяви, статті та листи Л. Лук'яненка; листи до Лук'яненка; документи про другий арешт і суд; матеріали про оборону Л. Лук'яненка. Ціна книжки 14 ам. доларів.

Книжку можна набути в українських книгарнях і в представника "Сучасності" п. Ніни Ільницької, Нью-Йорк.

Микола Руденко. ЗА ґРАТАМИ, поезії 1977-1978. Передмова Надії Світличної. Обкладинка Тита Гавриша. Мюнхен, "Сучасність", 1980. 222 стор.

Ціна 9.00 ам. дол.

Поезії, які ввійшли до цієї збірки, написані поетом у тюрмі і в таборах фактично в роках 1977-1979. Вони прийшли на Захід шляхом самвидаву. Микола Руденко засуджений в 1977 р. в основному за очолювання Української громадської групи сприяння виконанню Гельсінкських угод. Увесь його великий літературний доробок skonфіскований і вилучений з бібліотек Радянського Союзу. Більше про цю книжку читайте в статті Петра Роенка "Руденкова перемога", "Нові дні", квітень, 1981.

Книжку можна набути в українських книгарнях або в представника Вид-ва "Сучасність" п. Ніни Ільницької. Адреса:

Nina Plynzkyj

254 West 31 St. — New York, N. Y. 10001, USA

Василь Пржхода. ЗАПИСКИ НЕПОКІРЛИВОГО, книга II: на чужині.

Новий Ульм, Власним накладом при посередництві тижневика "Українські Вісті", 1972 (1980). 367 стор., порт. Ціна 9.50 ам. дол.

Юр. Семенко. ШАХИ В УКРАЇНІ, нарис з історії шахової гри на українській землі від Київської Русі до Української ССР та еміграції.

Передмова міжнародного гросмайстра Людека Шахмана. Мюнхен, 1980. 224 стор., ілюстр. Ціна 15 ам. дол. (30 нім. марок).

Анатоль Камінський. ЯКА ОРІЄНТАЦІЯ?

Бібліотека Прологу і "Сучасності" ч. 147. Обкладинка Ірини Івахів. "Сучасність", 1981. 92 стор. Ціна 4.50 ам. дол.

"ВІСНИК РЕПРЕСІЙ В УКРАЇНІ", 1980.

Нью-Йорк, Закордонне Представництво Української Гельсінкської Групи. Виходить паралельно українською і англійською мовами. Річна передплата 20.00 ам. дол. (або 30.00 дол. за українське й англійське видання разом). Передплату надсилати на таку адресу:

Ukrainian Helsinki Group
P. O. Box 770, Coopeer Station
New York, N. Y. 10003, USA

■ ПРЕЗИДІЯ Академії Наук України присудила премію імени Івана Франка укладачам "Словника староукраїнської мови". Ця академічна премія присуджується еперше, і першими її заслужили працівники Львівського інституту суспільних наук. "Словник староукраїнської мови..." — це перше в науці лексикографічне дослідження, яке засвідчує історію лексичного складу та граматичної будови української мови на початкових етапах її розвитку.

■ У КИЇВСЬКОМУ видавництві "Наукова думка" вийшов друком збірник наукових праць про "Народні промисли України". У статті Лашчука сказано, що "ядром українського каменярства є Житомирщина... Нині на просторах області в багатьох... кар'єрах добувають відомі граніти — червоного, сірого та зеленкуватого кольорів, які здебільшого у вигляді плит щодня ешелонами прямують у різні кінці країни. Крім того, з лона землі поліської виходять чарівної краси чорні лабрадорити з широкими синьо-зеленими цятками та дрібнозернисті габро-норити, яких не знайти навіть в надрах Уралу. Ці камені були і залишаються предметом широкої міжнародної торгівлі".

■ Шляхом самвидаву на Захід лрийшли деякі вістки про нові політичні і національні репресії в Україні. У лютому арештували Сергія Набоку, який разом з дружиною Оленою Пархоменко розклеювали у Київському університеті листівки із закликом відзначати дванадцятого січня — день українського радянського політв'язня. Сергій Набока п'ятдесят восьмого року народження. Він і його дружина заочно вчилися на шостому курсі факультету журналістики Київського університету. У дружини правозахисника Красівського Олени Антонів, яка живе у Львові, у березні зробили обшук у справі знову арештованого правозахисника Івана Кандиби. В одній київській родині, прізвища якої не подає самвидавець, був переведений обшук також у справі Івана Кандиби. В цій київській родині зберігався архів політичного в'язня сталінських часів Суровцевої. Архів конфісковано.

■ ГАЗЕТА "ПРАВДА УКРАИНЫ" у передовій статті восьмого травня відзначила, що у Львівській області продуктивність суспільного тваринництва за останні два роки пішла на спад. Багато чого доведеться зробити для подолання відставання тваринництва у ряді господарств Кіровоградської, Хмельницької, Волинської, Чернігівської областей. Газета "Правда України" вказала на зниження темпів виробництва основних видів тваринницької продукції на фермах Київщини. До речі, ще не так давно у розвитку тваринництва Київщина вважалася передовою: її ставили в приклад для інших.

■ ШІСТНАДЦЯТОГО травня недалеко від Нью-Йорку, в містечку Глен Ков відкрито новостворений слов'янсько-американський центр культури і навчання. Крім українців, до центру належать болгари, білоруси, чехи, словаки, поляки, росіяни і югослави.

Ігор ЛИСЕВИЧ

СТАРОДАВНІ МІТИ ОЧИМА СУЧАСНИКА

ВІД РЕДАКЦІЇ: Палеоастронавтика — нове слово й означає, що існує теза про можливість відвідання нашої планети в минулому представниками позаземних цивілізацій. Покищо повідомлення прихильників цієї гіпотези не виходять за межі окремих фактів і здогадів, до того ж досить суперечливих. Також Ігор С. Лисевич (сходознавець) належить до прихильників палеоастронавтики. Його статтю передруковуємо з журналу "Наука і суспільство" (Київ).

З виходом людства в космос виникло безліч проблем у найрізноманітніших галузях науки. Шукаючи розв'язань, учені звертаються не тільки до сьогодення, а й до минулого. Не забувають і про стародавню народну творчість — міти, казки, легенди. Те, що донині вважали за витвір фантазії, тепер дає поживу для роздумів. Адже не слід забувати, що рядки "Іліади" допомогли відкрити Трою, а ісландська сага про Лейфа Щасливого — знайти поселення вікінгів в Америці. Хто знає, чи не віщують нам інші давні пам'ятки ще більше хвилюючі знахідки?

В усякому разі, варто переглянути їх ще раз, тепер уже очима людини космічної ери, і пересвідчитися, чи нема в стародавніх легендах про польоти до зірок чогось такого, що не вкладається в наші уявлення про примітивні цивілізації давніх епох, але якимось чином корелюється зі значно вищим рівнем знань?

Дуже цікава з цієї точки зору заново знайдена минулого століття в Етіопії "Книга Єноха". Політ Єноха "в небо" і Земля, яку він побачив "з боку", разуче схожі на враження сучасних космонавтів. У пам'ятках стародавньої Індії знаходимо описи велетенських багатомісних "літаючих кораблів", що приводилися в рух хитромудрими пристроями. Знову і знову звертаються історики й астрономи до повідомлення вавилонського жреця Бероеса про дивні "неземні" істоти, які з'являлися в давньому Шумері.

Однак зараз ми звернемося до культури, яка менше знайома читачеві. Її писемні пам'ятки, з одного боку, підтверджують, що Китай і в цьому не є винятком, а з іншого — можуть уточнити й доповнити деякі вже відомі нам факти.

Багато писемних пам'яток стародавнього й ранньосередньовічного Китаю майже не досліджені, багато з них узагалі не дійшли до нас чи збереглися лише у фрагментах. Але, дбайливо зібрані й піддані уважному зіставленню, ці фрагменти змальовують нам дивну й цікаву картину діяльності мудрих і гуманних істот, так званих "синів неба", які нібито відвідували

Східню Азію в III тисячолітті до н. е. й раніше. Це приблизно той самий час, про який писав Бероес.

Ми знаємо, що народженню героїв у мітах, в епосі часто передують різні чудесні знамення, однак появу "синів неба" напрощуд послідовно й одноманітно супроводили одні й ті самі небесні явища. Наприклад, перед народженням одного з них, Хуан-ді, "сйиво великої блискавки оперезало зірку Цізи в сузір'ї Ковша" (тобто Великого Воза). Перед тим, як з'явився його спадкоємець, Шао-Хао, "зірка, ніби веселка, пролетіла вниз" (або: "величезна зірка, ніби ківш, опустилася на Квітухий острів"). Перед появою наступного, Чжуан Сюя, "сліпучо сяюча зірка перетнула місячний (диск), ніби веселка". Ці повідомлення — з древньої книги "Записки про покоління владарів і царів", яку складено в III столітті, але джерела її набагато давніші.

Китайські історичні тексти добре доповнюються фрагментом міту стародавньої, ще добуддійської релігії Тибету ("бон"), який розповідає про появу на Землі могутнього "друга доброти й добродієсноти":

...ййце, створене
Магічною силою богів Са і Бал,
Вийшло під дією власної ваги
З божественного лона порожнього неба.
Шкаралупа стала захисним панцирем,
Оболонка захищала, як броня,
Біле стало джерелом сили для героїв,
Внутрішня оболонка стала
Цитаделлю для тих, хто жив у ній...
З самого центра яйця вийшла людина,
Володар магічної сили...

(Переклад Кичанова й Савицького)

Ці стародавні повідомлення про дивні літаючі капсули, які спустилися з неба, витлумачуються по-різному. Їх можна вважати за витвір художньої фантазії або за систему символів, які втілили мало схожу на них реальність. Однак часта повторюваність таких повідомлень у найрізноманітніші епохи змушує замислитись.

Розповідаючи про появу "синів неба" на Землі, давні китайські міти раз-у-раз згадують про грім. Найперший "син неба" — Фу Сі, який "не мав попередників", "з'явився в гуркоті грому". Про найбільш відомого сина неба, Хуан-ді, повідомляється, що він "перейшов межі громової субстанції". Що це означає, незрозуміло, хоча за сучасними уявленнями "громовою субстанцією", ймовірно, слід вважати плазмовий стан речовини, який людство ще тільки збирається використовувати в двигунах майбутнього.

Цікавим здається інше — як уявляли собі цей грім стародавні китайці. Щоправда, жодне зображення не збереглося, але автор I-го століття Ван Чун описав картини, які ще існували в той час; вони вражали й обурювали його своєю неправдоподібністю. "Зображений грім виглядом своїм (є щось) ніби громадиться одне на інше, нагадує з'єднані один з одним барабани... Як

можна звук і етер довільно зображати у вигляді з'єднаних поміж собою барабанів?!" — вигукував давній філософ, котрий звик перевіряти будь-який образ на вістрі свого розуму.

Картин, що їх оглядав Ван Чун, нам, на жаль, не побачити. Та збереглися зображення найдавніших з відомих нам барабанів "я" (II-I тисячоліття до н. е.) — дуже видовжених, сигароподібної форми. Дійшли до нас і давні начертання гієрогліфа "грім" — на кераміці, в словнику "Шовень цзецзи", а такі гієрогліфи теж являли собою картину, хоча зображення в них було схематизоване й спрощене.

У написах на старовинному керамічному посуді (I тис. до н. е.) барабани, про які згадує Ван Чун, передані як чотири кола, з'єднані хрест-навхрест; кожне коло в плані поділене перпендикулярними лініями на чотири відсіки. Нічого схожого в конструкціях китайських барабанів ніколи не було, та це й неможливо — адже поперечні перегородки заважали б поширенню звуку. Однак усе стане логічним, якщо припускати, що то був не музичний інструмент, а схематичне зображення зовсім іншого пристрою. До цього слід додати, що аналогію такому пристроєві можна знайти, хоча й зовсім в іншій галузі.

Спускний апарат з мінливою геометрією, дикоплян, запропонований для дослідження Венери, побудований, як не дивно, за такою самою схемою; щоправда, він складається не з чотирьох, а з трьох зарабанів. Барабани змінюють конфігурацію — тут вони мають близьку до сферичної форму, а можуть бути і циліндричні, й сигароподібні. Так само вони з'єднані між собою — у корпусі міститься двигун системи керування і маршові двигнути.

Певна річ, такі несподівані зіставлення стародавніх зображень з літальними апаратами майбутнього можуть здаватися досить довільними. Що ж, повернімося до сивої давнини, але вже до подій, описаних у Біблії, до видіння, явленого пророкові Іезекиїлю. Якщо порівняти давні китайські зображення "грому" з літальним апаратом, що його реконструював американський учений І. Блумрих за текстом Біблії, то схожість стане ще більш разючою. Ті самі чотири барабани, з'єднані між собою центральним корпусом, навіть перпендикулярні лінії, які поділяють ці барабани у начертанні давнього гієрогліфа.

Лишається ще згадати про дивне "божество грому" китайських мітів, яке керувало цим громадищем з чотирьох "барабанів". Ван Чун свого часу проаналізував канони іконографії й те, як зображали "князя грому" на картинах, і дійшов висновку, що тут є суперечність. Або бог грому не вмів літати, або його неправильно зображали — так стисло можна переповісти висновки філософа. Адже божество це завжди малювали без крил і ніби "у завислому стані" — "голова не підвішена до небес, ноги не спираються на землю". Здивування Ван Чуна природне, та нині, гадаю, зайвим буде підказувати

аналогію такого положення: ми не раз бачили його на екранах телевізорів...

Цікаво, що "грим небесний", за китайськими легендами, мав на землі постійне місцеперебування. Це було відоме "Озеро грому", розташоване серед пісків Східної Азії. У цих місцях, якщо вірити стародавнім легендам, відбувалися дивні речі. Але я розповім лише про одне повідомлення, яке описує політ "небожителя".

У творі, включеному до священного даоського канону, цей опис звучить так: "Фен-цзи спалив себе у купі полум'я, разом із димом піднявся й опустився, за один ранок долетів до сипких пісків" — тобто туди, де розташоване "Озеро грому". Далі йде дивна й досить суперечлива фраза (до речі, це є аргументом на користь давнього походження тексту). Після прибуття туди, де перебував описаний вище "грим", Фен-цзи скористався якимось "фейюй". Перекласти ці гієрогліфи легко (юй — риба, фей — летюча або для польоту), однак, на жаль, нічого спільного з відомою нам летючою рибою "фейюй" не має. У середньовічній енциклопедії "Тайпин юйлань" випадково зберігся уривок з дуже давнього компедіуму "Книга гір і морів", який чомусь не увійшов до сучасного тексту пам'ятки. Там є опис дивної "риби для польоту". Щоб одразу усунути будь-які непорозуміння, слід підкреслити, що в неї "не було крил". Сказано навіть таке: "риба для польоту подібна до свині", "на ній червоні письмена (або візерунок? — І. Л.)... уберігає від зброї, дозволяє не боятися грому".

Сховаємо посмішку й спробуємо збагнути, що хотіли описати стародавні автори за допомогою

(Продовження на стор. 35)

ВІД РЕДАКТОРА

"НЕ МОЖНА ЗАЛИШАТИСЬ БАЙДУЖИМИ" — ЛІТЕРАТУРНА СПАДЩИНА ГЕЛІЯ СНЕГІРЬОВА ВИЙДЕ ОКРЕМОЮ КНИЖКОЮ

Багато читачів запитували, чи друковані минулого року в нашому журналі "Набої для розстрілу" Г. Снегірєва вийдуть окремою книжкою. Не маючи на таке видання відповідних коштів, ми, на жаль, не могли досі відповісти читачам позитивно. В другу річницю мученицької смерті Гелія Снегірєва — Зінаїда і Петро Григоренки та Надія Світлична звернулись до української громади з закликом допомогти ЯКНАЙШВИДШЕ видати його дисидентські твори. Прочитавши цей заклик, наш давній співробітник Ілля Демиденко нагадав нам усім:

"Не можна залишатись байдужими! Публіцистичні твори Снегірєва є гостро вразливі для московського режиму. Зрікаючись радянського громадянства, Снегірєв заявив: "Ваша конституція є брехня від початку до кінця. Не хочу бути громадянином держави, яка знищила еліту мого народу,

кращу частину селянства та інтелігенції. Ви позбавили моїх співвітчизників-українців національної гідності, ви добились, що ми боїмось називатись українцями"... Звертаючись до нас, Снегірєв писав: "Я хочу, аби ви, українські мої рідні брати по той бік океану, тримали в руках плід моїх роздумів і вбслівань. Але одразу кажіть вам: книгу мою адресував я читачеві в себе на батьківщині, з ним я говорю, до нього звертаюсь, до громадянина, що ходить, дихає, живе поруч мене... Хай книгу про Неньку мою видадуть видавці так, щоб якомога більше потрапило її на мою батьківщину, до мого найпершого читача, але й ти, читачу зарубіжний, не відсторонись". Тож не будьмо байдужими до заклику Снегірєва! Допоможіть, щоб "плід його роздумів і вбслівань" якнайскорше був виданий", — закликає Ілля Демиденко.

Сьогодні вже можна підтвердити, що не лише "Набої для розстрілу" ("Ненько моя, ненько"), але й інші самвидавні твори Гелія Снегірєва вийдуть незабаром окремою книжкою. В наслідок вищезгаданих і багатьох інших бажань, українські дітячі з США, Канади, Зах. Європи та Австралії створили кореспонденційним шляхом Громадський Комітет для сприяння виданню творів Г. Снегірєва. До складу Комітету ввійшли досі такі особи (за абеткою):

Віталій Бендер, Микола Валер, Олекса Веретенченко, Василь Витвицький, Богдан Гасюк, Анатоль Галан, Яків Гвоздецький, Тоня Горохович, Василь Гришко, Докія Гуменна, Йосип Гірняк, Мар'ян Дальний, Ілля Демиденко, Іван Дубилко, Ігор Качуровський, Юрій Клиновий, Зоя Когут, Григорій Костю, Ольга Кузьмович, Роман Купчинський, Стефанія Лаба, Юрій Лаврінченко, Юрій Луцький, Уляна Любович, Юліян Мовчан, Дмитро Нитченко, Петро Одарченко, Петро Плевако, Валеріян Ревуцький, Василь Семанюк, Володимир Скорупський, Михайло Смик, Юрій Степовий, Остап Тарнавський, Роман Трач, Юрій Шевельов.

Для ведення технічної роботи по створенню фонду видання визначено Фінансову комісію в складі: Микола Валер, Анатоль Галан, Ілля Демиденко, Іван Дубилко, Стефанія Лаба, Василь Семанюк. Книжка в передплаті коштує 15.00 дол. Чеки на передплату й пожертви треба виписувати на: Snehirov's Fund.

"Нові дні" закликають читачів усіляко підтримати негайно почин Комітету для сприяння виданню творів Гелія Снегірєва. Справді, — не можна залишатись байдужими. Плід роздумів і вбслівань великого українського патріота і громадянина Гелія Снегірєва треба донести по призначенні. Автор заплатив за це своїм життям.

Передплату й пожертви на видання творів Г. Снегірєва просимо посилати з Канади на адресу

Snehirov's Book Fund
So-Use (Toronto) Credit Union
Acc. No. 7310
406 Bathurst St.
Toronto, Ont. M5T 2S6

а з США та інших країн на адресу
Illa Demydenko
54 Oaklawn Drive
Rochester, N. Y. 14617, USA

МОВО РІДНА!

Треба б було вигукнути, коли читаєш Петра Одарченка: "Українська мова в Америці". Невже ж ми аж таким "сміттям" говоримо та пишемо? А виходить, що так, бо ж автор мовознавець, то йому краще знати, що до чого.

Треба розуміти його фахове обурення, коли він й дещо емоційно засуджує те чи інше слово й просто театральним жестом наказує, вимагає, викинути з української мови якийсь там московізм чи польонізм. При тому не завжди має пан Автор рацію, бо пан Автор, як "східняк" не завжди об'єктивно ставиться до мовних гріхів своїх братів "західняків".

Тепер слідує черга його статей проти польонізмів, у них він рішуче розправляється з численними словами. При тому забуває, що польська мова була українській мові протягом століть відкритими дверми до Заходу, до західньої культури, до західньої мови спілкування — латинської мови, тож природно, що українська мова засвоїла собі численні латинсько-польські слова. Багато з них уже й не варто би викидати, особливо з мови літературної та наукової.

В кожному разі Автор Петро Одарченко виконує винятково дуже корисну місію для очищення української мови, а справа остаточних рішень — це повинність українських мовознавців.

Я ж тут, як звичайний читач, хотів би звернути увагу на слово ЛАЗНИЧКА, яке Автор рішуче хоче викинути з української мови, бо, мовляв, українська мова вже має для цього поняття слово ВАННА. Чи це так, чи ні?

В російській мові є слова "гостинная комната", "столовая комната", "ванная комната". Із-за обивательського ледарства й упрощення з тих понять слово "комната" викинуто й лишилося в ужитку прикметники для означення іменників: "гостинная", "столовая", "ванная". Цілком природно, що українська мова в російській державі підпала під впливи російської мови й напр. слово "ванная" вкоротила навіть аж до ВАННА.

Існує в українській мові слово ЛАЗНЯ, яке означає заряджену для купання кімнату, або навіть цілий будинок з різними відділами, в кожному разі якесь більше підприємство для купання, лікування та т. п. цілей.

Коли може бути ЛАЗНЯ, то чому тоді не сміє бути ЛАЗНИЧКА? Хіба лиш тому, що походить з польського слова "ЛАЗЕНКА"? ВАННА це велика посудина, в якій купаються. ВАННА це та кімната, в якій стоїть ВАННА іменник. У яку ВАННУ наливати воду? В іменник, чи в прикметник?

У ванній кімнаті не тільки стоїть ванна, в якій купаються, призначення ванної кімнати куди ширше, ніж купатися у ній, то чому б не лишити в українській мові ВАННУ лише як іменник, а все інше до того приналежне об'єднати словом ЛАЗНИЧКА?!

Бо ж українська мова складається не лише з українських слів, і коли в ній уже узаконилося польське слово ЛАЗНИЧКА, то від того лише користь...

Г. Гордієнко, Філадельфія

КАНАДСЬКІ СТУДЕНТИ ПІДГОТОВЛЯЮТЬ Свій XXII-ий КОНГРЕС

Вже від декількох місяців іде підготовка до XXII Конгресу Союзу Українського Студентства Канади (СУСК), який відбудеться 27-го до 30 серпня цр. в приміщеннях університету Йорк у Торонто.

В 1981 році припадає 90-річчя українського поселення в Канаді. Протягом останніх 90 років до Канади прибули три більші хвилі імігрантів з України. Конгрес розглядатиме питання, чи і до якої міри колись зовсім окремі українські й канадські елементи об'єдналися в синтезу, яку звуть українсько-канадським суспільством.

Перші два дні конгресу будуть присвячені оглядові теперішнього стану українсько-канадського суспільства і дискусії майбутніх розвиткових тенденцій в українській громаді в Канаді.

Не меншою атракцією конгресу будуть численні товариські зустрічі. На четвер заплановано вечірку з вином і сиром, на п'ятницю — конгресовий бенкет і забаву, а ввечері в суботу буде нагода оглянути місто Торонто.

В неділю конгрес закінчиться вибором нової управи СУСК, статутowymi змінами й потвердженням напрямних діяльності СУСК на наступну каденцію. Після цієї правдоподібно "гарячої" сесії буде нагода прохолодитися в відпочинковому районі Мускока.

Перед 24 липня кошти реєстрації виносять 50.00 дол. Після цієї дати не будуть прийматися аплікації на житлове приміщення (не включене в ціну реєстрації), а кошти реєстрації виноситимуть 60.00 дол. Кошти реєстрації включають вечірку з вином і сиром, вступ на бенкет і забаву та шестизарове харчування. Буде знижка на житлове приміщення. Гостям раді! Не-студенти матимуть можливість реєструватися на поодинокі сесії. Ширші інформації можна отримати від Дани Бойко. с/о SUSK, 191 Lippincott Street, Toronto, Ont. M5S 2P3, Tel. (416) 968-1599.

Реєстраційні анкети також можна дістати від голів місцевих Українських Студентських Клубів.

ПОДЯКА

Щиро дякую і вклоняюсь Петрові та Зінаїді Григоренкам, українським часописам ("Свобода", "Українське життя", "Українські вісті" (Детройт), "Новий шлях", "Нові дні", "Українська думка", "Український голос", "Народна воля"), українській православній кредитівці у Бавидбрукі, Товариству приятелів творчости М. Зерова в Астралії, пані Д. Вайт, Англія, православному духовенству і всім щирим українцям у вільному світі, хто

спричинився своїми жертвами, передплатами і моральною підтримкою до видання книжки "Поцілунок сатани".

При кінці минулого року подружжя Григоренки звернулося до української громади у вільному світі з закликом допомогти видати мою книжку "Поцілунок сатани" про психіатричний терор і про правозахисний рух в Україні. Цей заклик знайшов широкий відгук серед українців у вільному світі.

Вищезгадані українські часописи прихильно поставилися до заклику і безкоштовно надрукували його, чим уможливили збірку передплати та жертв.

Найбільшу рекламу моїй книжці зробило Товариство приятелів творчості М. Зерова в Австралії. Завдяки Товариству до Австралії плило більше 250 примірників книжки.

Матеріальну і моральну допомогу українців вільного світу у виданні моєї книжки я не сприймаю, як підтримування мене особисто, для задоволення мого власного "его". Ні! Це підтримка тих, що там, кого лікують від інакше-думання, від віри в Бога, від бажання мати свою незалежну державу.

Багато книжок пішло і ще піде в Україну, де на подібні речі величезний голод.

І тому, від імени тих "маленьких" мучеників і патріотів, кого мордують в психушках і тюрмах, я сердечно дякую і вклоняюсь всім тим, завдяки кому моя книжка була видана і розповсюджується на перекупів кремлівським старанням.

Віктор БОРОВСЬКИЙ

УКРАЇНА І МИ

У "Нових днях" за місяць травень Ви помістили листа п. Івана Манченка, в якому він, п. Манченко, в нелюдяний спосіб накинувся на пана Йосипа Гошуляка і на редакцію "Нові дні" за те, що наш оперний співак Йосип Гошуляк поїхав у гості на рідну Україну й там мав гостинні концерти.

Ваш коментар на згаданого листа дуже влучний, щиро Вам дякую. За це посилаю 25.00 дол. на пресовий фонд нашого дорогого журналу "Нові дні". Завважую в сучасних "Нових днях" Волинківський стиль — цікаво і приємно читати. Привіт новим співпрацівникам журналу, зокрема пп. М. Гаві й Л. Лиману; бажаю Вам добрих успіхів.

Микола Мотта, Торонто

...Щиро також радію, читаючи особисті Ваші дописи чи коментарі на будь-яку тему, зокрема відповідей на того дивовижного Манченкового листа. Його лист це один живий доказ на те, як може засліпити й далеко завести сама гола зненависть — фактично до заперечення рідного народу. Ненависть без любови нічого не варта.

Дуже мені подобається, що передруковуєте те краще, що з'являється "там" на сторінках преси. Це — чи не єдиний спосіб тримати своїх читачів

обізнаними (хоч трохи!) з тим, що діється на рідній землі. Це — як на мене, а як на тих, хто вже тут зріс — то Бог його знає, що їх більше цікавить. Не мені судити...

На все добре! Бажаю всіляких успіхів!

Ваша... ("Новоприбула")

Вітаю Вас і кожне число Вашого журналу "Нові дні" та бажаю якнайкращих успіхів у продовженні Вашої корисної праці для добра нашого народу.

Пересилаю чек у сумі 20 дол. — 12 дол. на передплату, а вісім дол. на пресовий фонд. Ваш довголітній передплатник **Іван Колесник**.

Стародавні міти

(Продовження з стор. 33)

такого суперечливого порівняння. "Риба" — це, безумовно, щось обтічне, вкрите еластичним і сріблястим ланцюгом. Порівняння зі свинєю підказує: те "щось" мало чотири кінцівки й непропорційно роздутий тулуб, на котрому, як ми знаємо, були червоні "письмена" або позначки. Усе разом призначалося для безкрилого польоту, оберігало від ураження зброєю і шкідливої дії "грому". Чи не та сама це "риба", котра згадується в повідомленні Бероеса про мудрі істоти, які явилися жителям давнього Шумера? Пригадуєте, він говорив про гуманного Оаннеса, який володів людською мовою? "Усе тіло цієї істоти було, як у риби, але під рибачою головою була друга голова, а також ноги внизу, прикріплені під рибачим хвостом". Р. Дрейк та інші автори згадку про рибу розглядали як образне описання захисного костюма прибульців — можливо, і в нашому тексті є щось схоже.

Наступне речення підкреслює таке припущення. За свідченням джерела, скориставшись "рибою для польоту", Фен-цзи "тимчасово помер і відродився через двісті років". Інакше кажучи, повідомлення в цілому можна інтерпретувати так: Фен-цзи прилетів на "Озеро грому" й там вдався до засобу, який був необхідний для дальшого, тривалішого польоту й оберігав від якихось шкідливих впливів, після чого поринув у стан летаргічного сну. Природно, виникає думка про анабіозу — розв'язання проблеми часу в польотах на далекі відстані.

Інші подробиці польоту Фен-цзи в китайських джерелах знайти не вдалося. Набагато більше там мовиться про стародавнього сина неба Хуан-ді, сучасника шумерського Гільгамеша, про того самого Хуан-ді, котрий нібито володів "субстанцією грому". Деякі автори вважають його за учня Фен-цзи. Опанувавши основний закон і рушійну силу Всесвіту — Дао, Хуан-ді, як твердять легенди, дістав можливість "подорожувати в нескінченності". І швидкості цих мандрівок, очевидно, були зіставлені з відстанями. На таку думку наводить повідомлення про "ченхуана" — дракона, на котрому Хуан-ді

піднімався до Сонця. В одному стародавньому творі зазначається, що цей дивний засіб пересування "походить" з країни, де народжуються сонця" і дуже старий — йому три тисячі років. Але найголовніше — його велика швидкість ніби позначається наплині часу, уповільнює старіння людського організму: ченхуан "за одну добу покриває міриади миль; людина, що сіла на нього, досягає віку двох тисяч років".

Та найцікавіше, що ми можемо знайти в китайських джерелах, — це вказівки, з якого саме району неба прилетіли на Землю гадані прибульці. За стародавніми легендами, Хуан-ді та його супутники з'явилися на нашу планету із сузір'я Сяньюань і повернулися туди ж.

Місце перебування Сяньюань на небесній сфері відоме досить точно — розбіжність у дві три зірки, не більше. Сузір'я складається з 17 зірок різної величини й нагадує формою дракона. Ви могли б мати рисунок, який відтворює фрагмент найранішої китайської карти зоряного неба з тих, що відомі нині. Вона викарбувана на кам'яній стелі в провінції Цзянсу. Сяньюань має пряме сходження приблизно між 9 і 10 годинами 30 хвилинами і 10°-40° північного схилення. Однак є підстави для припущення, що, згадуючи Сяньюань, давні автори мали на увазі не сузір'я в цілому, а лише найяскравіше його світило Регул (Лева), яке, за останніми даними, складається з чотирьох зірок, котрі обертаються навколо спільного центра ваги.

З погляду сучасної астрофізики Регул не належить до найперспективніших об'єктів у пляні пошуків позаземних цивілізацій. Та не слід забувати, що в кратних зоряних системах за певних умов можливе існування планет, а одна з зірок Регула близька за основними параметрами до нашого Сонця. Втім Регул і сузір'я Сяньюань у цілому могли просто слугувати за орієнтир, маяк серед зірок, що показував дорогу в сузір'я Лева, куди, на думку давніх, повернулися дивні прибульці.

Чи відбулися такі відвідини насправді — питання дуже спірне. Стародавні й ранньосередньовічні китайські тексти багатозначні, багатшарові й дають простір до різноманітних припущень та тлумачень. Саме тому так важливо порівняти їх з пам'ятками інших культурних традицій. А коли взяти до уваги, що тут ми маємо, мабуть, єдину точну вказівку на район неба, звідки начебто прибули космічні мандрівники, це вже свідчить про те, що розглянуті нами джерела цікаві. Можливо, ми маємо вихідну точку для дальших пошуків. Що вони дадуть — на це питання відповідь майбутнє.

НОВИЙ ЛІК ПРОТИ АРТРИТУ

У Канаді й шістьох європейських країнах появився у продаж новий лік проти головних видів артриту. Його звуть "Фелдене". Він не виліковує недуги, але втихомирює біль та інші симптоми й ніби не залишає шкідливих побічних наслідків. На жаль, він надто дорогий: щоденна доза коштує 1.00 дол.

Прочитавши 1-й том творчості Миколи Хвильового (хоч деякі його речі я читала раніш), особливу увагу я звернула на його: "Біографічний коментар", "Девітс", "Військова служба", які в мене воскресили в пам'яті спогади про М. Гр. Фітільова (Хвильового) і я хочу уточнити деякі неточності.

1. Катря (Катя) Гащенко була не тільки знайомою М. Г. Хвильового, а пару років дружинско. Вона вчителювала з його матір'ю в Дим'янівці в 1917 році, а потім перевелась у Врублівку в 1918 р., де працював і М. Хвильовий. Як Микола, так і Катя були в "Просвіті", ставили українські п'єси, влаштовували концерти. М. Хвильовий мав приємний тенор (хоч слухом не виділявся), а Катя мала здібність і театральну і гарне сопрано. Вони разом часто виконували дуети: "Де ти бродиш, моя доле?", "Коли розлучаються двоє" і інші.

2. Катя знала українську мову, тільки по закінченні Богодучівської гімназії викладала в школах по-російськи, бо так тоді вимагав уряд.

Після знайомства з Хвильовим (у той час були революційні часи), вона знову почала говорити і писати українською мовою.

3. З Врублівки вони переїхали до містечка Суми, але щось там недовго були і поспішно кудись виїхали (цього я не знаю), а в половині 1919 р. вони приїхали до Богодучова і мешкали в Катрусиної рідної тітки.

М. Хвильовий працював у якійсь культосвітній установі (щось зв'язано з організацією лікнепів по селах).

4. В 1920 році, 13-го січня, у їх родилась донька (хоч М. Г. мріяв про сина) і її записали в метриках Іраїда Миколаївна Фітільова. Так вона числилась до 1937 р. (хоч писала прізвище відчима). В цьому ж році вона поступала в інститут і з неї вимагали метрику і тоді відчим (батька рідного вже тоді не було на світі) подав до суду і суд (богодучівський) у дочерив йому Іраїду носити легально відчима прізвище і по батькові (бо він уже був 15 років за її батька).

5. 1920 року М. Хвильовий переїхав (чи його перевели) до Харкова, а дружину і доньку залишив, тимчасово, в батьків дружини.

В той же час у Харкові була велика скрута з помешканням і він жив у 4-х в одній кімнаті, з продуктами також не легко було. Микола декілька разів приїздив відвідати свою родину, а також Катя їздила в Харків під час тяжких умовин транспорту. А до того ще родина її була наставлена проти Хвильового за його ідею комунізму і побудову комуні (бо батьки дружини були можнішими плантаторами, — сіяли цукровий буряк, а також що Микола не був вінчанним зятем, цього Катеринина мати не могла виносити). Все це разом довело до сімейного розриву Фітільових. Ця перша дружина М. Хвильового вже покійниця, а дочка Іраїда на пенсії, має одруженого сина (внука Хвильового) і двох внуків (правнуків Хвильового). І що цікаво: як онук так і один з правнуків (якому 4 роки) по хисту захоплення рибальством — пішли в діда М. Г. Хвильового.

6. А також хочу підтвердити факти, які подає з своїх спогадів про М. Г. Хвильового п. П. І. Шичага, що вони сцільовито правдивими.

7. Ще мені відомо, що менший брат Миколи Хвильового — "Льоша" в 1918 р. був у діючій армії (більшовицькій), яка орудувала в навколишніх місцевостях Богодухова. Мені довелося цього брата бачити: після бою — ранком і коли в день трохи заспокоїлось, до нашого двору прийшло декілька фронтовиків: виснажених (після наступу, чи відступу), брудних, обдертих і голодних і між ними був брат Миколи Фітільова. Він був трохи нижчий за Миколу і світліший на обличчі, але схожий на брата.

Тепер у мене виникає таке припущення, чи хтось не переплутує цих братів? Хоч і цей Льоша не розстрілював богодухівських монахинь і взагалі цієї нісенітничі не існувало.

Д. Г.

Вище подані інформації мають документальну вартість, на жаль, подати певне ім'я автора тепер неможемо. — М. Дальний

В ОБОРОНІ ПЕРВОІЄРАРХА УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ БЛАЖЕННІШОГО МИТРОПОЛИТА МСТИСЛАВА

Управа Об'єднання Українських Православних Сестрицтв в Америці постановила зайняти становище в дуже турбуючій нас всіх справі.

Ми вже привикли до постійних лайливих нападів советської преси на Первоієрарха нашої Церкви Блаженнішого Митрополита Мстислава. Вони хочуть, скомпромітувавши Голову Церкви, скомпромітувати Церкву в цілості. Але що можна сподіватися від ворога?

Нас турбує, що деякі еміграційні середовища плюють воду на большевицький млин. Неначе Юдин поцілунок вони радять Його Блаженству займатися лише справами Церкви. Вони забули слова І. Вишенського: "Якже можеш черепинко недсбита за своє спасіння дбати, коли нарід твій в неволі". Наш Владика все був з народом і доля народу завжди турбує Його. Борзописці певно вже забули, що, коли советська репатріаційна комісія тягнула силою людей на "родину", ніхто інший як Владика Мстислав три дні домагався аудієнції в квартирі ген. Айзенгазера, у висліді чого примусову репатріацію відкликано.

Об'єднання Українських Православних Сестрицтв всеціло підтримує всі дії свого Первоієрарха Блаженнішого Митрополита Мстислава для добра нашої Святої Української Православної Церкви та українського народу.

Управа Об'єднання УПС

З ПОВУТУ ВЛАДИКИ МИТРОПОЛИТА МСТИСЛАВА В ШВАЙЦАРІЇ

На початку квітня цр. Блажен. Митрополит Мстислав перебував у Женеві. При цій нагоді Владика відвідав Представництво Вселенської Православної Патріархії в Шамбессі й відбув там довшу конфе-

ренцію з Генеральним Секретарем Предсоборної Комісії Вселенського Православного Собору ВПресвящ. митрополитом Дамаскіносом.

До головніших проблем, що були порушені під час цієї конференції, належали: 1. Інфільтрація Московської патріархії почерез Православну Церкву Америки в життя національних православних церков на північноамериканському терені;

2. 1000-ліття хрещення Русі-України та роля Вселенської Царгородської Патріархії в поширенні християнства на Сході Європи та 3. II-га Всеправославна Конференція для розгляду сучасного стану підготовки до Великого і Священного Собору Вселенської Церкви.

Конференція митрополитів Мстислава і Дамаскіноса відбулася в діловій і надзвичайно сердечній атмосфері, джерелом якої є майже 10-літній безпосередній особистий контакт обидвох владик.

ІЗ ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДІЇ СЕКРЕТАРІАТУ СКВУ З ПРИВОДУ 60-ЛІТТЯ УВУ

Змагання українців перед першою світовою війною створити свій університет не увінчалися успіхом. Численні й відомі українські вчені й науковці були змушені працювати по чужих університетах і віддавати свій талант, час і сили чужим науковим установам.

Під час існування української державності 1918-1920 років, український народ став будувати свою академію наук та закладати свої університети, які, на жаль, впали жертвою нового лихоліття і ворожої окупації. В наслідок програної війни, сотні тисяч українського вояцтва, молоді та інтелігенції опинилися поза межами батьківщини... Вчені, що знайшлися поза Україною, створили Український Вільний Університет 17 січня 1921 року в Відні. Того ж року, на запрошення Чехословацької Республіки, університет було перенесено до Праги. Крім фінансової допомоги, за УВУ було забезпечено всі права науково-навчальної установи на рівні з іншими державними університетами. У Празі проіснував УВУ до 1945 року, коли то він з відомих причин мусів перенестися до Мюнхену, де діє і досьогодні.

На чужині УВУ перебрав на себе нелегке завдання продовжувати нашу визвольну боротьбу — пером, книгою, живим словом. Професура й студенти УВУ своїми дослідженнями, критичними науковими працями та участю у міжнародних конгресах і конференціях гідно репрезентували українську науку та обороняли українську правду...

Цього року сповнилося 60 літ від заснування УВУ. Відмічуючи його великі заслуги для української науки як теж і для розголосу, поширення та оборони української правди у вільному світі, ми, Президія Секретаріату СКВУ, проголошуємо 1981 рік РОКОМ УКРАЇНСЬКОГО ВІЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ та закликаємо українську спільноту в диспорі гідно відзначити цю замітну річницю всеукраїнської Альма Матері та морально й матеріально помагати УВУ, щоб утвердити цей єдиний, незалежний бастион української науки — Український Вільний Університет.

POSTAGE PAID AT TORONTO
Second Class Mail Registration
Number 1668
if not delivered please return to:
NOVI DNI
Box 126, Postal station "N"
Toronto, Ont., Canada M8V 3S4

КНИЖКИ НА ПРОДАЖ

- Дмитро Кислиця. **ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ
МОВИ**, ч. II. Синтаксис. Четверте видання.
Ціна 3.50 дол.
- Петро Волиняк. **КИЇВ**: читанка для 3-ої класи.
4-те видання. Ціна 2.00 дол.
- Петро Волиняк. **ЛАНІ**. Читанка для 4-ої класи.
4-те видання. Ціна 2.00 дол.
- О. Курило. **УВАГИ ДО УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУР-
НОЇ МОВИ**. 5-те видання. Ціна 2.50 дол.
- І. Бережний. **УКРАЇНСЬКА МОВА**. Початкова гра-
матика української мови. ч. 1. Ціна 2.00 дол.
- А. Юриняк. **КАМІКАДЗЕ ПАДАЄ САМ**: оповідання
й фейлетони. Ціна 5.00 дол.
- Д. Чуб. **З НОВОГВІНЕЙСЬКИХ ВРАЖЕНЬ**: на слідах
Миклухи Маклая. Книжка багатолітнострозна.
Ціна 3.50 дол.
- Б. Антоненко-Давидович. **"ПЕЧАТКА"**. Цікаве
й маловідоме оповідання з часів Центральної
Ради. Передмова Дмитра Чуба. Кольорова
обкладинка Олі Когут. 85 стор., три портрети
Б. Антоненка-Давидовича. Ціна 3.00 дол.
- В. Гришко. **ТРЕТЯ СИЛА, ТРЕТІЙ ШЛЯХ, ТРЕТЯ
РЕВОЛЮЦІЯ**. Ціна 2.00 дол.
- Леся Богуславець. **ЯКИЙ САВА, ТАКА Й СЛАВА**.
Гумористичні оповідання. Ціна 3.00 дол.
- В. Винниченко. **МІЖ ДВОХ СИЛ**. Драма на 4 дії.
Ціна 1.50 дол.
- Анатоль Юриняк. **ЛІТЕРАТУРНІ ЖАНРИ Ч. II**.
380 стор., в твердій оправі. Ціна 12.00 дол.
- Анатоль Юриняк. **КРИТИЧНИМ ПЕРОМ**.
318 стор., в м'якій оправі. Ціна 8.00 дол.
- Іван Овечко. **"НУМО ДО ПРАЦІ"**.
84 стор., в м'якій оправі. Ціна 5.00 дол.

ВСІ КНИЖКИ ЗАМОВЛЯТИ В АДМІНІСТРАЦІЇ
"НОВИХ ДНІВ"

■ **КИЇВСЬКОГО** правозахисника Оксану Мещіо
заслали до селища Аян Хабаровського краю. Там
же перебуває на засланні її син Олександр Сер-
гієнко.

■ **ЛЬВІВСЬКИЙ** письменник Іван Роман Іванчук
завершив працю над романом з часів тридцятих
років минулого століття в Галичині. У центрі тво-
ру — образ Маркіяна Шашкевича.

Ще можна набути книжку

ПЕТРА ВОЛИНЯКА ПОГОВОРИМО ВІДВЕРТО

на доброму папері, 25 фот,
у твердій оправі.

Ціна книги 12.75 дол., включно
з пересилкою.

Книга має 680 сторінок,

Поштові перекази або чеки
виписувати на "НОВІ ДНІ".

VILLAGE DELI

СМАЧНІ М'ЯСНІ ВИРОБИ

фірми

СЕМИГЕНА

Крамниця на розі вулиць
Бересфорд і Блур Зах. в Торонті

Власник

ПЕТРО СТЕПУРА

258 BERESFORD AVE. — TORONTO, ONT.